

KÜLTÜR OCAĞI VAKFI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER, İKTİSADİ VE STRATEJİK
ARAŞTIRMALAR KÜRSÜSÜ

“İRAK’IN 2003 YILINDA AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
TARAFINDAN İŞGAL EDİLMESİ”

HAZIRLAYAN: HAVVANUR LİVAOĞLU

DANIŞMAN: ASLAN YAMAN

İSTANBUL 2011

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

GİRİŞ

ÖZET

BİRİNCİ BÖLÜM: ABD'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI

A) ABD'NİN ORTADOĞUYA YÖNELİK POLİTİKASINDA 11 EYLÜL SALDIRILARI

- 1) 11 EYLÜL SALDIRILARI ÖNCESİNDE ABD'NİN DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK YAKLAŞIMI
- 2) 11 EYLÜL SALDIRILARI
- 3) 11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASINDA DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK YAKLAŞIMI
 - a) Bush Doktrini ve Ön Alıcı Vuruş
 - b) Şer Üçgeni
 - c) Küresel Terörizm
 - d) Değişen Politikalar İçinde Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütlerin Yeri
- 4) 11 EYLÜL SALDIRILARININ ORTADOĞU POLİTİKASINDA YARATTIĞI DEĞİŞİM

B) ABD'NİN ORTADOĞUYA YÖNELİK POLİTİKASINDA BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ

- 1) BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ
- 2) BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİNİN TEMEL HEDEFLERİ VE UYGULAMASI

İKİNCİ BÖLÜM: ABD'NİN IRAK POLİTİKASI VE IRAK'IN İŞGAL EDİLMESİ

A) 1945-2001 YILLARI ARASINDA ABD'NİN IRAK POLİTİKASI

- 1) 1945-1989 YILLARI ARASI
- 2) 1991-2001 YILLARI ARASI

B) 2003 IRAK SAVAŞI, NEDENLERİ VE GEREKÇELERİ

- 1) ÖZGÜRLÜK VE DEMOKRASİ
- 2) 11 EYLÜL SALDIRILARI VE KÜRESEL TERÖRİZM
- 3) KİTLE İMHA SİLAHLARI

4) ORTADOĞU PETROLLERİNİN ETKİSİ

C) SAVAŞ SONRASI IRAK

1) İÇ DİNAMİKLERE ETKİSİ

2) IRAK'IN GELECEĞİNE DAİR SENARYOLAR

D) SAVAŞ SONRASI ABD

1) AMERİKAN ASKERLERİNİN IRAK'TAN ÇEKİLMESİ

2) YAPILAN HATALAR ÇERÇEVESİNDE DEĞİŞEN ORTADOĞU STRATEJİSİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ABD'NİN IRAK'I İŞGAL ETMESİNİN ULUSLARASI KONJONKTÜRE ETKİSİ

A) İŞGALİN ORTADOĞU ÜLKELERİNE ETKİLERİ

B) İŞGALİN ULUSLARARASI ÖRGÜTLERE ETKİLERİ

1) BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

2) AVRUPA BİRLİĞİ

3) NATO

C) İŞGALİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

1) TÜRKİYE- IRAK İLİŞKİLERİ

2) TÜRKİYE- ABD İLİŞKİLERİ

SONUÇ

KAYNAKÇA

KISALTMALAR:

- AB: Avrupa Birliği
- ABD: Amerika Birleşik Devletleri
- BM: Birleşmiş Milletler
- a.g.e.: Adı Geçen Eser
- a.g.m.: Adı Geçen Makale
- a.g.r. : Adı Geçen Rapor
- BMGK: Birleşik Milletler Güvenlik Konseyi
- PNAC: Project For the New American Century-Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi
- DTM: Dünya Ticaret Merkezi – World Trade Center
- KİS: Kitle İmha Silahları
- NATO: North Atlantic Treaty Organization- Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
- SOFA: Status of Forces Agreement-Kuvvetlerin Statüsü Anlaşması
- SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- 1.D.S.: Birinci Dünya Savaşı
- 2.D.S.: İkinci Dünya Savaşı

GİRİŞ

Çalışmanın amacı 2003 yılında Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesinin ABD'nin dış politikası ve Ortadoğu yaklaşımı ekseninde ele alınıp değerlendirilmesi ve uluslararası ilişkiler kapsamında incelenmesidir.

İki savaş arası dönemde daha çok dengeleyici güç konumunda olan ABD'nin İkinci Dünya Savaşına dâhil olması ile başlayan süreç, SSCB-ABD ittifakını doğurmuş ama bu durum savaşın sonuna doğru ortadan kalkmıştır. Savaş döneminin sona ermesi ve Soğuk Savaşın başlaması ile birlikte İki kutuplu sistem uluslararası ilişkilerin belirleyicisi olarak; ABD ve SSCB'nin yönlendirdiği süreç 1989'a kadar işlerliğini devam ettirmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesi ve SSCB'nin dağılması ile birlikte, iki kutuplu sistemin, tek kutuplu sisteme dönüşümü ABD'yi tek söz sahibi konumuna getirmiştir. Genel kanı 1991-2001 yılları arasında ABD'nin dünya sistemini tek merkezden yönettiği yönündedir.

11 Eylül 2001 saldırıları ABD'nin tek taraflı belirleyiciliğinin düşüşe geçmesine ve egemenlik gücünün sorgulamasına neden olmakla birlikte, ABD özellikle Ortadoğu'da var olan gündemin en önemli belirleyicisi konumundadır. 11 Eylül 2001'de ABD'de meydana gelen saldırılar Büyük Ortadoğu Projesi nihai hedefi ekseninde, ABD'nin Ortadoğu'daki varlığının da belirleyicisi olmuştur. Dünyanın atlattığı iki büyük savaşı da anakarasında yaşamamış olan ABD'nin topraklarına meydana gelen bu saldırı, yeni dünya düzeni yaratma, küresel terör ile mücadele ve ön alıcı vuruş söylemlerini doğurmuş ve ABD saldırıdan bir ay sonra Afganistan'ı, 2003'te de Irak'ı işgal etmiştir.

Bu çalışma başlıca üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde ABD'nin Ortadoğu politikası başlığı altında 11 Eylül saldırılarının ve Büyük Ortadoğu Projesinin ABD'nin Ortadoğu politikasına etkisi tartışılmıştır. 11 Eylül saldırıları başlığı geniş bir şekilde ele alınmış, saldırıların ardından ABD'nin değişen güvenlik ve dış politika yaklaşımı çerçevesinde incelenerek ortaya çıkan yeni düzen ve yeni kavramlar ekseninde saldırıların uluslararası sistem üzerinde yarattığı etkiye ve ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik politikalarındaki şekillendiriciliğine bakılmıştır. BOP genelinde, temel hedefleri ve uygulama özeli ele alınarak Ortadoğu politikası incelenmiştir.

İkinci bölümde ABD'nin Irak Politikası, Irak'ın İşgal edilmesinin nedenleri ve gerekçeleri ele alınmış, 1945 ten 2001 yılına gelinceye kadar Irak'a yönelik uygulamalarının ve yaklaşımlarının analizi ve işgal sonrası inşa edilmeye çalışılan yeni Irak'ta var olan durum ve geleceğe yönelik yaklaşımlar değerlendirilmiştir. Özelinde Irak'ın geleceği ve ABD'nin savaş sonrası politikaları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde Irak'ın işgal edilmesinin uluslar arası konjonktür üzerinde yarattığı etkiler ele alınmış, bu bağlamda işgalin Ortadoğu ülkeleri için kısa ve uzun vadede yarattığı etkilere bakılarak uluslar arası örgütler açısından işgalin sonuçları değerlendirilmiştir. Bu bölümde ayrıca, Türkiye'nin hem Irak hem de ABD olan ilişkileri üzerinde işgalin ne ölçüde etkili olduğu tartışılmıştır.

ÖZET

Soğuk Savaş düzeninin lav edilmesiyle dünya sahnesindeki tek kutup olarak kalacak ABD, sahip olduğu değerler ve normlar sistemini ithal etmek noktasında 1991 yılından itibaren çeşitli girişimlerde bulunacaktır. Zira Soğuk Savaş düzeninin sona ermesi, dünyanın geçirdiği iki büyük savaşın ardından yapıldığı gibi, yeni bir sistemin yaratılması girişimlerini beraberinde getirmediğinden var olan ilişkiler ağı devam ettirilmeye çalışılacak, ABD tek rakibini de sistem dışına itmiş olmanın getirdiği rahatlıkla yeni ilişki tanımlamaları yapılması yoluna gitmeyecektir. İlişkilerin ve sistemin yeni halinin belirsizliği ile devam ettirilmeye çalışan uluslararası ilişkiler düzeni bu süreç içerisinde karşılaşacağı sorunları ABD normları ile değerlendirip çözme yoluna gidecek, kısacası neyin üzerine temellendiği muğlak olan uluslararası ilişkiler sistemi yürütülmeye çalışılacaktır. 11 Eylül 2001 de küreselleşmenin sembollerine yapılan saldırılar bu belirsiz ortamın sonunu getirecek ve artık sistem içerisindeki ilişkiler sorgulanmaya başlayacak, 'bizimle ya da teröristlerle' olanların belirlenmesinin vakti gelecektir.

Bir çağın başlangıcını sembolize eden 11 Eylül Saldırıları beraberinde birçok soru işaretini getirdi ve bunlar hala çözülmeyi bekleyen konular olarak durmakta. Bu saldırılar için yapılabilecek spekülasyonların ötesinde daha rahat şekilde söylenebilecek olan şu ki, gerçekleşmesi çok muhtemel olan felaket senaryosu gerçekleşti ve asıl önemli konu ABD bu durumu, saldırıların ardından yaratılacak mağdur kimliği ekseninde lehine kullanmayı başarabildi. Bu nedenle 21.yüzyılın başında tanımlanmayı bekleyen ilişkiler içerisindeki önemli kutup olmayı devam ettirebildiği gibi karşısına ondan olmayanları, yani teröristleri yerleştirdi. İlişkiler bu şekilde tanımlanınca Yeni Amerikan Yüzyılı idealinin sahipleri atılması gereken adımları atma noktasında daha önce ABD'nin dayandığı hukuk ve örgütler sistemi dışında tüm yollara başvurmaktan çekinmedi. Bu çerçevede 2001 Afganistan 2003 yılında da Irak işgallerini gerçekleştirdi.

Irak'ın işgal edilmesi beraberinde birçok karmaşık süreci ve ilişkileri getirirse de ABD için yapılabilecek iki çıkarım söz konusu, zira bu işgal ile Ortadoğu gibi hassas dengelerin yer aldığı bir bölgede girişilecek operasyonların maliyeti bir kez daha gözler önüne serildiği gibi, bu şekilde uzak coğrafyada girişilecek güç mücadelelerinin müttefikler aracılığı ile gerçekleştirilmesinin önemi de bir kez daha ortaya çıkmış oldu. Ayrıca Irak işgali Ortadoğu'nun mikro kozmosunda atılacak her adımın beraberinde birçok sonucu getireceğinin de kanıtı niteliğindedir. Hem Irak'ın işgal sonrası içene girdiği çıkmazları, hem de bölgede başlayan hareketlenmelerin ötesinde Irak odaklı bölgesel güç mücadelelerinin yaşanacağı izlenimi, terörizmle mücadele konsepti ile girişilen operasyonların nihayete ermeyeceğinin göstergeleridir.

Bu savaş ile birlikte Türkiye başta olmak üzere bölgedeki birçok ülke yeni bir sürece girdi. Bu süreçte başta sorgulanmaya başlanan Türkiye'nin 'güvenilir müttefiklik' sıfatı yerini bölgesel güç olup olamayacağı eksenindeki tartışmalara bırakırken, İran gibi bölgedeki varlığını sağlamlaştırmak ve bölgeyi kendi istediği forma sokmak isteyen ülkelerinde yeni süreçte ne tür adımlar atacağı sorularını doğurdu. Ülkelerin ötesinde iki büyük savaşın ardından oluşturulan uluslararası örgütlerin meşrutiyeti de sorgulamaya tabi tutulan konular haline geldi. Bu çerçevede şu bir gerçek ki 21. Yüzyılın ilk on yılının yarattığı mücadele zeminleri ve yeni ilişki şekilleri gelecek yıllarda uluslararası ilişkiler içerisindeki birçok meselenin zeminini teşkil edecek niteliktedir ve bu nedenle incelenmeye ve aydınlatılmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı da bu ihtiyaca cevap verebilmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM: ABD’NİN ORTADOĞU POLİTİKASI

A) ABD’NİN ORTADOĞU’YA YÖNELİK POLİTİKASINDA 11 EYLÜL SALDIRILARI

Amerika Birleşik Devletleri kuruluş macerasının ardından tarımsal çiftlikler yolu ile sömürge toplumu haline getirilmiş olmaktan kaynaklanan ezilmişlik psikolojisi ile ‘barış eksenli güvenlik’ stratejisi içinde hareket eden ve bunu ”kendini kanıtlama görevi” algısı çerçevesinde benimsediği değerlerin yayılması gibi özel bir misyona dönüştürüp, tarafsızlık şemsiyesi altında 1900’lere kadar hareket eden bir devlet olmuştur. İki büyük dünya savaşı arasında izolasyoncu politikalar izleyip sadece büyük kriz anlarında dünya sahnesinde yer alan, yaklaşık kırk yıl sürecek olan iki kutuplu dünya sisteminin kutuplarından biri ve bu sistemin bitişinin ardından dünyayı saran serbestlikçi akımların kaynağı ve yeni dünyanın egemen gücü Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. 11 Eylül 2001’de Amerika’yı hedef alan saldırılar; ABD’nin hem dünya genelinde uyguladığı politikaları, hem de özel olarak Ortadoğu’daki pozisyonunu önemli ölçüde etkilemiştir.

ABD’nin Ortadoğu ile ilgili pozisyonunun daha çok 2. Dünya Savaşı’ndan sonra şekillenmeye başladığı görülür. Ortadoğu Bölgesinin dünya politikalarında taşıdığı zengin anlama paralel olarak Amerika’nın Bölgeyle ilişkisi çok çeşitli faktörlere dayanmıştır (1). Ortadoğu’da mevcut statülerin korunmasını önceleyen bir politika izlemeye özen gösteren ve bölge ülkeleri ile ilişkilerini bu çizgide tutmaya çalışan Amerika’nın 11 Eylül 2001’de gerçekleşen olaylardan sonra Ortadoğu politikasında büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Çünkü uluslararası sistem üzerinde deprem etkisi yaratan 11 Eylül saldırılarının artçı sallantılarının etkisi en çok bu coğrafyada gözlenmiş, Afganistan ve Irak’ın işgali ile önceden tahmin edilemeyecek bir sürece girilmiştir (2). Girilen bu süreçte ABD, bölgede etkin şekilde rol almak noktasında her türlü girişimde bulunarak ve meşruiyet zemini aramaksızın bölgeyi denetimi altında tutmaya gayret göstermektedir.

1) ÖNGÖR, Önder Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD’nin Ortadoğu Coğrafyasında Uyguladığı Güvenlik Politikaları ve Bu Politikaların Türkiye Üzerine Yansımaları, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Strateji Bilimi Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005 sf. 84

2) ARAS, Bülent Derleyen, Irak Savaşı Sonrası Ortadoğu, Tasam Yayınları,2004, sf.9

1) 11 EYLÜL ÖNCESİNDE ABD’NİN DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK YAKLAŞIMI

ABD; ideolojisi, askeri gücü, dünyayı değiştirme isteği, tek taraflı yaklaşımı ve küresel ekonomideki rolü nedeniyle, dünyaya hâkim olan ilişkilere damgasını vurmaktadır. ABD’nin dünyayı beş askeri komutanlık bölgesine bölerek üstünlük arayışına girmesi, dört kıtada bir milyondan fazla asker bulundurması, her okyanusta birçok gemi filosuna sahip olması, küresel ticareti kontrol etme çabası ve kendi değerleri ile dünyayı yönlendirmeye çalışması, sahip olduğu ideolojinin anlaşılması noktasında önemlidir (3).

4 Temmuz 1776’da bağımsızlığını ilan eden ABD, 1823 yılında Monroe Doktrini ile Amerika Kıtasının dışı ile dışında olan olaylarla ilgilenmediğini ilan ederek, Amerika’nın iç işlerine karışılmasına müsaade etmeme politikasını izlemeye başlamıştır (4). Şunu da biliyoruz ki; ABD kuruluşundan 1900’lü yıllara kadar bağımsızlık ve oluşturduğu kendi ilkeleri etrafında güçlenme ve topraklarını genişletme, Monroe Doktrininin sunduğu çerçevede de **‘tarafsızlık’** söylemi ışığında **‘askeri güç oluşturmaya dayalı güvenlik stratejileri’** uygulamıştır. Sömürgeciliğe ve köleliğe karşı savaflara sahne olmasının ardından, korumacı tarzda Latin Amerika’ya kol kanat germe yoluna gittiğini ve daha sonra da dünya sahnesinde İngiliz İmparatorluğu’nun boşalttığı yeri doldurmaya başlayarak onun yerini aldığını görmekteyiz (5).

Birinci Dünya Savaşı’na kadar geçen süreçte, ABD; kıtadaki toprak kazanımlarından sonra, tarafsızlık stratejisi etrafında askeri güç oluşturmuş, özellikle de uzak coğrafyalara gitme imkânlarını geliştirmeye yönelik olarak deniz gücünü artıracak stratejiler izlemiştir. Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasının ardından, başlangıçta savaşa dâhil olmamayı tercih etmekle birlikte, 1917 yılında Almanya’nın kendi güvenliğini de tehdit ettiğini düşünerek savaşa katılmıştır. O zamana kadar elde ettiği askeri gücünü, Almanya’nın Avrupa’daki dengeleri bozması karşısında dengeyi yeniden sağlamaya yönelik Avrupa’da önemli bir pozisyona sahip olmuştur(6). 1.D.S., Amerikan askeri kuvvetlerinin, Avrupa içinde büyük

3) ERKMEN, Serhat Ahmet Amerikan Hegemonyasının Yeniden İnşasında Bölgesel Faktörlerin Rolü: ABD’nin Kuzey Irak Politikası Örneği, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008,sf.8

4) SÖNMEZOĞLU, Faruk Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, Der Yayınları, 2005, sf.21

5) ÖZCAN, Mustafa Yolun Sonu Görünüyor, www.rahle.org/modules.php

6) DABANLI, İhsan Tuncer 11 Eylül Sonrası Ortamda (2001-2003) ABD Milli Güvenlik Stratejilerinin Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Stratejilerine Etkileri, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi. 2007, sf. 58

miktarlarda yayılması için ilk fırsatı sağlayacaktır. Savaş öncesinde nispeten yalıtılmış olan bu güç, seri biçimde Atlantik'in bir yanından, diğer yanına yüz binlerce askerini sevk edivermiştir. Uluslararası arenada önemli bir yeni oyuncunun ortaya çıkışını haber veren, benzeri görülmemiş büyüklükte ve geniş faaliyet alanına sahip, okyanuslar arası askeri bir sefer yaşanmıştır. Sonuç, Avrupa dışı yükselen yeni güç olan Amerika'nın ağırlıklı olarak savaşa girmesi ile belirlenmiştir(7). Savaşın ardından sürekli barış ortamının kurulmasını sağlama amacı faslından olmak üzere; Başkan Woodrow Wilson '*On Dört İlke*'sini açıklayarak, uluslararası barışın bir üst kuruluş tarafından sağlanması gerektiğini öngörerek uluslararası bir örgüt kurulması fikrini ortaya atmıştır. Daha sonra *Milletler Cemiyeti* olarak uygulamaya konan bu fikir aslında ABD'nin kendi coğrafyasından farklı coğrafyalara yönelik olarak elde ettiği önemli bir kazanım ve kısmi müdahaleci bir güvenlik stratejisidir. Ancak, Amerikan Senatosundan Cemiyete üye olmak noktasında onayın çıkarılamamış olması bu stratejiyi geçici bir süre sekteye uğratmıştır.

Savaşın ardından ABD'nin küresel liderliğinin bu kısa süreli patlaması Amerika'nın dünya meseleleriyle sürekli olarak neden olmamış, Amerika'da kendini mutlu eden soyutlanma ve idealizmin bileşiminden oluşan inzivasına geri dönmüştür(8). Bu doğrultuda İki savaş arası dönemde ABD'nin 1940'lı yıllara kadar süren kendine yeterliliği çerçevesinde devam ettirdiği '*izolasyon Politikası*' Pearl Harbour'dan itibaren terk edilmiştir (9). 7 Aralık 1941'de Pearl Harbour Limanındaki üslerine düzenlenen Japon saldırısı sonucu, Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı'na fiilen katılmasıyla uluslararası ilişkilerdeki politikaları '*müdahaleci güvenlik stratejisine*' evrilmiş, böylece İzolasyon Politikalarının bir kenara bırakıldığı ve '*engagement*' (katılımcı) politikalar izleyerek uluslararası ilişkilerde önemli roller yüklenmek istediğini dünyaya göstermiştir(10).

Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra güvenlik stratejisinin en önemli boyutu '*çevreleme politikası*'dır. Zira Avrupa savaş sonrası dönemde giderek Sovyet etkisine girme sinyalleri veriyor, bu sinyaller ABD'nin izlediği uluslararası politikalar için büyük bir sorun teşkil ediyordu. Sovyetler Birliği'ni çevreleme stratejisi ekseninde, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra harap olan Batı Avrupa'nın yeniden inşasına yönelik olarak 1947 yılında, Sovyet

7) BREZINSKI, Zbigniew Büyük Satranç Tahtası, İnkilâp Kitapevi, 2005, sf. 18

8) BREZINSKI, a.g.e. sf.19

9) ÖNGÖR, a.g.e. sf 4

10) ŞAHİN, Şule 11 Eylül 2001 Sonrasında ABD'nin Ortadoğu Politikası, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi sf. 6

etkisini dengelemek ve Batı Avrupa ülkelerine yardım yapılmasını öngören Truman Doktrini ilkeleri doğrultusunda Avrupa ekonomilerini ıslah etmek üzere yürürlüğe konulan yardımlarla, müdahaleci devlet olma yoluna girmiş; açlığa, umutsuzluğa ve yoksulluğa karşı Avrupalı halkların yanında olmuştur(11). Böylelikle; hem Truman Doktrininde öngörülen ilkeler hayata geçirilmiş, hem de mali yardımlarla, ‘*caydırıcı*’ ve ‘*dengeleyici*’ nitelikte güvenlik stratejileri uygulanmış olmaktadır(12). Hem caydırıcı, hem dengeleyici strateji aslında SSCB’nin yayılmasını önlemek ve küresel gelişmeleri yönlendirmek amacıyla yönelik olarak uygulanan politikalar olup Batı Dünyasında ittifak kurulmasının başlangıcıdır.

Truman Doktrini ve mali yardımlar yanında, diğer yandan da Avrupa ile askeri anlamda ittifak oluşturulması amacıyla yönelik Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) (North Atlantic Treaty Organization) oluşturulmuştur. NATO ve yapılandırılan diğer örgütlerle Sovyetler Birliğini Çevreleme Politikası kapsamında, Asya’nın diğer ucuna kadar ulaşan müttefik hattı kesintisiz bir şekilde tamamlanarak *Yönlendirici Strateji* benimsenmiş,(13) böylelikle ABD, NATO ile SSCB tehdidine karşı ‘Batı Ülkelerini’ bir araya getirerek bu ülkelerin ortak tehdit ve güvenlik anlayışına sahip olmalarını amaçlayan yönlendirici nitelikte politikalar izleyebilmiştir. ABD ile SSCB arasında hassas ilişkilerin olduğu yeni dönemin başlangıcı bu olayların ekseninde doğmuş, bu yeni dönem; İkinci Dünya Savaşı’nın sonundan itibaren, insanlığı bloklaşma ve 40 yıl sürecek Soğuk Savaş Dönemiyle tanıştırmıştır(14). Kore Savaşı, Küba Krizi gibi olaylarda karşı karşıya gelecek olan iki ülke, 1960’larda başlayan yumuşama havasının da etkisiyle sıcak savaşın yaşanmadığı yıllarda hâkim olan iki kutuplu uluslararası ilişkilerin belirleyicisi olmuşlardır.

1960’larla birlikte (yumuşama) “detant” dönemine girilmiştir ki; bunu, dönemin ABD Başkanı Nixon’un 18 Şubat 1970’te Kongrede yaptığı açıklamadan da çıkarmaktayız. Nixon bu konuşma ile hem yumuşamanın sinyallerini vermiş, hem de Amerika’nın gücünün sınırlarının fark edildiğini gösteren önemli bir açıklama yapmıştı. Konuşmasında, uluslararası ilişkilerde 2.Dünya Savaşı sonrası başlayan dönemin sonra ermiş olduğunu ve yeni bir dönemin gereklerini karşılayacak şekilde dış politika oluşturulması gerektiğini ifade ederek, ABD’nin özgür ulusların savunulması ile ilgili bütün kararları, bütün planları ve bütün programları yalnız başına yürütecek durumda olmadığını, yükün bir kısmını ABD’nin dost ve

11) ŞAHİN, a.g.e. sf.8

12) DABANLI, a.g.e. sf. 65

13) SÖNMEZOĞLU, a.g.e. sf.429

14) ÖNGÖR ,a.g.e. sf.77

müttefiklerinin üstlenmesi gerektiğini ifade etmişti(15).Amerika'nın bu noktaya gelmesinde şüphesiz ki Vietnam' da yaşanan başarısız deneyim etkili olmuştur. Zira hem Kissinger hem de Nixon'un farklılaşan dünyayı değerlendirdiklerinde sahip oldukları kanı; denizaşırı memleketlerde savaşlar yapmak, dünyanın her yerindeki komünist güçlerle mücadele içine girmek Amerikan gücünün sınırlarını zorlamakta ve hatta aşmaktadır.

ABD ve dış politikası açısından belirleyici nitelikte olan kara savaşlarında gücünün sınırları ve başarı şansı bugün de uluslararası ilişkilerde tartışılan bir konu olduğu için, Amerika'nın kara kuvvetlerine bağımlı olan savaşlarda uzak mesafede yıkıcı etkiler doğurmasının aslında gücünün en zayıf halkası olduğunu söylemek yanlış olmaz. ABD; bu tür savaşlarda uzak mesafeler dâhilinde maliyetin daha da yükselmesi riski çerçevesinde savaşmaktadır. **"...ABD Başkanına Asya veya Ortadoğu'ya ya da Afrika' da yeniden büyük bir Amerikan kara kuvveti gönderilmesi tavsiyesinde bulunan biri aklını oynatmış olmalı..."**(16) diyen Amerikan Savunma Bakanı Robert Gates de, aslında ABD'nin uzak mesafede uzun dönemli savaştaki başarı şansının düşük olduğunu ifade etmektedir. ABD Doğu Yarım Kürede savaşırken, büyük mesafeler dâhilinde savaşmakta ve mesafe ne kadar büyürse, lojistik maliyette o kadar artmaktadır (17). Konvansiyonel savaşlarda bir ordunun asıl hedefi, düşmanın kara birliklerini yenilgiye uğratmaktır. ABD açısından konvansiyonel savaşlardaki sorun ise, ordunun, bir yeri uzun süre elinde tutmak zorunda oluşudur. Oysa ABD ordusu bir ülkeyi işgal etmek ve diğer tehditlerle mücadele etmek için gereken kara kuvvetlerine sahip değildir.

2.Dünya Savaşından bu yana ABD Asya'daki savaşlara dört kez müdahil olmasına rağmen, hiçbirinde istenilen başarıyı elde edememiştir. Kore ve Vietnam'da Sovyet ve Çinlilere karşı kararlılığını göstermeye çalışmış, 21.yüzyılda da Afganistan ve Irak' ta Müslüman dünyasının politikalarını şekillendirme amacına yönelmiştir. Amerikan müdahalesi Kore'de bir çözümsüzlük yaratmış, Vietnam'da yenilgi ile sonuçlanmış, Irak ve Afganistan' da kesin sonuç alınmadan ülkeden çekilme planları yapılmaya başlanmıştır (18). Bu savaşların her birinde ABD ordusuna son derece muğlâk hedefler verildiğini görmekteyiz. Zira net bir sonuca, yani düşmanın yenilgisine erişmek bu savaşların her biri için imkânsızdır. ABD, Doğu Yarımkürede savaşırken, ülkeden uzak mesafelerde savaşmakta ve mesafe ne

15) ÖNGÖR , a.g.e. sf.77

16) FRIEDMAN, George Asya'da Kara Savaşına Asla Kalkışmayın, Turquie Diplomotique, Mart 2011

17) FRIEDMAN, a.g.m

18) FRIEDMAN , a.g.m

kadar uzaksa, lojistik maliyet o kadar artmaktadır. Bu savaşlarda hedef anlaşılabilir olsa da, bölgede mevcut kara kuvvetlerinin oranı anlaşılabilir olmamaktadır. ABD Ordusu, her zaman için konuşlandığı ülkelerdeki nüfusa karşılık az sayıda güç ile mücadele etmek zorunda kalmakta ve eğer halkların bir bölümü de hafif piyade alayı olarak direniş gösterir veya terörist taktikler kullanırlarsa, düşman kısa sürede ABD güçlerini sayı olarak geride bırakan boyutlara erişmektedir (19). ABD güçleri muharebenin ilk aşamasında üstün pozisyonda olsa da yerel direnişin büyümesi ve zorlu metotlara girişmesi sonucunda; yerel güçler, operasyonların temposunu belirler hale gelmekte ve ABD için düşmanı bulmak ve onu halkın diğer kesiminden ayırmak büyük sorun haline gelmektedir. Gevşek biçimde örgütlenmiş, dini yorumla ve etnik milliyetçilik akımlarına göre hareket eden, ekonomik ve siyasal yetersizlikler üzerinde oynayan bir düşmana karşı ileri teknolojiye bağlı istihbarat ve silahlar yetersiz kalmaktadır. Düşmanın denizaltıları, tank bölükleri, füze bataryaları, var olan bir hükümeti ve bürokrasisi, kısacası pahalı istihbarat araçlarının gözleyebileceği bir platform bulunmadığından Amerikalılar için öncelikle kapalı bir kültür içine sızmak ve o kültürü anlamak gerekmektedir ve bu da çok zor olmaktadır(20). Ayrıca, her bir duruma yönelik siyasi çıkarların söz konusu olduğunu göz ardı etmeden müdahalelere bakarsak, ABD'nin bu bölgelerde savaşının mutlak galibiyetten ziyade, güç gösterisi ve sistem üzerindeki hâkimiyetinin devamı amacıyla yönelik olduğunu görmekteyiz. Buralarda yüklenen sorumluluklardan, girişilen eylemlerden sonra, kısa sürede arkasını dönüp gitmek gibi bir seçeneğinin olmaması, ABD'nin işini zorlaştırmaktadır. Denizaşırı ülkelerde kara savaşlarına yönelmek, bu nedenlerle ABD için alınması zor ve maliyetli kararlardır. 1960'lar ve 70'lerde ABD Başkanlarının üzerinde durdukları gibi, bu tür adımlar risklidir ve sınırları bilmek ve zorlamamak gerekir.

1980'ler boyunca uluslararası ilişkilerde tek kutuplu yapıdaki dünya, kutuplar arasında yumuşamanın devamına sahne olmaya devam etmiştir. Ronald Reagan yönetiminde olan ABD, 1979 da başlayan ve 10 yıl boyunca devam eden İran Irak savaşında Irak tarafında olduğunu gösteren nitelikte politikalar ve uygulamalara girince hem İran tarafından fiilen savaş halinde olunan devlet ilanının muhatabı, hem de silahlanma harcamalarına ayrılan payların giderek artması nedeniyle kamuoyundan gelecek önemli baskı ve eleştirilerin adresi olmuş, SSCB ile yapılan silahsızlanma görüşmeleri çerçevesinde harcamaların azaltılması yolunda adımlar atılmıştır.

19) FRIEDMAN, a.g.m,

20) KÖNİ, Hasan Prof Dr. Dev Türkiye Cüce Türkiye, Hayy Kitap, İstanbul, Ekim 2010 Sf. 159

Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte ABD tek egemen güç olarak dünya sahnesindeki yerini almıştır. SSCB'nin yıkılması ve Soğuk Savaş Döneminin sona ermesi sürecinde Amerika' da görev başında George Bush (Baba Bush) bulunmaktaydı. Bu dönemin en önemli güvenlik stratejisi; Irak'ın Kuveyt'i işgalini sonra erdirmek için ABD ve müttefiklerinin Kuveyt' e asker çıkarması ve ABD askeri gücünün Ortadoğu' da kalmasının sağlanmasıdır.

Clinton Döneminde ABD Güvenlik Stratejisini *“tepeden turnağa gözden geçirme”* amaçlı reformlar yapılmak istenmiş, Pax-Americana ilkeleri doğrultusunda dış politikayı şekillendirmek amaçlanmıştır(21). Zaman zaman değişiklikler göstermekle birlikte, 2. Dünya Savaşı sonuna kadar Sovyetler tehdidini önlemek amaçlı olarak Ortadoğu Politikasını, Sovyetlerin yayılmasını engellemek üzerine oturtan ABD, SSCB'nin dağılmasıyla, bölge ile ilgili politikasını değiştirmeye başlamış ve bu doğrultuda Bush döneminde de benzer politikalarla Ortadoğu'ya yaklaşılarak İran, Kuzey Kore ve Suriye *“Serseri Devletler”* olarak nitelendirilmiştir.

Clinton dönemini Amerikan hegemonyasını sürdürme ve koruma noktasında yetersizlik ve ihmalle suçlayan George W. Bush, iktidara gelince; tek taraflı adımlar atan üstün konumunu sağlamlaştırma yolunda ilerlemiştir. ABD'nin benzersiz bir stratejik fırsata sahip olduğu ve uluslararası bir düzenin Amerikan hegemonyası ile çelişerek Amerikan hâkimiyetini sınırlandırdığında ABD'nin sorumluluklarının ve çok yanlılığının katı sınırları olduğu vurgusu ön plana çıkmıştır (22). Bush yönetimi zora dayalı hegemonyacı bir projeyi fırsatçı bir yaklaşımla ve kendini kimseye karşı sorumlu hissetmeden uygulamanın zeminini yaratmak için çaba harcamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD; Almanya ve Japonya ile ilişkilerin yeni stratejik ortama adapte edilmesi, Doğu Avrupa ve Eski Sovyet Cumhuriyetlerinde demokrasilerin geliştirilmesi, serbest piyasa ekonomisinin ve rekabet gücünün küresel olarak gelişimi, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, bölgesel istikrarsızlıklara müdahale için ittifak veya koalisyon güçleri içinde harekât yapacak stratejik kuvvet projeksiyonun geliştirilmesi gibi

21) DABANLI, a.g.e. sf.71

22) KURTBAĞ, Ömer Eleştirel Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Çerçevesinde Amerikan Dış Politikasının Analizi, Hegemonya Söylemi ve Amerikan Muhafazakâr Sağı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.2007, sf. 348

sorunlarla karşılaşmıştır(23). Bu çerçevede; bütünleşmiş ve demokratik bir Avrupa, güçlü ve istikrarlı Asya- Pasifik Bölgesi, Amerika ve dünya için daha serbest ticaret imkânlarının yaratılması ABD'nin hedefleri arasında önemli bir yere sahip olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası dönemi ele alırken, sadece siyasi ve askeri hedefler olarak nitelendirilen unsurlara bakmak yüzeysel bir açıklamaya imkân vermektedir. Zira90'ların kültürel ve düşünsel zeminini o dönem ve günümüz olgularını açıklaması noktasından ele almak gerekir. 2. Dünya Savaşından sonra tarih sahnesine büyük bir güç olarak çıkan ABD'nin zemini, İngiliz ve Fransız sömürgeciliği yerine, uluslararası hukuk ve onların getirdiği kurumsallaşmayı benimsemesi ve savunması üzerine oturmaktaydı (24). Ama Soğuk Savaşın ardından tek egemen güç olarak kalan ABD'nin bu ilkeleri de aşip, geride bırakması zor olmayacaktır. Nitekim Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte, oyunun kurallarının herkes tarafından bilindiği yeni bir hukuki yapılanma doğmamış ve sistem ABD'nin istediği yöne evrilmiş, SSCB ve Komünizm merkezli Soğuk Savaş düzeneği lağvedilerek dinler ve medeniyetler (İslam) eksenli yeni bir soğuk savaş düzeni oluşturulmuştur(25). Soğuk Savaş sonrası dönemin başlangıcından itibaren, Ulusal Güvenlik Politikası çeşitli dış sorunlarla karşılaşarak, sahip olduğu tutkularını daima bir 'öteki' sayesinde meşrulaştıran ABD, bu sefer kendisine medeniyet ve din eksenli ötekiler seçmiştir(26).

Bu dönemde, bir yandan Fukuyama'nın seslendirdiği *"tarihin, ideolojilerin sonunun geldiği"* söylemi, bir yandan da *"21.yy da din ağırlıklı uygarlıklar çatışmasını"* bekleyen Huntington'un görüşleri etkili olmuştur. Aslında, her iki tezde de ortak olan, dünyanın Batı'nın gözlükleriyle açıklanmaya çalışılması gibi bir hataya düşülmüş olmasıdır ve Batı oturduğu yerden tarihe bakmaktadır(27). Fukuyama tarihin sonunu ilan ederken, ideolojilerin artık geçersiz olduğuna vurgu yapıyor ve liberalizmin her yerde ve her şeye egemen oluşunu Batının üstünlüğü olarak da ilan ediyordu. Huntington ise; bugünkü dünyada insanlar arasındaki farklılıkların tamamen kültürel olduğu tezi ile ele alıyor ve teorik uygarlık temeline dayalı bir dünya düzeni kuruyordu. Bu düzen içinde Batı dışındaki dünya ne kadar

23) KHANAT, Arman 11 Eylül 2001 Saldırıları Sonrası ABD'nin Terörle Mücadele Politikası ve İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Polislik Çalışmaları Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, sf. 62

24) DAVUTOĞLU, Ahmet, Küresel Bunalım, Küre Yayınları, Eylül 2010, sf.168

25) ÖZCAN, Ahmet Yeni Büyük Oyun, Yeni 'Soğuk Savaş', 2 Mart 2007, <http://www.netpano.com/haber/1433>

26) TURHAN, Fatma Sel Küresel Güçler, Küre Yayınları, Ağustos 2005, sf.36

27) DAVUTOĞLU, a.g.e. sf.6

modernleşirse modernleşsin hep Batının gerisinde kalmaya mahkûmdu(28). Ama şunu da ifade etmek gerekir ki; iki tez de akademik olmaktan ziyade, Amerika'nın politik hedeflerini meşrulaştırmak için ortaya atılmış tezlerdir(29). Fukuyama düzeni vurguluyordu, Huntington kaosu. Fukuyama düzenin arkasında Batı medeniyetini görüyordu, Huntington düzensizliğin arkasında tüm diğer medeniyetleri. Aynı algılayış biçimiyle dünyayı analiz edip tek yanlı çıkarımlar yapıyorlardı.

Dönemin ABD'si ve Batı Dünyasında önemli etkileri olan bu fikirler, SSCB'nin yıkılmasından sonra komünizmin yerine tanımlanan düşmanı, bu kez 'Doğu Dünyası', dar anlamda İslam, daha da dar anlamda 'fundamentalist İslam'ı işaret etmektedir. Üstelik bu Köktenci İslam, aynı zamanda ABD'nin vaktiyle 'kızıl' a karşı 'yeşil bir hat' üzerinde besleyip büyüttüğü İslam'dır (30). Böylece, düşmanın rengi kırmızıdan yeşile çevrilmiş oluyor ve 1990'ların ortalarından itibaren ABD dünyayı ve Ortadoğu'yu ilgilendiren konulardaki temel algısı değişikliğe uğruyordu. Soğuk savaşın bitişi ile yeni tehdit "İslamcılık" olarak belirlendi(31).

Dönemin ABD siyasetinin hâkim gücü konumunu alacak yeni muhafazakâr kesim; artık, BM ve NATO gibi çok taraflı örgütlere karşı şüpheci ve tek taraflı, Amerikan değerlerinin tüm dünyaya yayılması noktasında ısrarcı ve Ortadoğu ve İslam'ın bu çerçevede zora dayalı da olsa dönüştürülmesi konusunda baskıcı bir role bürünmüştür. 11Eylül 2001' de yeşil hattan gelen saldırılar da bu amaçlara ulaşmaya kapı aralayınca, ABD için 21.yy'ın "**Yeni Bir Yüzyıl**" olması yolundaki kritik eşik aşılmıştır.

2) 11 EYLÜL SALDIRILARI

11 Eylül saldırıları ABD'nin kendi topraklarında gerçekleştirilmiş, istisnalar hariç olmak üzere, ilk kapsamlı saldırılar olarak değerlendirilebilir. Yeni dünyanın lideri, Soğuk Savaş'ın galibi, küreselleşmenin önderi ABD; 11 Eylül' de gerçekleştirilen saldırılar sonucu önemli bir kızgınlık ve psikolojik travma yaşamıştır ve yaşamaktadır. Pearl Harbour'dan bu yana hiçbir düşman Amerikalıları, Amerikan topraklarında bu kadar büyük sayıda sarsıcı ve

28) KONGAR, Emre Küresel Terör ve Türkiye, Remzi Kitapevi, Şubat 2009,sf.52

29) KAYNAK, Mahir Amerika, 11 Eylül, Afganistan ve Irak, İlk Yayınları, Ekim 2003, sf.32

30) ÖZER, Ahmet Doç. Dr. 11 Eylül, Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2007, Cilt 4 Sayı, 2 sf.2

31) TIĞLI, İbrahim Mısır'da Sosyal Hareketler, Kifaye Hareketi ve Müslüman Kardeşler, Dünya Bülteni Araştırma Masası Yayınları, Şubat 2011, sf.22

şiddetli şekilde öldürmemiştir(32). 11 Eylül saldırıları bir çağın sonunu sembolize ettiğinden dünya tarihinin önemli bir dönüm noktası olarak yerini almıştır(33).

11 Eylül'de Wall Street yakınındaki Dünya Ticaret Merkezine (DTM- World Trade Center) gerçekleştirilen ilk saldırı, Amerikan Havayollarına bağlı bir yolcu uçağının Los Angeles'e gitmek üzere Boston'dan kalktıktan sonra Dünya Ticaret Merkezinin İkiz Kulelerinden birine çarpması ile gerçekleşmiş, bu olaydan sonra on dakika bile geçmeden ikinci bir uçak canlı yayını izleyen milyonlarca insanın bakışları arasında diğer kuleye çarpmıştır. Saat 9.37'de üçüncü bir uçak Washington'daki Pentagon binasına çarparak büyük bir patlamaya neden olmuştur. Washington'daki Dışişleri Bakanlığı binası önünde bombalı bir araba patlamış ve bir süre sonra Pennsylvania'da dördüncü bir uçağın kaçırıldığı daha sonra da uçağın yolcular tarafından düşürüldüğü haberi gelmiştir. İlerleyen zamanlarda; bu uçağın Beyaz Saray' a yöneldiği gerekçesiyle Amerikan Hava Komutanlığı'na bağlı savaş uçakları tarafından düşürüldüğü anlaşılmıştır(34).

Dünya genelinde şok dalgası yaratan bu saldırılar, Soğuk Savaş Demir Perdesinin yıkılmasından 12 yıl sonra Amerikalılar ve Amerikalı olmayanlar arasına yeni bir demir perde çekmiştir. 11 Eylül ile başlayacak olan süreçte düşman değişmiş, komünizm yerine terörizm gelmiştir. Demokrasi, kadın-Erkek eşitliği, hukukun üstünlüğü ve ne kadar batıyı batı yapan değer varsa, tümüne karşı olan bu düşmanın hedefi; İslam coğrafyasında "yeni dini düzenler kurmak" olarak kabul edilmiştir(35).

Saldırılarda, ABD yirmi milyar dolara varan maddi kaybın yanında bir hafta boyunca ABD hava sahası kapanmış, Dünya Ticaret Merkezi'nde kırk yedi ülkeden çeşitli insan ve firmalar büyük maddi kayıplarının yanında bilgi sistemlerini ve istihbarat arşivlerini kaybetmiştir(36). Konvansiyonel açıdan işgal edilebilir bir ülke olmayan ABD'ye karşı girişilen bu saldırı, Amerika iç savaşından beri kıtada en çok ölümün yaşandığı olay olmuştur.

11 Eylül' de gerçekleştirilen saldırılarda hedef olarak seçilen yerlere bakılınca aslında ortada, karşı tarafın ekonomi- politik ve stratejik merkezlerine dönük senkronize bir eylem

32) BAL, İhsan Doç. Dr. Küresel Terörle Mücadelede ABD Modeli mi Çıkmaz mı? 28 Ekim2008,

<http://www.usak.org.tr/makale>

33) DAVUTOĞLU, a.g.e. sf.2

34) ŞAHİN, a.g.e. sf. 29

35) ÖNGÖR, a.g.e. sf. 174

36) ÖZER, a.g.m. sf. 12

olduğu görünmektedir(37). Saldırıların ardından Usame Bin LADİN tarafından yapılan açıklamalardan da anlaşıldığı üzere New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ve Washington'daki Pentagon'un aslında küreselleşmenin simgeleri oldukları için hedef olarak seçilmişlerdir. Küreselleşmenin ekonomik boyutu bilindiğinden Dünya Ticaret Merkezi (38), yine, sadece ABD'nin değil, neredeyse tüm dünyanın askeri kumanda merkezi ve ana karargâhı olması nedeniyle Pentagon seçilmiştir (39).

Amerika ve dünya için stratejik önemi olan bu merkezlerin hedef alınmasının verdiği mesajın yanında, saldırılar; 'tehdit' algısının değişmesi noktasında önemli bir eşik atlatmıştır. Soğuk Savaş Döneminde tehdit; kitlesel, tek yönlü ve belirgin iken, 11 Eylül'ün ardından artık riskler çok yönlü belirsiz bir yapıda ve **“Asimetrik Tehdit”** şeklindedir. Asimetrik Tehdit, tüm dünya ülkeleri için en öncelikli risk unsuru olarak seçilecektir.

Saldırıları yapanlar, Dünya Ticaret Merkezini ve Pentagon'u kuranların kullandığı teknolojik araçları, aynı rasyonaliteyi ve aynı sistematik mekanizmayı kullandılar. Tüm uyarılara kulak kapatanlar, kendi bahçelerinde güvenlikte ve özgür olduklarını hissedenler ortaya çıkan bu reel durumu içlerinde hissetmeye başlamışlardır. Bu nedenle 11 Eylül önemli bir tarihtir(40).

Tek kutuplu dünya imajı ve monist (tekçi) bir yapı üzerinde yükselen Amerika'nın dünyanın tek hâkimi olduğu şeklindeki yaygın imajın büyük yara aldığı saldırılar sonuncunda; ABD Başkanı George W. BUSH tavrını net bir şekilde ortaya koyarak bitiş zamanını tamamen Amerika'nın belirleyeceği tüm dünya coğrafyasını ilgilendiren genişlikte mücadeleyi hedeflediklerini açık şekilde göstermiştir(41). Başkan, 11 Eylül saldırılarına dair konuşmalarında LADİN'i baş şüpheli olarak açıklayıp savaş ilan etmiştir. Başkanın konuşmasında bu başlangıç şöyle ifade edilmişti: **“...gizli eylem, hilekârlık ve katliamla bize karşı savaş açılmıştır. Bu millet barışsever fakat kızdırıldığında acımasızdır. Savaş, diğerlerinin şartları ve zamanlaması ile başlamıştır. Bizim tercih ettiğimiz şekilde ve saatte sona erecektir...”** (42). 11 Eylül'de saldırıyı gerçekleştirenleri özgürlük düşmanları olarak nitelendirerek bu savaşın **“ilerleme ve plüralizme, hoşgörü ve özgürlüğe inananların savaşı**

37) DAVUTOĞLU, a.g.e., sf. 62

38) KONGAR, a.g.e., sf. 26

39) ÖZER, a.g.m. sf. 13

40) DAVUTOĞLU, a.g.e., sf.12

41) ÖZER, a.g.m, sf.13

42) DABANLI, a.g.e,sf.74

olacağını” ilan etmektedir (43). *“21.yüzyılın ilk savaşını kararlı biçimde kazanmak zamanı gelmiştir ve Amerika’nın eli kolu bağlı değildir ”* (44). BUSH’un yaptığı tüm bu açıklamalardan anlaşılmaktadır ki; ABD, terörizme karşı bir savaşa girmektedir ve bu savaş siyasi, askeri ve ekonomik ayakları olan bir operasyon şeklinde devam edecektir.

Saldırıların ardından dünya genelinde terörizmi kınayan açıklamalar yapılmıştır. 29 Eylül’ de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda alınan 1373 sayılı kararla, devletlere terörizmle mücadelede işbirliği yapma çağrısında bulunulmuş, Birleşmiş Milletler Anlaşmasının 51. maddesi ekseninde Washington mağdur taraf ve karşı müdahaleyi meşru müdafaa olarak yorumlama benimsenmiştir. Yine BUSH’un ifadesi ile devletlere *“ ya bizimlesiniz ya da teröristlerle ”* mesajı verilerek taraflarını seçmeleri noktasında iki yol sunulmuştur.

11 Eylül 2001’ de meydana gelen saldırılarla ilgili olarak ortaya birçok iddia atılmış, saldırıların düzmece olduğu, Yeni Amerikan Yüzyılı Projesinin gerçekleştirilmesi amacına yönelik olarak Amerika tarafından organize edildiği, böylesine büyük çaplı bir eylemden haberdar olunmamasının imkânsızlığına büyük vurgu yapılmıştır. Şu bir gerçek ki, kim tarafından tasarlanmış olursa olsun, **“Doomsday Scenario”** (Felaket Senaryosu) olarak beklenen büyük çaplı bir saldırının olacağı ABD’li yetkililerce tahmin edilmekteydi. Bu durum saldırıların ardından da kabul edilmiştir. Bu nedenle zamanı açısından değilse de boyutları açısından sürpriz olmadığını söyleyebiliriz.

Saldırıların ardından BREZINSKI’nin ifadesi ile ABD kendisine uzun vadeli, orta vadeli ve acil yeni hedefler belirleyecektir. Uzun vadede; teröristlerin siyasal desteğini kırarak bir uluslararası koalisyon oluşturmak, orta vadede; bir yandan Ortadoğu, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’da faaliyet gösteren terörist şebekelerin üstüne gitmek, öbür yandan terörizme hoşgörü gösteren ya da gizli destek veren hükümetleri hedef seçmek. Kısa vadede; acil karşılık olarak Afganistan’da ve Ortadoğu’da bilinen terörist kamplarına ve liderlerine ve Taliban’a doğrudan askeri eylemlerde bulunmak, hedeflenmiştir(45).

Süreç sonunda, 11 Eylül saldırılarından 26 gün sonra **“Kalıcı Özgürlük”** (Standing Liberty) adı altında Afganistan’a savaş açılmıştır. *“...Biz böyle bir savaşın içine girmeyi*

43) ŞAHİN, a.g.e.,sf.34

44) POLAT, İrfan 11 Eylül Terör Saldırıları ve ABD’nin Afganistan Müdahalesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, sf.43

45) POLAT, a.g.e., sf.45

istemezdik ama görevimizi tamamlayacağız, yorulmayacağız ve yenilmeyeceğiz, sonunda barış ve özgürlük galip gelecek...” diyerek bu operasyona girişen Bush ve ekibi için Ortadoğu’da var olmak artık vazgeçilmez ve terk edilmez hedef haline gelmiştir(46).

3) 11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASINDA DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK YAKLAŞIMI

Uluslararası ilişkilere yönelik yaklaşımlardan biri olan Realist Görüş; ‘*devletlerin diğer devletlere üstünlük elde etmek için kendi menfaatlerine öncelik vermeleri ve kendi ulusal çıkarlarını korumak için ahlak ve hukuka uymayan davranışlar sergilemelerini normal, yani olması gereken politikalar*’ olarak karşılamaktadır. Askeri güç kullanımını meşru ve gerekli olarak nitelendiren bu görüşün savunucuları arasında 11 Eylül’den sonra ABD Güvenlik Stratejisine felsefi yönden destek olduğu öne sürülen Huntington, Fukuyama ve Straus gibi realist ekol içinde yer alan düşünürlerin görüşleri vardır. ABD’nin çıkarları doğrultusunda yeni bir dünyanın kurgulanması fikri 11 Eylül sonrası dünyanın alacağı şekli biçimlendirmiştir. Zira hem Medeniyetler Çatışması Tezinde hem de PNAC (Project for the New American Century) isimindeki bildiriye temel vurgu ABD’nin büyük tehdit altında olmasına ve bu tehdiye karşı mutlaka bir şeyler yapılması gerektiğine odaklanmaktaydı.

ABD, saldırıları “*savaş ilanı =casus belli*” olarak kabul ederek teröristlerle onları barındıranlar arasında fark gözetmeksizin hareket etmiştir. Her ne kadar 11 Eylül’den sonra ‘*artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak*’ denilse de tıpkı 2.Dünya Savaşından önce yaşananlar gibi, dünya egemenlik savaşlarına ve müdahalelerine sahne olmaya devam etmiştir (47). Yaşanan büyük trajedi sonrasındaki ortamda oluşturulan 17 Eylül 2002 tarihli Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi, 1997 ve 1999 Güvenlik Stratejilerinde belirtilen tehditlerle mücadele yöntemlerini temelden değiştirmektedir. 2002 yılında açıklanan Stratejinin birinci bölümünde “*..bu stratejinin amacı dünyayı sadece güvenli bir yer değil, aynı zamanda daha iyi yapmaya yardımcı olmaktır...*” denilerek bu noktadan sonra ABD’ye ‘*küresel iyileştirici misyon*’ yüklenmekte ve dünyadan sorumlu olduğu imajı yaratılmaktadır(48). Yine bu stratejide; “*kız çocuklarını okutmayanlar, totaliter rejimler, tehlikeli teknoloji kullananlar, radikal topluluklar ve tüm bunlara yardım edip kolaylık sağlayanlar terörist veya terörizmi*

46) ŞAHİN, a.g.e, sf.48

47) ŞAHİN, a.g.e. sf. 93

48) DABANLI, a.g.e. sf. 77

destekleyenler” olarak sınıflandırılmaktadır(49). Böylece dünyanın her yerindeki tüm uluslar bir karar vermek zorunda bırakılarak; ya Amerika ya da teröristler safında yer almaya zorlanmışlardır. Kısacası, ABD için gerekli olan **‘öteki’** ihtiyacı böylece giderilmiş oluyordu.

Yeni dönem ABD güvenlik anlayışına göre uluslararası sistem artık şu aktörlerden oluşmaktadır:

i) ABD küresel liderliğini kabul eden ve ABD ile aynı vizyonu, prensipleri, tehdit anlayışı ve işbirliği yükümlülüğünü paylaşan uluslararası işbirliği ortakları.

ii) Küresel ve bölgesel olarak siyasi, ekonomik ve güvenlik alanında kendi inisiyatifi ile hareket edebilen ve ABD’nin stratejik çıkarlarını tehdit kabiliyetinde olan anahtar ülkeler.

iii) Bölgesel istikrarı ve ABD çıkarlarını tehdit eden; ABD prensiplerine düşman, kaynaklarını kendi iktidarı için kullanan, uluslararası hukuku ve anlaşmaları sıklıkla ihlal eden, kitle imha silahlarına sahip olmaya çalışan veya istikrar bozucu askeri faaliyetlerde bulunan problemlili ülkeler.

iv) Terörist örgütler, ayaklanmacılar, yarı askeri (paramiliter) güçler ve suç organizasyonları gibi bazı ülkelerin yasal yöntemlerini göz ardı eden veya ABD çıkarlarına meydan okuyan hükümet dışı aktörler(50).

Bu temel anlayış çerçevesinde, ABD’ye ve stratejilerine bakarsak dünyayı yönetmek için iktidara gelmiş bir hükümet ve onun programını görmekteyiz. Bush yönetimi o zamana kadar ifade ettiği alçak gönüllü politika retoriğini geri plana iterek 11 Eylül’e karşılık verirken, bir süper gücün kendi isteklerini ötekilere zorla dayatabileceği ve gücünün önündeki tüm sınırlamaları ve engelleri göz ardı edebileceği anlayışını da sergilemiş oluyordu(51). Sovyet Bloğunun çöküşünden beri güvence altına alınmamış olan ABD üstünlüğü için bir fırsat doğuran saldırılar uluslararası politikayı yeniden yapılandırmak ve var olan boşluğu doldurmak noktasında önemli bir işlev görmektedir. Bundan sonra ABD, terörizmle mücadele sürecinin baş aktörü ve hegemonyasını kurmak için gerekli şartları oluşturan güçtür. **“...Amerika artık bir uluslararası sistemin vatandaşı değil, egemen güçtür, Roma’dan bu yana en egemen güç. Buna uygun olarak, normlarını yeniden tanımlamak, beklentileri değiştirmek ve yeni gerçeklikler yaratmak zorundadır ki bunu da iradenin özür dilemeden**

49) ŞAHİN, a.g.e sf. 23

50) KHANAT, a.g.e. sf. 63

51) KURTBAĞ, a.g.e. sf. 388

ve affetmeden gösterilmesiyle yapmaktadır..” (52). Krauthammer’in bu şekilde ifade ettiği yeni dönem ABD’si, 11 Eylül sonrası süreçte kuruluşundan beri savunduğu değerler sistemi bakımından önemli tavizler vermiş olmaktadır.

a) Bush Doktrini ve Ön Alıcı Vuruş (Preemptive Strike)

Değişen ABD politikaları noktasında ilk dikkati çeken ve ABD’nin tüm güvenlik stratejisine yön verecek olan yaklaşımı ifade etmek için kullanılan Bush Doktrini kavramı, 2002 Milli Güvenlik Stratejisinde caydırıcılık ve denetimle düşmanı etkisiz hale getirmeye dayalı geleneksel mücadele yönteminin bırakılarak, ilk vuruş hakkını kendinde gören, tüm dünyayı kendi barış, özgürlük ve refah algılamaları çerçevesinde yönlendirmek isteyen yaklaşımı ifade etmektedir(53).1Haziran 2002’de Bush’un West Point’te yaptığı konuşma çerçevesinden bakacak olursak da ABD ‘ön alıcı askeri müdahale doktrinini (preemptive strike)öne sürerek bu hakkı elinde tuttuğunu ve kullanmaktan çekinmeyeceğini **“terörle savaş artık savunmayla kazanılmayacaktır, güvenliğe giden tek yol eylemden geçmektedir”** sözleriyle ilan ettiğini görmekteyiz (54). Radikalizm ve teknolojinin kesişmesi korkusuyla ana karasının İslami terör saldırısı altında olduğuna vurgu yapan ABD, dolaysız hedef olarak küresel çapta harekete geçebilecek terörist örgütler ve her terörist veya terörizmi destekleyen ve kitle imha silahlarını ele geçirip kullanmak isteyen ülkeleri hedefine almakta, hedeflerin harekete geçmesini beklemeden onları yok etmeyi görev olarak yüklenmektedir(55).

b) Şer Üçgeni

George W.Bush 11 Eylül Saldırılarından ve Afganistan Müdahalesinin ardından yaptığı 29 Ocak 2002 tarihli **Ulusun Birliği** konuşmasında İran, Irak ve Kuzey Kore’yi ‘Axis of Evil’(Şeytan Üçgeni, Şer Üçgeni) ilan etmiştir(56). Bu ülkeler küresel mali sermayenin serbest dolaşımının önünde engel olmaları, Washington’un enerji yatakları üzerindeki hâkimiyetini engelleyecek konumda bulunmaları nedeniyle önemli oldukları kadar, kitle imha silahlarını elde etme çabaları gereği önlenmeleri gereken ülkelerdir. **Haydut Devlet** olarak da adlandırılan bu ülkeler, kendi halklarına merhametsizce davranan, uluslararası hukuka saygısı olmadığını gösteren, komşularını tehdit eden, katı şekilde tarafı oldukları uluslararası

52) KURTBAĞ, a.g.e. sf. 444

53) DABANLI, a.g.e. sf. 114

54) KURTBAĞ, a.g.e. sf.403

55) ERDURMAZ, Serdar Dr. 11 Eylül Sonrası Dünya: Artık Hiçbir Şey Eskisi Gibi Olmayacak, 14 Eylül 2009, <http://www.turksam.org/tr/a1786.html>

56) ŞAHİN, a.g.e. sf.27

anlaşmaları ihlal eden, dünya çevresinde terörizmi destekleyen ve temel insani değerleri reddeden ve ABD'den nefret eden devletlerdir(57). ABD'nin 11 Eylül sonrasında uyguladığı politikaları göz önüne alırsak bu devletlerin alt edilmeleri gerekliliği noktasındaki görevin sonuna kadar yürütüldüğünü görmekteyiz.

c) Küresel Terörizm

Henüz uluslararası bir tanımı yapılamamış bir olgu olmasına rağmen, terörizmle mücadele kavramı, dünyanın her yerinde müdahil olmasını mümkün kılacak biçimde ABD'nin 2002 Milli Güvenlik Stratejisinde yer almış, ABD'ye uluslararası ortamı yeniden şekillendirmek için bir fırsat vermiştir. Küreselleşme olgusu; bir yandan dünyayı küçültürken, dünyada olup bitenleri tüm gerginlik ve çatışmalarla birlikte herkesin hayatına taşırken, öte yandan da yenedünya düzenine muhalif gruplar için yeni hedefler belirlemiştir. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı güç odakları; bu muhalif grupların hedefleri haline gelmiştir(58). Dünya küreselleştikçe önceleri belli devletlerin egemenlik ilişkilerine yöneltilen terör eylemlerinin, 11 Eylül'ü izleyen süreçle birlikte dünyanın egemenlik ilişkilerine hedef olduğunu görmekteyiz. Soğuk savaş sonrasında sahip olduğu konum nedeniyle küresel terörle mücadelenin baş aktörü mevkiini elde eden ABD için en önemli açmaz, bu terörün ne olduğu, nereden kaynaklandığı ve buna bağlı mücadele stratejilerinin neler olması gerektiği konularında uluslararası ortak bir bakış açısının yakalanamamış olmasıdır. ABD 11Eylül'ün ardından başlatacağı küresel terörle mücadelesinde bu açmazda kalarak duygusal, tepkisel ve aceleci davranışlar içine girmiş ve sorunu tanımlamada öfkeyle başlattığı askeri operasyonlar beklenen hedeflerine ulaşmamıştır. 11 Eylül'ün ardından düzenlediği Afganistan ve Irak hareketlerinin gerekçelerini teşkil edecek olan terörizm olgusu ve terörle mücadele kavramı, İslam'ı Kriminalize etme ve İslam dışı dünyayı İslam dünyasına karşı mesafe koymaya hazırlama amaçlı oldukları izlenimini vermektedir (59).

d) Değişen Politikalar İçinde Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütlerin Rolü

11 Eylül'ün ardından ABD uluslararası topluluğun desteğini almaya çalışmışsa da gerekirse meşru müdafaa hakkını kullanma çerçevesinde tek taraflı hareket etmekten

57) ÇİFTÇİ, Kemal Dr. Soğuk Savaş Sonrası ABD Rızaya Dayalı Hegemonyadan İmparatorluk Düzenine, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:5 sayı:10, 2009,

<http://iibf.karaelmas.ed.tr/sbd/makaleler/1303-9245/200905010203219>

58) KONGAR, a.g.e. sf. 17

59) ÖZCAN, Ahmet Yeni Büyük Oyun, Yeni 'Soğuk Savaş', 2 Mart 2007, <http://www.netpano.com/haber/1433>

çekinmeyeceğini açıklamış ve bu şekilde davranmıştır. NATO, 11 Eylül saldırılarının ardından yeni bir Stratejik İçerik belirleyerek, saldırı durumunda müdahaleyi düzenleyen Kuzey Atlantik Anlaşmasının 5. maddesini uygulamaya koymuş ve ilk defa bir terör eylemi örgüte üye devletlerden birine karşı gerçekleştirilen gerçek bir saldırı olarak kabul edilmiştir(60). NATO; saldırılar sonrasında terörizm politikasını dönüştürme yoluna gitse de, ABD; 11 Eylül'ün ardından yürüttüğü Afganistan müdahalesini NATO bünyesinde gerçekleştirmeyi tercih etmemiştir. Bu da terörizmle mücadele açısından kolektif işbirliğini öngören NATO açısından, sıkıntı yaratmıştır.

Pentagon ve Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırılardan sonra Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve Genel Kurulu oybirliği ile terör saldırıları kınanmıştır ve Genel Kurul tarihinde ilk defa 1368 sayılı kararıyla bir terörist saldırıya karşı meşru müdafaa hakkını kabul edilmiştir (61). Böylece, Taliban Rejiminin, ABD'nin maruz kaldığı terörist eylemlerin faillerine yataklık ettiği gerekçesiyle Afganistan'a karşı başlattığı askeri harekâtın meşruluğu onaylanmış ve bu doğrultuda da Genel Kurulda 1368 ve 1373 sayılı kararlar kabul edilmiştir(62). 11 Eylül'ü takiben girişilecek ikinci müdahale olan Irak Savaşı, ABD'nin uluslararası hukuk ve örgütler düzeni açısından prestij kaybetmesine neden olmuş, Washington'un Irak işgaline giden yolda Birleşmiş Milletleri devre dışı bırakması NATO'yu dağılma noktasına getirmiştir ki; Irak Savaşı ABD liderliğinde oluşan bir '*arzu edenler koalisyonu*' olarak hareket eden güçlerin, tek taraflı politika ve uygulamalarının gösterisi olmuştur (63).

4) 11 EYLÜL SALDIRILARININ ORTADOĞU POLİTİKASINDA YARATTIĞI DEĞİŞİM

20. yüzyılda uluslararası ilişkiler açısından üç ana dönüşüm yaşanmıştır. Birincisi; Birinci Dünya Savaşının, ikincisi; İkinci Dünya Savaşının, üçüncüsü Soğuk Savaşın sona ermesini müteakip gerçekleşmiştir. Birinci dünya savaşının akabinde Avrupa'daki klasik imparatorluklar yıkılmış, ulus devlet olgusu ve ideolojik temelli çatışmalar, imparatorluklar arası çatışmaların yerini almaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürge imparatorluklarının yerini çok sayıda ulus devlet almış ve ideolojik temelli çift kutupluluk

60) KHANAT a.g.e. sf. 27

61) KÖNİ, a.g.e.sf.132

62) SÖKÜCÜ, DOĞUHAN Küreselleşen Terörizmin Uluslararası Siyasete Etkileri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, sf. 77

63) KURTBAĞ, a.g.e. sf. 418

uluslararası sistemin temel özelliği olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise, bir yandan çift kutuplu sistem dağılırken, diğer yandan uluslararası sistemin temelini oluşturan prensip ve yapılarda ciddi bunalım ortaya çıkmış ulus devlet olgusu pek çok sarsıntı geçirmiştir. Bu üç ana dönüşümü ortaya çıkaran savaşlar ve siyasi gelişmeler Avrupa’da cereyan ederken bu dönüşümün en geniş çaplı sonuçları Ortadoğu’yu etkilemiştir(64).

Napolyon’un maceracı askerlerinin 1798’de Mısır’a ayak basmasından bu yana, Ortadoğu; büyük güçlerin mücadele arenası olmuştur. Bölgede var olan sorunların temelinde “*yapay devletler*” bulunduğu düşünülmektedir(65). Birinci Dünya Savaşından sonra Ortadoğu’da oluşturulan yapay siyasi coğrafyadan kaynaklanan Araplar arası anlaşmazlıklar, bölgedeki istikrarsızlıkların ana nedenlerinden olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bölgede ortaya çıkan siyasi haritanın Batılı devletlerin Ortadoğu’yu sürekli dengesiz bir duruma getirerek, bölge üzerinde kontrol sağlama imkânlarını elinde tutması, uluslararası ilişkiler açısından yaşanan üç ana dönemin en geniş çaplı sonuçlarının bu coğrafyada yaşanmış olmasının da nedenini oluşturmaktadır.

Ortadoğu’nun, ABD’nin “büyük strateji”si (Grand Strategy) açısından büyük öneme sahip olması hasebiyle, jeostratejik açıdan önemi gittikçe artan bir bölgedir. ABD’nin bölgedeki çıkarları şu şekilde sıralanabilir. i) Bölgenin coğrafi konumu ve bu konunun ABD askeri planlaması içindeki yeri ii) bölgede bulunan enerji kaynakları ve bunun dünya ekonomisinin sindirilmesi için büyük güç siyaseti içindeki yeri iii) stratejik bölgeler içinde en çok çatışma çıkan ve çatışmaların bölgeselleşme eğilimi taşıdığı alan olması iv) Amerikan üstünlüğüne meydan okuyan ve bunu tüm dünyada uygulamaya çevirebilen örgütlere ve hareketlere kaynaklık etmesi (66). Basra Körfezi’nin koruma altında tutulmasını vazgeçilmez hayati bir zorunluluk olarak gören ABD ayrıca bölgede silahlanmanın kontrol altında tutulmasını istemekte ve İsrail’in güvenliğinin sağlanmasına önem vermektedir.

ABD’nin bölge ile ilgilenmeye başlaması 2. Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte rastlamaktadır. Körfez’in koruyucusu görevini yerine getiren İngiltere’ye rağmen, ABD bölgedeki varlığını ve rolünü ekonomik alandan hem askeri hem de siyasi alana kaydırarak genişletmiştir. 1960 ve 1970’li yıllarda bölge ülkeleri ile güvenlik temelli işbirliğine dayanan

64) ÖNGÖR, a.g.e. sf.150

65) ALPAY, Şahin ABD’nin Terörle Savaşı Kazanılabilir Değildir. 25 Ağustos 2006, <http://www.turksam.org/tr/a1035.html>

66) ERKMEN, a.g.e. sf. 23

politikalar izlenmiş, 1980'lerin sonuna doğru yükselen radikal İslam gerçeği, ABD yönetimini İlimli Arap rejimleriyle ittifak yapmaya yöneltmiştir. Bu çerçevede Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün gibi yönetimlerle bölgedeki istikrarın korunması için düzenli ve güvenli olarak petrol akışını sağladıkları sürece içişlerine karışmamayı tercih ederek anti demokratik yapılarına göz yummuştur. Soğuk Savaşa giden süreçte Sovyetler ile sürekli karşı karşıya gelme psikolojisi ve bölgedeki hâkimiyetin İngiltere'den ABD'ye geçmiş olması ABD'nin daha geniş bir ulusal güvenlik ve ulusal çıkar tanımlaması yapmasını gerekli kılmıştır.

Bu gereklilik 1960'lı yıllarda Ortadoğu'ya yönelik iki siyaset ekolünü gündeme getirmiştir. Bu ekollerden birincisi, Ortadoğu'yu savaş penceresinden gören ve bölgede oluşacak çok muhtemel güç boşluğunun Sovyetler Birliği tarafından doldurulmasını engellemeye çalışan politikaları esas kabul etmiştir. Bu gruba göre ABD'nin küresel Soğuk Savaş Stratejisi burada da geçerli olmalıdır. İkinci ekole göre ise; bölgesel siyaset ön plana çıkarılmalıdır. Sovyet yayılcılığını daha geniş planda tutan bu ekol için bölgede dostlar kazanmak ve böylece istikrarı sağlamak daha önemlidir (67). Başkan NIXON politika itibarıyla ikinci ekole yakın siyaset izleyerek bölge ülkeleriyle güvenlik temelli işbirliğine dayanan politikalar izlemiştir. Genel hatlarıyla NIXON doktrini ABD'nin bölgesel çatışmalara doğrudan askeri müdahalede bulunmamasını ve müdahalelerin yerine ekonomik ve askeri yardımlarda bulunulmasını içermiştir (68). Doktrin çerçevesinde öncelikle İran'la kurulmuş olan dostane ilişkiler 1979 yılında Amerikan yanlısı İran Şahı PEHLEVİ'nin İran Devrimi ile ülkeden ayrılması ile bozulmaya başlamıştır. Buna ilaveten 1979 yılında yükselen petrol fiyatları ve Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesi NIXON tarafından yürütülen siyasetin terk edilmesi sonucunu doğurmuştur(69). Jimmy CARTER'in iktidara gelmesinin ardından NIXON Doktrini, yerini CARTER Doktrinine bırakmıştır. 23 Ocak 1980'de CARTER tarafından ilan edilen politika şu şekilde özetlenebilir. ***“Körfez Bölgesinde, bölge dışından herhangi bir gücün Körfezi ele geçirme teşebbüsü, doğrudan Amerikan hayati çıkarlarına yapılmış bir saldırı olarak kabul edilecek ve böyle bir saldırıya askeri güç dahil olmak üzere her türlü karşılık verilecektir”*** (70). Artık Körfez'deki Amerikan çıkarlarının savunulması için Amerikan askeri gücüne müracaat edilecektir vurgusu doktrinin ana temasıdır. ABD İran- Irak Savaşında bölgedeki askeri varlığını artırmış ve 1978 yılında Başkan CARTER

67) ÖNGÖR, a.g.e. sf. 18

68) ŞAHİN, a.g.e. sf. 12

69) ŞAHİN, a.g.e. sf. 13

70) ÖNGÖR, a.g.e. sf.20

döneminde Acil Müdahale Gücü (Rapid Deployment Joint Task Force) kurulmuştur (71). 1989'daki Doğu Bloğu'nun Komünist ülkelerinin dağılışı ve 1991'de Sovyetler Birliğinin çöküşü, Soğuk Savaş Döneminin sona ermiş olması, Ortadoğu'nun ABD politikaları açısından daha merkezi bir konuma geçmesini sağlamıştır. Soğuk Savaşın bitişinden sonra ABD'nin sorunlu olduğu ve “*serseri devletler*” adını vererek açıktan veya üstü kapalı bir çatışmaya girdiği ülkelerin büyük kısmını Ortadoğu ülkeleri oluşturmuştur. Diğer taraftan, Soğuk Savaştan sonra ABD'ye hem ideolojik hem de eylemsel olarak en ciddi tepkiler Ortadoğu'dan kaynaklı ancak devletler dışı aktörlerden gelmiştir(72). Bu bölge küreselleşmenin getirdiği değerlerin en az yayılma olanağı bulduğu yerler olmuştur.

Soğuk Savaş dönemi boyunca Ortadoğu'da belirginleşen dört ana unsur ortaya çıkmıştır. 1) İdeolojik nitelikli coğrafyaya bağlı kültürel kutuplaşma, 2) Petrol eksenli coğrafyaya bağlı siyasal yapılanma, 3) Küresel Stratejik rekabeti yansıtan jeopolitik hat ayrışması, 4) İsrail'in kurulması ile doğan ve gittikçe tırmanan bölge içi kültürel siyasi çatışma alanı (73).

1980'lerin sonuna doğru yükselişe geçen radikal İslam gerçeği, ABD yönetiminin ılımlı Arap rejimleriyle ittifak yapmasında etkili olmuştur. Özellikle Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün yönetimleriyle kurulan ittifaklar sürdürülmeye ve korunmaya özen gösterilmiştir. ABD, Ortadoğu'da ulusal çıkarları çerçevesinde bölgedeki istikrarın korunması için ve bu rejimlerin güvenli olarak petrol akışını sağladıkları sürece, iç işlerine karışmamayı tercih ederek, ülkelerdeki anti demokratik yapılanmalara göz yummuştur. Körfez Savaşı sonunda, Körfez Devletlerinin tamamı monarşiler tarafından yönetiliyor olmasına rağmen, ABD demokratikleşme çabasının getirebileceği istikrarsızlık nedeniyle statükoyu korumaya çalışmış, Ortadoğu ülkelerinde demokratik seçimlerin yapılması durumunda Radikal İslamcı hareketlerin seçimi kazanacağı ve bunun da ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarlarına aykırı olacağını hesaplamıştır.

1990'ların başında Ortadoğu da yürütülen politikaların ilk ayağı olarak George BUSH 1. Körfez Savaşını ilan etmiş ve bu savaşta, Sovyetler Birliği dâhil tüm Güvenlik Konseyinin desteğini alarak Ortadoğu da geliştirdiği harekât ile ABD'nin dünya jandarmalığına hazır olduğunu tüm dünyaya göstermiştir. Mart 1991'de Çöl Fırtınası Harekâtı ile BUSH Yeni

71) ÖNGÖR, a.g.e. sf. 21

72) ERKMEN a.g.e. sf. 26

73) ÖNGÖR, a.g.e. sf 149

Dünya Düzeni adını verdiği sistemi ilan edip, bu düzenin unsurlarını da demokrasi, ekonomik gelişme ve bölgesel güvenlik olarak belirlemiştir. 1993'te Başkanın özel Danışmanı Martin INDYK yaptığı konuşmada ilk kez “ **İkili Çevreleme Politikasını**” dile getirerek ABD'nin Ortadoğu'nun tek hâkimi olduğunu ve İran ve Irak'a hiçbir şekilde etkin bir rolün öngörülmediğini vurgulamıştır(74). İkili Çevreleme Politikası, İran ve Irak'ın bölgenin istikrarına zarar vermelerini önlemek, Ortadoğu'da Amerikan politikalarını daha rahat uygulayabilmek ve bu iki ülkenin Ortadoğu Barış Sürecine vermeleri muhtemel olan zararları önlemeyebilmek için 1993'te yürürlüğe konulmuştur. Aslında, bu politika 1979 İran Devriminden sonra İran'a karşı uygulanan ABD tecrit politikasının genişletilerek Irak'ı da kapsar hale getirmesinden başka bir şey değildi.

Soğuk Savaş Sonrası dönemde tek süper güç olarak uluslararası düzenin garantörlüğünü üstlenmesine ve bu konumunu Ortadoğu ile ilgili küresel ve bölgesel dengelere çok etkin bir şekilde yansıtmasına rağmen, ABD'nin 90'lı yıllar süresince Ortadoğu'da mutlak bir manevra alanı kazanabildiğini iddia etmek de güçtür. Bunda; Soğuk Savaş süresince Batı Bloğu içinde ABD ile uyumlu politikalar geliştirme zorunluluğu hisseden Avrupalı Güçlerin, daha özerk politikalar arayışlarına yönelmesi yanında, Çin ve Rusya gibi Ortadoğu politikalarını küresel etkinliğin önemli bir göstergesi olarak gören Asyalı güçlerin de rolü vardır(75).

George W.BUSH'un Başkan olması ile birlikte ortaya çıkan yeni ABD stratejisi içinde de Ortadoğu önemini devam ettirmiştir. BUSH'un Ortadoğu stratejisinin arkasındaki ilk ve temel nokta; statükonun kabul edilemez hale gelmiş olmasıdır ki; 6 Kasım 2003'te National Endowment'ta yaptığı konuşmada bunu açıkça dile getirmiştir : “ **60 yıl boyunca batı uluslarının Ortadoğu'da özgürlüğün olmayışını görmezden gelmesi veya desteklemesi bize güvenlik getirmedi, çünkü uzun vadede istikrar, özgürlüğe değişilebilecek bir şey değildir. Ortadoğu, özgürlüğün yeşerdiği bir yer olmadıkça istikrarsızlık ve şiddet ihraç eden bir yer olacaktır** ”(76). Statükonun devamlılığının söz konusu olamayacağını dile getiren BUSH'un bu söylemlerine paralel olarak ABD; Yeni Güvenlik Stratejisi ve Yeni Yüzyıl Projesi ekseninde Ortadoğu da etkin olarak var olmuştur, olmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasını takip eden dönemde tek başına süper güç olarak

74) ÖNGÖR, a.g.e. sf. 24

75) ÖNGÖR, a.g.e. sf. 154

76) ERKMEN a.g.e. sf. 157

kalan ABD, ekonomik alandaki olumsuzlukları gidermek ve hegemonya politikasına karşı başka bir süper gücün ortaya çıkışını engellemek maksadıyla, ordusunu kullanarak bir şekilde kendi kontrolünden çıkmaya başlayan dünya ekonomik düzenini tekrar kendi çıkarları doğrultusunda tanzim etme yolunu aramaktadır. Bu politikalar çerçevesinde; Ortadoğu ve Orta Asya, zengin ekonomik doğal kaynakları, güçsüz yapıları ve ABD hegemonyasına karşı çıkabilecek unsurların yer aldığı coğrafyayı çevrelemeleri nedeniyle, Amerikan politikalarının merkezine yerleştirilmiştir.

Amerika, Ortadoğu'yu Rusya dâhil ileride belirebilecek bir Avrupa tehlikesine ve Orta Asya'yı da hızla gelişen Çin tehlikesine karşı kullanmayı planlamıştır. Planını yürürlüğe koyma fırsatını ise; ABD'nin egemenlik sembolleri olarak gösterilen New York'taki Dünya Ticaret Örgütü Binası ile Washington'daki Pentagon binasına yapılan saldırılarla bulmuştur(77). Bu doğrultuda; 2001'de Afganistan, 2003'te Irak işgal edilmiştir. Bu işgaller; özellikle Irak'ın işgal edilmesi, Amerika basını dâhil tüm dünya basınında, ABD'nin Ortadoğu'yu tamamen yeniden biçimlendirme amacı doğrultusunda kullanmayı planladığı şeklinde yorumlanmış, Irak'ı atış rampası olarak kullanarak BUSH yönetiminin çeşitli bölgeleri işgal etmeyi ve bölgedeki rejimlerin hepsini değiştirmeyi düşündüğü temel olarak kabul edilmiştir(78).

B) ABD'NİN ORTADOĞU'YA YÖNELİK POLİTİKASINDA BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ

1) BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte ABD, ürettiği Ortadoğu politikalarının kendi çıkarlarına zarar veren bir hale gelmesi sonucunda, bu bölgeyi yeniden şekillendirmeyi amaçlayan bir 'Büyük Ortadoğu Planını' gündeme getirmiştir. ABD'nin Ortadoğu'da kökten bir değişime ihtiyaç duymasının temel nedeni yaklaşık 20 yıldır uyguladığı bölge politikasının arzuladığı sonucu üretmemesidir (79). Aslında bu proje iktidardaki yönetimin dünyayı kendileri için daha güvenli bir yere dönüştürme çabalarının bir parçasıdır. İlk olarak 1999 yılında Pentagon raporlarında Büyük Ortadoğu Planı olarak yer aldığı bilinen proje, bu

77) ÖNGÖR, a.g.e. sf. 86

78) RUPE, Irak İşgalinin Perde Arkası, Yordam Kitap, 2006, sf 20

79) ÖNGÖR, a.g.e. sf 146

coğrafyanın demokratikleştirilmesini yani yeniden şekillendirilmesini öngörmüştür (80).

Proje, temeli 1983'te atılan CENTCOM'un, yani askeri harekâtın bir nevi sivil bir uzantısıdır. US Central Command yani CENTCOM 1983 yılında ABD Başbakanı Ronald Reagan tarafından ABD'nin enerji harcamalarındaki çıkarlarını korumak için bir güç mekanizması olarak kurulmuştur. Görev alanı olarak; Afganistan, Pakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Kazakistan, Hazar havzası, Kafkasların bir bölümü, İran, Irak, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Umman, Ürdün, Mısır ve Afrika'nın boynuzu olarak bilenen bölgede yer alan ve Kızıldeniz'e kıyısı olan Afrika ülkeleri olarak belirlenmişti. Varlık nedeni, bu bölgedeki olası karışıklıkların ABD'nin çıkarlarını zedelemesini engellemektir. CENTCOM'u 1983'te kurarak atılan adım bu günlerde BOP olarak başka bir aşamaya taşınmaya çalışılmaktadır(81). Böylece; ABD tarafından askeri harekâtlar ve zorlamalar yoluyla bozulan dengelerin bir gün yine ABD tarafından oluşturulan yeni bir yapıyla tekrar kurulması hedeflenmektedir.

ABD Genel Kurmay Başkanlığına yakınlığıyla bilenen Joint Forces Quartely dergisinin 1995 Sonbahar sayısında çıkan bir makale ile 'The Greater Middle East' Büyük Ortadoğu kavramı tartışılmaya başlanmış, Ortadoğu'yu Doğu Akdeniz ve Basra Körfezi ile sınırlandırılmış olarak gören Soğuk Savaş perspektiflerinin artık değiştiği, daha büyük Ortadoğu'nun kuzeyde Türkiye ve güneyde Afrika Boynuzu, batıda Fas doğuda Pakistan ile çevrilmiş olarak sıkıştırıldığı ifade edilmiştir(82).

Büyük Ortadoğu kavramının, klasik Ortadoğu ile birlikte bağımsızlığını yeni kazanmış Orta Asya ve Kafkasya ülkelerini kapsayacak biçimde akademik düzeyde kullanılması, 1990'ların ortalarına rastlansa da, BOP' un siyasal alanda kullanılmasına 2000'li yıllarda başlanmıştır(83).

9 Mayıs 2002 tarihinde Kuzey Carolina Üniversitesinde yaptığı konuşma ile Bush Ortadoğu ile bir ortaklık girişimi başlatmak niyetinde olduklarını belirterek ileride BOP olarak anılacak Projenin özünü ilk kez açıklamıştır(84). 7 Ağustos 2003 tarihinde ABD

80) ÇINAR, Şafak Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşına Etkisi Bağlamına Kuramsal Bir Yaklaşım, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, sf. 5

81) ŞAHİN, a.g.e. sf. 65

82) ÖNGÖR, a.g.e. sf. 158

83) ÇINAR, a.g.e. sf. 6

84) ÇINAR, a.g.e., sf. 8

Başkanı'nın Güvenlik Danışmanı Condolezza RICE The Washington Post gazetesinde yayınlanan yazısında Bush'un konuşmasını teyit ederek, projenin 22 ülkeyi kapsadığını belirtmiş ve ABD'nin dış politikalarının Ortadoğu üzerinde şekillendirileceğine dikkat çekmiştir.

BOP, ABD'de Haziran 2004'te yapılan G-8 zirvesinde belirgin bir şekilde gündeme gelmiştir. **“Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi”** adıyla sunulan BOP, bölgede istikrarın tesis edilmesi, Filistin-İsrail anlaşmazlığının çözülmesi, teröre destek veren ülkelerle mücadele ve bölgede serbest piyasa modeli çerçevesinde ekonomik ve siyasi gelişmeye destek verilmesi şeklinde tanıtılmıştır(85). Aslında BUSH yönetimi, bu toplantıda Irak'ın işgali sonrasında Fas'tan Orta Asya'ya kadar uzanan tüm Ortadoğu'nun ve İslam coğrafyasının zorla da olsa demokratikleştirilmesi ve küreselleşmeye şekil vermesine yönelik olarak BOP nihai hedefine şekil vermiş ve zirvede alınan kararlar ve öngörülen amaçlar ABD'nin yeni güvenlik stratejileri ile birebir uyumuştur. .

2) BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİNİN TEMEL HEDEFLERİ VE UYGULAMASI

Projenin merkezinde, Ortadoğu'ya özgürlük ve demokrasinin gelmesinin terörizmin kaynağını kurutacağı ve yoksulluğu sona erdireceği ön varsayımı bulunmaktadır(86). **“...Büyük Ortadoğu'da özgürlüğü geliştirerek, milyonlarca insanı sefaletle sürükleyen ve insanlarımıza karşı tehdit unsuru olan diktatörlük ve radikallik çemberini kırmış oluyoruz... Büyük Ortadoğu'nun dünyanın çoğuna erişen demokratik devrime katılması halinde, bölgede yaşayan milyonların yaşamları da iyi hale gelecek çatışma ve korku eğilimi daha kaynağında ortadan kalkacaktır...”** ifadelerini kullanan BUSH, BOP'un oluşmasında bu bölgede olan bazı faktörlere dikkat çekmiş oluyordu. Buna göre; Ortadoğu'da var olan, kökten dinci akımlar, terör örgütleri, kitle imha silahları, uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı yapan örgütlü suç şebekeleri ABD ve Batı çıkarına yönelik tehditler üretmektedir ve bu unsurların ortaya çıkmasının ve taraftar toplamasının asıl nedeni de bölge halklarının içinde buldukları olumsuz koşullar ve bölgede varlığını sürdüren anti demokratik rejimlerdir (87).

Eğer, ekonomik ve sosyal koşullar düzeltilir ve demokrasiye geçiş sağlanırsa, yönetime katılım olanağı bulan ve refah düzeyi yükselen Ortadoğu halkları Batıyı tehdit eden

85) KURTBAĞ, a.g.e. sf. 460

86) KURTBAĞ, a.g.e. sf. 461

87) ÇINAR, a.g.e. sf. 7

eylemlere destek vermeyecekler, kökten dinci akımlar zayıflatılacak, ucuz petrolün Batı pazarına istikrarlı biçimde aktarılması güvence altına alınmış olacaktır.

BOP'u gerçekleştirmek için mutlaka gerek bölge ülkelerin gerekse Batı ve diğer ülkelerin işbirliği gereklidir. 2004 yılında yapılan G-8 toplantısına bu açıdan bakmak gerekir ki; bu toplantıyı farklı kılan Türkiye ve başlıca bölge ülkelerinin de bu toplantıya iştirak etmiş olmalarıdır. Davete Türkiye, Afganistan, Ürdün, Irak, Yemen, Bahreyn, Cezayir Devletleri katılırken, diğer davet edilen bölge ülkeleri zirveye katılmayarak BOP'a yönelik tepkilerini ortaya koymuştur (88).

2004 Ekim'de düzenlenen İslam Konferansı Örgütü Raporunda, Komitede yer alan İslam ülkeleri BOP'a karşı olduklarını açıkça belirtmişler, Ürdün Kralı Abdullah ve Mısır Devlet Başkanı Mübarek ile görüşen Fransız Cumhurbaşkanı Jacques CHIRAC ***“Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin demokrasi misyonerlerine ve havarilerine ihtiyaç yok”*** açıklamasında bulunarak, Projeye ilişkin ABD'ye mesaj vermiştir (89).

Yeniden yapılandırma girişimi olarak sunulan BOP' un bölge için ciddi sonuçları olacak bir dizi amacı vardır. Projenin hayata geçirilebilirliği Amerikan yönetiminin gerçekçi bir şekilde genişletilmiş Ortadoğu problemleri ile yüzleşme yeteneği ile gerçekleşebilecektir. Çok sayıda kritik sorun başta Filistin sorunu mevcut uluslararası sistem tarafından üretilen yapısal sorunlar olup, amaç; kitleleri çetin problemlere karşı var olan problemleri problem olarak algılamayacak şekilde dönüştürmekse, bu projenin de önceki birçok girişim gibi sonuçsuz kalacağını söylemek pek âlâ mümkündür (90).

11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen saldırının ardından Afganistan'a yapılan müdahale ve 2003'te Irak'ın işgali BOP'un ilk adımı olarak görülmelidir. Bu stratejiyle ABD'nin yaşam sahası ABD dışına taşırılmıştır. Çünkü ABD Başkanı Bush'a göre okyanuslar ABD'yi savunmaya yetmemekte (91), BOP ABD'nin bu stratejik temel yaklaşımı içerisinde yer almaktadır.

88) ÇINAR, a.g.e., sf. 8

89) ÇINAR a.g.e., sf. 68

90) ARAS, Bülent Derleyen Irak Savaşı Sonrası Ortadoğu, Tasam Yayınları, 2004, sf 11

91) ÖNGÖR a.g.e. sf. 158

İKİNCİ BÖLÜM: ABD’NİN İRAK POLİTİKASI VE İRAK İŞGALİ

A)1945-2001 YILLARI ARASINDA ABD’NİN İRAK POLİTİKASI

1) 1945-1989 YILLARI ARASI

1534 yılında Osmanlı yönetimine giren Irak, 1 Ekim 1919 da İngilizlerin Birinci Dünya Savaşının ardından Osmanlı Eyaletleri Musul, Bağdat ve Basra'yı ele geçirmeleri sonucunda Birleşik Krallık yönetimine girmiştir. Irak'ın bir devlet olarak ortaya çıkışı, Birinci Dünya Savaşı galipleri arasında yapılan Sykes-Picot antlaşmalarına dayanmakta olduğundan bölgede var olan yapay devletler sorununun temelini de bu antlaşmalar teşkil etmektedir. İngilizler; başlangıçta, ülkeyi doğrudan yönetmeyi düşünse de, halkın sert muhalefetiyle karşı karşıya kalma korkusuyla 23 Ağustos 1932’de Mekke Şerefi Hüseyin Bin Ali'nin oğlu Faysal’ı Irak’ın ilk Kralı ilan etmişler, böylece, Irak 3 Ekim 1932’de bağımsızlığını kazanmıştır (92).

ABD’nin Irak’la doğrudan ve yoğun ilişkisi İkinci Dünya Savaşının ardından Ortadoğu’da İngiltere’nin dengeleyici ve yönlendirici rolünü üstlenmesiyle başlamış,1958’de askeri bir darbe ile kral 2. Faysal’ın devrilmesine kadar İngiltere ile zaman zaman sorunlar yaşasa da görece olarak iyi ilişkiler geliştirmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra İsrail’in kuruluşu tüm Ortadoğu’da olduğu gibi, Irak’ta da tepki ile karşılanmış, bu durum İsrail’e destek veren ABD ile Irak’ın ilişkilerinin ABD’nin istediği düzeyde geliştirilmesine engel olmuştur. Öte yandan, 1963’ten sonra sürekli askeri darbelerle el değiştiren iktidarı ele geçirenlerin ideolojik yaklaşımlarına göre Irak’ın 1970’li yıllarda SSCB ile iyi ilişkiler geliştirmesi ise İngiltere ve ABD’yi tedirgin etmiş, Irak’a şüpheyle yaklaşımlarına neden olmuştur (93).

1945-58 arası dönemde petrol zengini Irak Devleti, SSCB’yi çevrelemek ve SSCB’nin Ortadoğu’ya inmesini engellemek için kurulan ittifakın bir kilit üyesi olmuş; bölgedeki diğer Amerikancı rejimlerle iyi ilişkiler kurmuş (İran ve Suudi Arabistan gibi); ABD karşıtı Arap rejimleriyle (Mısır ve Suriye) mücadeleye girişmiş; bu nedenlerle de ABD için Ortadoğu’nun en önemli devletlerinden birisi haline gelmiştir (94).

92) TEPAV, Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak’ın Geleceği ve Türkiye, Ortadoğu çalışmaları II, Temmuz, 2007, sf. 17

93) TEPAV a.g.e., sf. 19

94) ERKMEN a.g.e. sf. 42

Arap dünyasında milliyetçiliğin, özellikle Nasırcılığın etkisinin artması, Arap devletlerinin ABD ve İngiltere ile ittifak kurma fikrine uzak durmasına neden olurken monarşinin, Nasır'cı milliyetçilerin, SSCB'nin desteklediği komünist partilerin ve Kürt isyanlarının tehdidi altında olması nedenleriyle Irak bu ülkeler arasında istisna olmuştur. Bağdat Paktıyla hem monarşiyi hem de toprak bütünlüğünü koruyabileceğini düşünen Irak, ABD ile yakın işbirliğine sıcak bakıyordu. Böylece 1955'te Bağdat Paktı'nın kurulmasıyla Irak, Ortadoğu'da ABD için en önemli devletlerden birisi haline gelmiş (95), bu durum 1958 devriminin ardından yeni yönetimin Bağdat Paktından çekilmesi ve SSCB ile yakın ilişkiler kurmaya yönelmesi ile tersine dönmüştür.

1958-68 yılları arasında görev yapan Abdülkerim Kasım dönemindeki Irak; SSCB ve milliyetçi Arap devletleri ile iyi ilişkiler kurma yoluna gitmiş, 1967 Arap-İsrail Savaşında İsrail ile Irak arasındaki çatışmaların devam etmesi ve İran- Irak arasında gerginliğin tırmanması ABD ile arasındaki sorunların sürmesine neden olmuştur.

1968 yılında gerçekleşen darbenin ardından yönetimin Baasçılara geçmesi sonucunda Hasan El Bekir devlet başkanlığına getirilmiş, Arap dilinde **“yeniden doğuş”** anlamına gelen ve amaç olarak Ortadoğu da tek bir Arap devleti kurulmasını benimseyen Baas ideolojisi 2003 yılına kadar ülkede egemen ideoloji olmuştur.

1976'de Saddam Hüseyin Hasan El Bekir'den Başbakanlık koltuğunu alarak 1979'da Irak Devlet Başkanı olmuştur. Saddam'ın Irak'ın Başkanı olmasından kısa bir süre sonra İran'la Irak arasındaki ilişkiler iyice gerginleşmiş ve 1979'da 10 yıl sürecek savaşla sonuçlanmıştır. Bu savaşta, Irak SSCB ile güçlü bağları olmasına rağmen desteği Batıda aramış ve bulmuştur. Saddam'ın sonradan açıkladığına göre; ABD ve Irak 1967'de İsrail'le yapılan savaştan sonra kesilen diplomatik ilişkileri 1980 İran işgalinden hemen önce tekrar kurulmuştur(96). 1982'de ABD Dış İşleri Bakanlığı Irak'ı terörizmi destekleyen devletler listesinden ve ABD kongresinin Irak'ı tekrar listeye ekleme çabalarını boşa çıkartmıştır. En önemlisi de Irak'ın kimyasal silahlarının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde kınanmasını engellemiştir. 1986'da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin İran'a karşı hardal gazı kullandığı için Irak'ı kınayan kararına karşı çıkan tek ülke ABD idi(97).

1980'de Irak'ın İran'ı işgal etmesi ABD için iki büyük sorunun çözümüne neden oldu.

95) ERKMEN a.g.e. sf 43

96) Rupe, a.g.e. sf. 39

97) Rupe, a.g.e. sf. 40

Böylece, o zamana kadar ABD'ye dostça yaklaşmamış olan bölgenin önde gelen iki askeri gücü on yıl sürecek yorucu bir çatışmaya girişmişti. Bu çatışma ABD'ye etki edebilecek yeni yerler bulması için fırsat yaratmış, savaş dönemi boyunca Irak'a yapılan tedariklerle ticaret hız verilmiştir. ABD, bir yandan, Irak'ın hızla artan savaş giderlerini karşılaması için, Kuveyt ve Suudi Arabistan gibi ABD'ye bağımlı ülkelerden yüklü krediler almasını sağlarken, (98) diğer yandan da İran'ın askeri hareketleri hakkında uydudan Irak'a bilgi veriyordu. Eski Amerikan Savunma istihbarat örgütü olan DIA yetkililerinin açıklamalarına göre, Irak kimyasal silah kullandığı için dünyadan tepki görmesine rağmen, bu dönemde Irak ordusu için ayrıntılı bir savaş planı hazırlamıştı. Üst düzey bir DIA yetkilisine göre Irak yenilseydi bu yenilginin Kuveyt ve Suudi Arabistan üzerinde feci sonuçları olur ve bütün bölgenin durumu kötüye gidebilirdi. (Yani Amerikan kontrolünden çıkardı) İzlenen bu politikanın zemini esas olarak budur (99).

Saddam'ın savaştan beklentisi yüksekti. İran'ın tüm bölgeyi işgal etmesinin engellenmesine karşılık olarak, Saddam Irak'ın Körfez Devletlerine olan borcunun silineceğini üstelik bu devletlerin Irak ekonomisinin çok ihtiyacı olan yeniden yapılandırmaya yardımcı olacaklarını ümit etmekteydi. Fakat gelişmeler bunun tam tersi istikamette gerçekleşmiştir; Kuveyt, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ABD'ye bağımlı Devletlerin petrol üretimlerini artırarak, 1986'da başlayan petrol fiyatlarındaki düşüş sürecini uzatmaları savaş mağduru Irak üzerinde yıkıcı bir etki yapmıştır.

2) 1991-2001 YILLARI ARASI

Gerek küresel, gerekse bölgesel dengelerin yeniden kurulma süreci içine girildiği 1990'ların başında Saddam'ın Kuveyt'i 19. İli ilan etmesi ile başlayacak yeni bir döneme girilmiştir. Ortadoğu'da ABD'nin rolünün öne çıktığı tarihi bir dönemeç noktasında yaşanan Körfez Savaşı, başta ABD olmak üzere bütün küresel ve bölgesel güçlerin bölge ile ilgili stratejik pozisyonlarını yeniden gözden geçirmelerine yol açmıştır. 17 Ocak 1991'de resmen başlayan Çöl Fırtınası Harekâtı, Birleşmiş Milletler üyesi bir ülkenin başta bir ülkeyi istila etmesi ile ilgili iki taraflı bir ittifakın çözülmesi ve saldırganın bertaraf edilmesi ile sınırlı kalmamıştır(100). ABD; Saddam'ın saldırgan politikasının yol açtığı konjonktürü uluslararası medyayı da son derece etkin kullanarak taktik bir planlama ve uygulama ile daha büyük

98) Rupe, a.g.e. sf. 41

99)Rupe, a.g.e. sf. 43

100)ÖNGÖR, a.g.e. sf. 153

ölçekli stratejik hedefler için kullanmıştır. ABD 1. Körfez Savaşı ile sadece Saddam'a değil, uluslararası ekonomi politik arenada rekabet gücü kazanan Almanya ve Japonya gibi küresel aktörlere ve Soğuk Savaşın bitmesi ile birlikte ortaya çıkan dinamik konjonktürü kullanarak güç denklemindeki ağırlığını artırmak isteyen bölgesel güçlere de mesaj vermiştir. George BUSH tarafından yürütülen Körfez Savaşı; küresel veya bölgesel boyutta hâkimiyet amaçlayan muhtemel rakip projeleri durdurmak için ABD'nin hayati önemdeki stratejik bölgelere gücünü yaymaya kararlı ve karşı konulmaz küresel bir egemen olduğunu dünyaya net bir şekilde göstermiştir (101).

Eğer Irak'ın Kuveyt'i ilhak etmesine göz yumulursa, Irak; petrol kapasitesini ikiye katlayacak ve Ortadoğu'da İsrail'den sonraki en büyük ekonomik ve askeri güç haline gelecekti. Saddam Hüseyin Kuveyt'i ilhak ettikten sonra belki diğer Arap devletlerini işgal etmeyecekti fakat bu ülkelere kendi politikalarını kabul ettirebilir konumda olacaktı. Kabul edilmesi mümkün olmayan bu konum çerçevesinde, ABD; Körfez Savaşı Politikasını dört ana nokta üzerinde temellendirmiştir. Bunlar: a) ABD'nin en önemli müttefiklerinin (İsrail'in ve Suudi Arabistan'ın) güvenliğinin sağlanması. b) Ortadoğu petrolünün uluslararası pazarlara makul bir fiyattan ve sürekli olarak ulaşımının sağlanması. c) Bölgede ABD'nin nüfuzuna karşı çıkacak devletlerin veya ittifakların ortaya çıkmasının engellenmesi. d) Ortadoğu'daki iç istikrarsızlıkların bölgesel sistemi etkileyecek radikal hareketlere dönüşmesinin engellenmesidir(102).

Körfez Savaşı bittikten sonra Bush yönetimi tarafından yeni bir güvenlik stratejisi ilan edilmedi. Soğuk Savaş dönemindeki dengenin bir anlamda devamı olan ve bölgedeki önemli bir değişikliğin bölge istikrarını bozacağı yaklaşımını temel alan ve ABD dış politikasının en önemli araçlarından birisi olan çevreleme politikası doğrultusunda, 1993-2001 yılları arasında Basra Körfezi için üretilen politika izlenmiştir(103). Irak'ta meydana gelebilecek bir rejim değişikliği veya ülkenin parçalanmasının Ortadoğu'daki çıkarlarını olumsuz etkileyeceğini düşünen ABD, Saddam Hüseyin'i bir askeri müdahalede ya da ayaklanmaların destelenmesi yoluyla devirmeye çalışmadı. Bunun yerine Irak'ı çevrelemeyi ve çevreleme sırasında kullanacağı araçlarla içeriden gelecek bir darbe yaratmayı hedeflemiştir.

İktidarı devirme yoluna gitmese de ABD'nin ülkede yarattığı hasar çok geniş çaplı

101) ARAS, a.g.e. sf. 14

102) ERKMEN, a.g.e. sf. 74

103) ŞAHİN, a.g.e. sf. 18

olmuş, özellikle sivil hayatın olumsuz yönde etkilemesi ile sonuçlanan saldırılar Irak halkını lidere muhtaç hale getirmiştir. Kırk üç gün süren savaş boyunca verilen zararın şiddeti yüksek olurken, savaşın ardından başlatılan ambargo politikası ülke ekonomisini felce uğratmıştır. 1993'te yaptırımların pençesindeki Irak ekonomisi 1979'dakinin beşte birine inmiş, 1994'te bu seviyeden daha gerilere gitmiştir. Yaptırımların etkisinin kanıtı en yetkili kaynaklardan gelmiş, Irak'ta 1997'den 1998'e kadar BM İnsani Yardımı Koordinatörlüğünü yapan Denis HALIDAY, "**Kasti Soykırım**" olarak nitelendirdiği yaptırımlara tepki olarak istifa etmiştir. Yerine, 2000'de aynı sebepten istifa eden Hans Von Spanecek getirildi (104).

1990 yılında başlayan ambargonun Iraklı siviller üzerinde yarattığı etkiler nedeniyle ABD'ye dünya kamuoyunda baskılar gelmeye başlamış, bunun sonucunda 1996'da BM'de kabul edilen 986 sayılı kararla Petrol Karşılığı Gıda Programı kabul edilmiştir. Buna göre, Irak temel maddeleri alabilmek için her altı ayda iki milyon dolarlık petrol satışı yapabilecektir. 1999 yılında 1284 No'lu kararla satış sınırlaması kaldırılmış,(105) özellikle Petrol Karşılığı Gıda Programının başlamasıyla birlikte, devletin tüm malları karneye bağlanması, Saddam'ın halk üzerindeki otoritesini artırmıştır. Bu durum, hükümetin yıkılmasına değil merkezi hükümetin güçlenmesine neden olmuş, ABD'nin uyguladığı ambargo 2003 yılında Irak fiilen işgal edilinceye kadar devam etmiştir. Ambargonun amacı, Irak'ta yaşamı zorlaştırarak Irak halkını yönetime karşı kıskırtmak böylece içeriden darbe gelmesini sağlayarak Saddam'ı devirmektir. Körfez Savaşında asıl cezalandırılan Irak'tı ama mesaj verilen yerler içerisinde özellikle Almanya ve Japonya vardı. Ekonomik güçleri yükselen bu ülkelere verilen mesaj güçlerinin kaynağı olan Ortadoğu petrollerinin denetimlerinin ABD'nin elinde olduğuydu.

B) 2003 IRAK SAVAŞI, NEDENLERİ VE GEREKÇELERİ

1921'de İngiltere'nin önce Bağdat ve Basra vilayetleriyle, beş yıl sonra da Musul'u katarak kurduğu Irak'ın modern tarihi çatışmalar ve savaşlarla doludur. Irak Ortadoğu da suni sınırların yarattığı sorunların en acı şekilde tecrübe edildiği ülkelerin başında gelmektedir. Tampon bir dondurulmuş çatışma alanı olarak da bilinen Irak, Amerikan işgaliyle yeni bir döneme girmiş, işgalle birlikte adeta hem Irak hem de Ortadoğu'da pandoranın kutusu

104) RUPE, a.g.e. sf. 59

105) ERKMEN,a.g.e. sf. 93

açılmıştır (106).

Irak'a ilk bombalar 20 Mart 2003'te sabaha karşı 04.30 da düştü. Bu beklenen büyük saldırının başlangıcı olmaktan ziyade, ABD'nin "*fırsat hedefi*" olarak adlandırdığı bir değerlendirme çabasıydı. ABD bu saldırıda, her ne kadar beklediği şansı yakalayıp Saddam Hüseyin'i korunağında vurarak savaşı daha başlamadan bitiremediyse de, ertesi gün Kuveyt sınırından başlayan kara operasyonundan kırk gün sonra, ABD askerleri Bağdat'a girmiştir(107). 9 Nisan 2003'te, ABD tankları Bağdat'ın merkezi Firdevs Meydanı'nı işgal etmiş, 10 Nisan 2003'te meydanadaki dev Saddam Hüseyin heykeli bir ABD zırhlı aracı kullanılarak yıkılmış, bu şekilde 1968'den itibaren ülkede hüküm süren en önemli ideoloji olan Baas ideoloji ve Saddam yönetiminin simgesi olan heykel bir anda yok edilmiştir. Ardından Saddam'ın portreleri Bağdat'tan birer birer silinerek, Saddam Hüseyin iktidarını temsil eden tüm unsurlar ortadan kaldırılmıştır.

15 Nisan 2003 günü Tikrit'in ABD güçlerince işgal edilip ABD'nin, tüm Irak'a hâkim olması üzerine, (108) Başkan Bush 1 Mayıs 2003 günü Abraham Lincoln gemisinde savaşın bittiğini ilan etmiştir. 15 Aralık 2003 günü Saddam Hüseyin, doğum yeri olan Tikrit'e 15 km uzaklıktaki Adwar'da bir kuyuda yakalanmıştır (109).

Bush yönetiminin başlatmayı seçtiği ön alıcı ya da önleyici bir 'tercih savaşı' (a war of choice) olan Irak Savaşı, başlarda tarihi bir zaferle başladı. Tüm dünyanın uyarılarına aldırmayarak Amerika, Irak'ı rekor denebilecek bir süre ve rekor denebilecek kayıpla işgal etmiştir (110).

Baas partisinin kuruluş yıl döneminden yalnızca iki gün, işgal harekâtının başlamasından yirmi bir gün sonra, Saddam'ın "*ümm el-havasim*" bütün savaşların anası adını yakıştırdığı savaş 9 Nisan 2003'te bitip totaliter Baas rejiminin bütün maddi yapısı yerle bir olduktan sonra, "*Saddamsız bir dünya daha güvenli*" sloganıyla yola çıkan ABD'nin, Irakta başarılı bir dönüşüm gerçekleştirdiğini ve Irak'ın beklenen istikrarına kavuştuğunu

106)ÇETİNSAYA, Gökhan ve ÖZHAN Taha, İşgalin 6. Yılında Irak, SETA Yayınları IV, 1. Baskı Ocak 2009, sf. 14

107)TEPAV, Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak'ın Geleceği ve Türkiye, Ortadoğu çalışmaları II, Temmuz, 2007,sf.

13

108) ÇINAR, a.g.e. sf. 48

109 TEPAV, a.g.e. sf. 13

110) LAÇİNER Sedat, Irak: Vietnam'dan da Beter, 12 Temmuz 2007, <http://www.usakgundem.com/yazar/749>

söylemek imkânsızdır(111). ABD Irak'ta yürüttüğü operasyonda İngiltere'nin desteğini arkasına almış ve öne sürdüğü gerekçelerle birçok dünya ülkesini ve AB'yi ikna edemese de, İngiltere-ABD koalisyonunu gerçekleştirmeyi başarmıştır. Bölgede yapılan savaşlar göstermiştir ki genişletilmiş Ortadoğu tiyatrosuna yapılacak operasyonlar için koalisyonlar Birleşik Devletler için olmazsa olmaz bir gerekliliktir ve koalisyonların varlığı buradaki strateji için hayati öneme sahiptir. Bu stratejik devrimin koalisyon boyutu sadece çarpışma operasyonları için aktif askeri destek veya ihtilaf sonrası, istikrar operasyonları ile ilgili olmayıp aynı zamanda Katar, Bahreyn, Kuveyt, Orta Asya ve Trans Kafkasya Devletlerinin yaptıkları ve Amerika'nın Körfeze ve oradaki istihkâmlarına sürekli olarak yerleştirmesini kolaylaştıran yardımları gibi lojistik ve istihbarat desteğini de içermektedir (112).

İngiltere 2003'te Irak'ta Amerika'nın yanında olmayı tercih etmiş, Tony Blair'in Başbakanlığı dönemine denk gelen bu süreçte İngiltere'den destek görmek ABD'yi kısmen de olsa rahatlatmakla birlikte her geçen gün ortaya çıkan yeni deliller göstermektedir ki; İngiltere bu desteğini sadece müttefiklik sıfatı için değil elde etmeyi arzuladığı önemli ekonomik çıkarları için tercih etmiştir. Bugün birçok İngiliz yönetici ABD ile girişilen operasyonun yanlışlığı noktasında uzlaşmaktadır. Bu manada Irak savaşı kararı nedeniyle istifa eden İngiltere eski Dış işleri bakanı Robin COOK'un Irak savaşına yönelik olarak söylediği sözler bu noktada aydınlatıcıdır: ***“Irak'ın İşgali ile Pentagon, ABD'nin bu bölgedeki etkinliği için Suudi Arabistan'a alternatif bir üs sağlamış olacaktı. Kandırıldık. İngiltere olarak en büyük müttefikimizin bile aslında inanmadığı bir hayali silah tehdidi için savaşa sürüklendik. Gerçek şu ki, Amerika Irak'a saldırmayı bu ülke bir tehlike oluşturduğu için değil, zayıf olduğu için ve askeri olarak çökmüş olduğu için istiyordu. Bu İngiliz Hükümetinin kötü bir konumda kalmasına neden olan bir gerçektir (113).”***

Irak George W. BUSH'un yönetimi tarafından kitle imha silahlarına sahip ve zalim bir diktatör tarafından yönetilen yaramaz bir devlet olarak tanımlanmış, bu devlet, Kuzey Kore benzeri diğer parya devletler gibi şer eksenlerinde gösterilmiştir. Bu devlet aynı zamanda diğer iki yaramaz devlet olan Suriye ve İran'ın ortasındadır ve dünyadaki ikinci en büyük petrol rezervine sahiptir. Irak, Kore'nin tersine güvenilir bir askeri caydırıcılığa sahip değildir, rejim on yılı aşkın bir zamandır maruz kaldığı ekonomik ambargolar ve Saddam'ın mensup olduğu yönetici Sünnilerle, Kürt ve Şiiiler arasındaki gerilimler sebebiyle zayıflamıştır. Askeri

111)CABBAR , Faleh A. Irak'ta Şii Hareketi ve Direniş, Agora Kitaplığı, Haziran 2004, sf. 1

112) ARAS,a.g.e. sf. 35

113)ÖNGÖR, a.g.e. sf. 89

açından bakıldığında Kuzey ve Güneydeki uçuşa yasak bölgenin dayatılması Irak Devletinin politik kurumsal yapısını daha da zayıflatırken, kendisini de bir dış gücün saldırısına karşı son derece kırılğan hale getirilmişti(114). **“Dost, özgür ve petrol zengini bir Irak, İran’ı köşeye sıkıştırır Suriye’yi korkutur, Filistinlileri İsrail’le ciddi görüşmeler yapmaya ikna eder ve Suudi Arabistan’ın ABD’li ve Avrupalı karar alıcılar üstündeki etkisini azaltır ve Ortadoğu’nun siyasi coğrafyasının dönüşümü için müthiş bir fırsat yaratır. İlave olarak; ABD’nin dünya petrol piyasaları ve fiyatları üzerindeki kontrolü genişler. Diğer yandan askeri ve stratejik açıdan Irak, Suudi Arabistan’dan daha önemli bir ülkedir.”** ifadelerini 23 Mayıs 2002 tarihli **“görüş lideri”** adlı yazısında dile getiren Yeni Amerikan Yüzyılı Projesinin müdürü Garry SCHMITT, Yeni Muhafazakâr Düşüncenin, yani Bush yönetiminin Irak operasyonlarında beklentilerini açık bir şekilde dile getirmiştir (115). Zira ABD, 1900’lerden bu yana, İsrail’i koruma görevini açıkça dış politikasına yerleştirmiş ve bunu saklama gereği bile duymamıştı. Bu bağlamda Arap, ama İsrail ve ABD ile dost bir Irak yaratmak hayati bir öneme sahip olmakla Irak sıradan bir Arap ülkesi değildir. Mısır’la birlikte Arap dünyasının nüfus, büyüklük ve ekonomik güç açısından en kayda değer ülkesidir de aynı zamanda(116).

Kore ve Vietnam’da kuşkucu müttefiklere, ABD’nin Sovyetlere direnme iradesine sahip olduğunu göstermek gerekiyordu. Afganistan da El-Kaide’nin kökünü kazımak hedeflenmişti. Irak’ta durum daha da kasvetli, daha karmaşık ve daha az inandırıcıydı; ancak ABD yine de buraya adım attı ve bu girişiminin amacı İslam dünyasına Amerika’nın gücünü gösterip onları ikna etmektir (117).

Bush’un açıkladığı Ortadoğu’nun dönüşümü projesi de Bağdat’tan geçmek zorundadır, çünkü Irak’taki yeni rejim bölgedeki diğer ulusların özgürlüğü için coşkulu ve ilham verici bir örnek olarak iş görecektir. Burada ciddi bir hesap yatmaktadır. Yani Beyaz Saray ve Pentagon’un yeni prensipleri önce Ortadoğu’nun yaramaz ve dikta rejimleri ile ilgilenmek, ondan sonra da Filistinlilere bir çeşit devlet vermeyi düşünmek olarak tasarlanıyordu. Bu stratejinin bir savunucusunun dediği gibi: **“Saddam Hüseyin’in 1990 da Kuveyt’i işgalinin birinci Filistin intifadasının toplukları üzerinde geldiği hatırlanmaya değer bir şey. Bu aynı zaman da ABD’ye karşı Arap düşmanlığını tahrik etmiş ve**

114) ARAS, a.g.e. sf. 22

115) ARAS a.g.e. ,sf. 25

116) LAÇİNER, Sedat Irak: Vietnam'dan da Beter, 12 Temmuz 2007, <http://www.usakgundem.com/yazar/749>

117) FRIEDMAN, George, Asya’da Kara Savaşına Asla Kalkışmayın, Turquie Diplomotique, Mart 2011

Saddam'ın yenilmesi Madrid Konferansı için ve en sonunda da Oslo Barış Süreci için alan açmıştır. Öyleyse şimdi de Saddam'ın mağlup edilmesi; ABD'nin önüne Arapların arzularına en iyi Washington'la işbirliği yaparak ulaşabileceklerini Arap ve İslam dünyasına göstermek için altın bir fırsat sunmuştur. Eğer Filistin de daha huzurlu bir ortama gidecek bir Amerikan yolu varsa o da Bağdat'tan geçer”(118)

1) ÖZGÜRLÜK VE DEMOKRASİ

Amerikan işgali Irak'ın sömürgeleştirilme tarihinde yeni bir adım olmuş, bu adımı atan Bush yönetimi birinci dönem Savunma Bakanlığı Müsteşarı Douglas FEITH, Irak Savaşı'nın gerekçelerini şöyle sıralamıştır. a) Saddam Hüseyin rejiminin elinde bulunan kitle imha silahlarını (KİS) yok etmek, b) Irak'ın teröre desteğini kesmek ve terör alt yapısını çökertmek, c) Irak halkını özgürleştirmek, Irak'ın toprak bütünlüğü içerisinde demokrasi, barış ve ekonomik kalkınma sürecini başlatmak (119). Öne sürülen bu gerekçelere daha yakından bakmak gerekir ki; ilk olarak; 'Özgürlük Operasyon'u' kavramının açıklaması yapılmalıdır. “ **Demokratik, tüm Irak halkını temsil eden, komşuları ile barış içinde ve kendini savunabilen, bir ülke istiyoruz** ” diyerek Irak'a karşı yürütülen mücadeleyi açıklamaya, meşru bir zemin oluşturmaya çalışan Bush, Irak halkının da tüm diğer dünya halkları gibi demokrasiyi hak ettiğine özellikle vurgu yapıyordu (120). 2001 Afganistan ve 2003 Irak Savaşlarına Amerikan üst yönetiminin yaklaşımı Amerikan yönetiminde genel olarak egemen olan bir ideolojiyi yansıtmıştır. Amerikalılar kendi ülkelerini geliştirmekte çok başarılı oldukları için bu başarıyı dışarıda da gerçekleştirmeyi tanrının kendilerine bir görev olarak verdiğini düşünmekteydiler. Bu nedenle kendilerinin dünyanın kaynaklarını rahatça kullanma hakkına sahip oldukları yabancı ülke hükümetlerini kendi modelleri sandıkları özgürlük ve demokrasi yolunda yıkma ve değiştirme hakkına sahip olduklarını sanmaktaydılar(121). Ama açıktır ki demokrasi, sadece ABD ve AB çıkarlarına boyun eğmeyen diktatörlük ve hükümetlere karşı kullanılacak uygun bir bahanedir(122). Yeni Muhafazakârların ABD yönetiminde etkili olduğu Reagan Döneminde İran'a karşı Irak'taki baskıcı Baas rejimine destek veren, 90'larda ön ayak olduğu ambargolarla Irak halkının

118) ARAS,a.g.e. sf. 23

119)ŞAHİNER, Yıldırım, Irak Savaşının Gerçek Nedenleri, 7 Ocak 2008, <http://www.stratejikboyut.com/haber/irak-savasinin-gercek-nedenleri--28047.html>

120) ÇINAR, sf. 29

121)KÖNİ, a.g.e. sf. 161

122) NAZEMROYA, Mahdi Darius Libya'da İç Savaş Çıkarma Çabalarının Maksadı, Turquie Diplomotique, Mart 2011

sefalet içerisinde acı çekmesine sebep olan ABD'nin, Irak halkını özgürleştirmek için Amerikan askerlerinin hayatını tehlikeye atarak Saddam Hüseyin rejimine savaş açacağı fikri kimseye inandırıcı gelmemiştir(123). ***“Elleri milletlerin kanlarıyla kirli uluslararası emperyalist güçlerin tarih boyunca beşeriyet aleyhine akla hayale gelmedik insanlık suçu işlediklerini ama bugün de bu amaçlarını insan hakları ve özgürlük kelimelerine sığınarak yapmaya çalıştıklarını unutmamak gerekir ” (124).***

Irak halkına getirileceği vaat edilen özgürlük ve demokrasi elbette ki başka şeylere hizmet etmiş, ancak bu uğurda Irak halkının ödediği bedel çok ağır olmuştur. Eski Dışişleri Bakanlarından Madeleine ALBRIGHT 11 Temmuz 2007'de CNN International'e verdiği mülakatta Irak'taki durumun Vietnam'dan daha kötü olduğunu söyleyerek bunu açıkça ifade etmiştir(125). Savaşın ilk yılında durumun Vietnam'a dönme tehlikesi epey tartışılmıştı. ABD Vietnam'ı on yılda terk edebilmiş,(126) geride binlerce ölü bırakmıştı. Sovyetler Birliği de Afganistan'ı on yılda terk edebilmiş, o da geride büyük enkazlar ve felaketler bırakmıştı. Irak'ta yıllardır devam eden tartışma, iç savaş ve ABD askerlerinin çekilmesi toz bulutu içinde işgali başarılı göstermek isteyenler iç savaştan bahsetmemektedirler. Irak ve daha öncesinde Afganistan şu an için öylesine Arap saçına dönmüş durumdaki ülkelerin özgür ve demokratik hale getirilmesine dair hedefin gerçekleştirilebileceğine artık kimsenin inancı kalmamıştır (127).

2) 11 EYLÜL SALDIRILARI VE KÜRESEL TERÖRİZM

Terörizmin detaylı ve kapsamlı bir şekilde tanımlanamamasından kaynaklanan problemlerin daha uzun süre devam edeceğini ve terörizmi anlamak için genel bir fikir birliğinin olmasının zor olduğunu iddia etmek yanlış değildir. Küreselleşme olgusu ile birlikte terörizm kavramı da biçim değiştirmiş, terörist olarak tanımlanan unsurların silah, strateji, metot ve değer yargılarını kullanarak onlarla savaşamayacağı ortaya çıkmıştır. Onları anlamak, tanımak ve neden karşıda durduklarını analiz etmek şart haline gelmiştir (128). Terörist yapılanmalar egemenlik ilişkilerine karşı çıktıkları için her terör eğiliminin ardında aynen her savaşın ardında olduğu gibi tutarlı bir ideolojik ve felsefi model vardır. Bu model

123)ŞAHİNER, a.g.m.

124) <http://turkish.trib.ir/haberler/ian/item/244806-ahmedinejed-emperyalizm-bugün-insan-hakları-ve-özgürlük-kelimeleri-gölgesinde-cinayet-isliyor>

125) LAÇİNER, a.g.m.

126) ÖZCAN, a.g.m. www.rahle.org/modules.php

127) FRIEDMAN, George Asya'da Kara Savaşına Asla Kalkışmayın, Turquie Diplomatique, Mart 2011

128) BAL, a.g.m. <http://www.usak.org.tr/makale>

dinciliğe, ırkçılığa, mezhepçiliğe, milliyetçiliğe veya herhangi bir dünyaya nizam vererek insanları kurtarmaya yönelik siyasal inanca dayalı olabilir (129). Ülke, etnik yapı, dil ve renk ayrımı yapmaksızın benzer yaklaşımlar geliştirmiş olan bu yapılanmalar; hedef üretirken hemen hemen sınırsız bir hareket alanına sahiptirler. Örneğin, Usame bin Ladin, ABD'yi hedef alırken, ABD'nin ve Batı'nın Müslüman ülkelerini sömürmesini ve Müslüman ülkelerdeki baskıcı rejimleri desteklemesini gerekçe olarak göstermiştir.

11 Eylül 2001'de ABD'ye karşı gerçekleştirilen terörist saldırıların ardından, Amerikan yönetiminin giriştiği operasyonların ve değişen güvenlik ve dış politikasının arkasında küresel terörizmle mücadele olgusu yer almış, 2001'de Afganistan'a karşı savaşta ve 2003'te Irak savaşında bu gerekçeler sıkça zikredilmiştir. Saddam Hüseyin rejiminin El-Kaide ile olduğu iddia edilen bağlantılarına vurgu yapılarak hükümet ve medya propagandası özellikle Amerikan topraklarında göz kamaştırıcı başarı elde etmiştir. Halkın çoğunluğu aniden Irak'ın ABD'nin güvenliği için yakın bir tehdit oluşturduğuna ve hatta 11 Eylül saldırılarıyla ilgisi olduğuna ve yeni saldırılar planladığına inanmaya başlamıştır.

Richard CLARK'a göre 11 Eylül'den sonra Usame Bin Ladin ve El Kaide üzerinde odaklanması gereken askeri müdahale şaşırtıcı bir biçimde El Kaide ile bağlantısı olmayan Irak'a kaydırılmıştır(130). Irak'ı güvenlik açısından tehdit olarak değerlendirip mücadeleye girişen ABD'nin güvenlik tehdidiyle kastettiğinin aslında *“ulusal çıkarlarını tehdit”* olduğunu söylemek mümkündür.

Hedefi siyasi olarak belirlenmemiş, düşmanını arayan bir savaş olan Irak Savaşının gerekçesi olduğu iddia edilen Irak'ın, neden küresel terörle mücadelenin ana objesi haline geldiğine dair inandırıcı bir cevap verilebilmiş değildir (131).

3) KİTLE İMHA SİLAHLARI

Irak Savaşının BUSH ve yönetimi tarafından öne sürülen en önemli gerekçelerinden bir diğeri de Saddam Hüseyin yönetiminin kitle imha silahları (KİS) ürettikleri iddiasıydı. ABD, tüm dünya kamuoyunu bu iddiaya inandırmak noktasında, medyayı etkili şekilde kullanmış ve tüm dünyayı yakın zamanda Irak'tan gelebilecek bir tehdidin beklediğine inandırmaya çalışmıştır. Irak'ın daha önce kullandığı ve tüm denetimlere ve yaptırımlara

129) KONGAR a.g.e. sf. 74

130) TURHAN, Fatma Sel Küresel Güçler, Küre Yayınları, Ağustos 2005, sf 106

131) BAL, a.g.m. <http://www.usak.org.tr/makale>

rağmen hala sahip olduğundan **“kuşku duyulmayan”** kimyasal ve biyolojik silahlarının var olduğu iddiasının yanı sıra, BUSH yönetimi; Saddam’ın nükleer silah geliştirmeye çalıştığını, elindeki kitle imha silahlarını komşuları üzerinde kullanabileceği tehdidiyle Ortadoğu’da hâkimiyet kurabileceğini ve bu tehlikeli silahların teröristlerin eline geçebileceği korkusunu vurgulamıştır.(132).

Irak’ın işgalinden sonra bu ülkenin topraklarını karış karış arayan ABD ve İngiliz askerleri herhangi bir KİS bulamayınca, BUSH yönetimi bu durum karşısında uzun süre gerçeği kabul etmekte direnmiş ve daha sonra da CIA istihbaratının yanlış olduğunu itiraf etmek zorunda kalmıştır. BM Denetçilerinden Scott RITTER da yazdığı ‘War on Iraq’ adlı kitabında, Irak’ta KİS olmadığını, Irak’ın bu yönde bir çalışması olsa dahi bölge güvenliği için tehdit oluşturmaktan uzak olduğunu açıkça ifade etmiştir (133).

BUSH, CHENEY ve POWELL açısından fiyasko yaratan iddialar, 2000’li yılların sonunda bir Irak’lı tarafından doğrulanmıştır. Rafid Ahmed Alwan el-CENABI 1995 yılında Saddam Hüseyin rejiminden kaçarak Amerika ve Alman istihbaratına, Irak’ın biyolojik silahlar ürettiği ve bu silahların kamyonlarla taşınabileceği gibi yalan haberler üreterek Amerika’nın Irak işgali için gerekçe oluşturduğunu itiraf etmiştir(134). Amerika Dışişleri Bakanı Colin POWELL, 2003 yılında BM’de yaptığı konuşmada el-CENABI’nin sağladığı bilgileri, biyolojik silahların üretilmesine tanıklık etmiş bir kaynaktan gelen bilgiler olarak sunmuştu (135).

4) ORTADOĞU PETROLLERİNİN ETKİSİ

Ülkeleri, imparatorlukları büyük güç haline getiren unsurların başında, kendi dönemlerindeki **“kritik üretim maddelerinin”** üretiminin yanında, geçtiği yolları kontrol altında tutmak gelmektedir. Makine öncesi kritik üretim maddesi olan baharatın yerini, makine sonrası kritik üretim maddesi olarak enerji almıştır. O nedenle, enerji kaynaklarına sahip olan ve onun dolaşım yollarını kontrol eden, dünyayı da kontrol eder denilebilir. ABD hem Ortadoğu’daki enerji kaynaklarına ulaşılabilirliği sağlamak hem de burada bulunan, kendince aykırı ilan ettiği ülkeleri yeni uluslararası düzene uydurmak amacıyla (Büyük

132) TEPAV, Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak’ın Geleceği ve Türkiye, Ortadoğu çalışmaları II, Temmuz, 2007, sf 29

133) ŞAHİNER, a.g.m. <http://www.stratejikboyut.com/haber/irak-savasinin-gercek-nedenleri--28047.html>

134) El CENABI, http://www.bbc.co.uk/turkce/basinozeti/2011/02/110216_press_review.shtml

135) El CENABI, http://www.bbc.co.uk/turkce/basinozeti/2011/02/110216_press_review.shtml

Ortadoğu Projesi çerçevesinde) buralara saldırı düzenlemiştir, düzenlemektedir(136). Dünyadaki petrol rezervinin üçte ikisi Hazar Bölgesinde ve Ortadoğu’da bulunduğundan, bu topraklarda ardı arkası gelmeyen mücadeleler yaşanmaktadır. Ortadoğu’da süre giden mücadelelerin pek çoğu Ortadoğu’daki kaynakların ve özellikle maden, petrol ve doğalgaz gibi enerji kaynaklarının paylaşımı ve egemenlik mücadelesidir. Zira ABD ve özellikle Avrupa ve Japonya gibi sanayileşmiş devletlerin geleceği büyük ölçüde Ortadoğu petrollerine bağlanmıştır.

Soğuk Savaş Sonrasında ABD; politikasını, Ortadoğu petrollerinin kendinden başka gücün tekeline girmesini engellemek üzere şekillendirmektedir. İran ve Venezüella’daki rejimlerden petrol satın almanın ve Amerika’nın diplomatik konumunu zayıflattığını düşünen ABD, 2.D.S. sonrasında bir yandan Suudi Arabistan petrol sahalarının güvenliğini sağlamak bir yandan da Britanya’nın nüfuzu altındaki Göl Krallığını “**ABD ve Amerikan petrol şirketlerinin hegemonyası altındaki krallığa** dönüştürmek” amacıyla kararlı adımlarla ilerlemiştir(137).

Aslında, serbest piyasa ekonomisi çerçevesinde ABD istediği kadar petrolü sağlayabilmekte olduğundan Orta doğuda var olan petrolü kendi ihtiyaçlarını güvence altına almak için değil, kendisine ekonomik olarak rakip olabilecek güçlerin enerji kaynaklarını kontrol etmek, Euro üzerinden yürütülen petrol ticaretini önleyip, doların üstünlüğünü tekrar öne çıkararak, AB gibi güçlü bir tehdit çıkmasını engellemek istemektedir(138).Ortadoğu’daki petrol kuyularını ele geçirdikten sonra hangi şirketlerle anlaşma yapacağını, petrol ticaretinde kullanılacak para birimini ve petrolün uluslar arası piyasadaki fiyatlarını belirlemekle kalmamış, aynı zamanda petrolün nereye gideceğine de karar vermektedir (139). Ticareti kontrol eden olmak noktasında enerji kaynaklarının denetimi önem kazanmıştır.

2003 yılında Irak’ın işgal edilmesinin arkasında yatan en önemli etken Irak’ın sahip olduğu kaynaklar. The World Factbook 2009 verilerine göre; Irak’ın 2009 yılı başı itibariyle belirlenmiş petrol rezervleri 115 milyar varil olarak tahmin edilmiştir. Irak, Suudi Arabistan ve İran’dan sonra en çok petrol rezervine sahip üçüncü ülkedir. Ülkenin büyük bir kısmında

136) ÖZER, a.g.m. sf. 14

137) GROSMAN, Batıyı Bir Arada Tutan Komünizm Tehdidinin Yerini Ne Alacak, Turquie Diplomotique, Mart 2011

138) RUPE, Irak İşgalinin Perde Arkası, Yordam Kitap, 2006,sf 22

139)RUPE, a.g.e., sf 123

henüz araştırma yapılmadığı göz önüne alınacak olursa ilave rezervlerin 45 ile 100 milyar varil olabileceği tahmin edilmiştir(140). Bu nedenle ABD'nin Irak'a müdahalesinde Irak'taki petrol rezervleri inkâr edilemeyecek derecede önemli bir yere sahiptir.

Irak ekonomisi tıpkı geçmişinde olduğu gibi, bu gün de iktisadi kalkınmasını petrol gelirleriyle gerçekleştiren bir ülkedir. Dünyanın üçüncü büyük petrol rezervlerine sahip olan Irak, acil eylem planı dâhilinde günlük petrol üretimi istikrarını yakalamaya çalışmaktadır. Körfez Savaşı sonrası petrol üretimi alt yapısında ciddi yıpranma yaşamıştır. Amerikan işgali sonrasında direnişin en çok hedef aldığı odak, petrol boru hatları, rafineriler, taşıma sistemleri ve sektöre hizmet veren çalışanlar olmuştur(141). Bu nedenle Irak'ta kısa vadede alt yapı sorunlarının teknik boyutu çözülsün bile, işgal devam ettiği sürece petrol üretim ve taşıma alt yapısının güvenliğinin tam anlamıyla tesis edilmesi mümkün olmamıştır. Irak Savaşının ABD'ye ilk getirisinin sömürgecilik günlerinden beri görülmemiş bir petrol kazancı olacağı halka açıkça ilan edilmiştir(142). ABD'nin başarı hanesine yazılabilecek nadir gelişmeler ise petrolün işletilmesi noktasında Rusya, Çin ve Fransa gibi savaşa karşı çıkan güçlerin büyük ölçüde devre dışı bırakılmaları, bu ülkelerin daha önce Irak ile yaptığı anlaşmaların geçersiz sayılması olmuştur(143).

Irak'a karşı yürütülen operasyonda ABD, örtülü ya da açık şekilde yukarıdaki gerekçelerle hareket etmiş, Irak'ın belki de Ortadoğu coğrafyasındaki dönüşümün ilk basamağı olması, bu bağlamda ABD karşıtı olan bölge ülkelerinde yapılacak örtülü devrimler ya da dış müdahalelerle getirilecek ABD yanlısı yönetimlerin, ABD'nin dünya hegemonyasını pekiştirici rol oynaması akla yatkın nedenler arasında öne çıkmıştır. Zira dönemin ABD Dışişleri Bakanı RICE ***“Irak için çok büyük yatırımlar sonucu karşınızda, çok farklı bir Ortadoğu olacak”*** sözleri ile bunu kanıtlamaktadır(144). Yine, NATO'nun en yüksek askeri komutalığını yapmış emekli General Wesley CLARK'a göre Taliban kontrolündeki Afganistan'dan sonraki ülkeler listesinin başında Libya vardı. Bu listede ayrıca Irak, Somali, Sudan, Lübnan, Suriye ve İran da var. ABD, gelecek beş yıl içinde bu ülkeleri ele geçirmeyi planlamaktadır(145).

140) DEİK, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Irak Ülke Bülteni, Nisan 2010, sf 11

141)ÇETİNSAYA Gökhan ve ÖZHAN Taha,, İşgalın 6. Yılında Irak, SETA Yayınları IV, 1. Baskı Ocak 2009, sf 100

142) RUPE ,a.g.e.sf. 21

143) KURTBAĞ, a.g.e. sf. 452

144) ÇINAR, a.g.e. sf. 61

145) NAZEMROYA a.g.m.

Irak'ın 11 Eylül ile hiçbir ilgisinin bulunmaması ve elinde KİS olmaması nedeniyle Bush'un 'casus belli' yaratması gerekiyordu. Bu noktada Washington, Saddam rejiminin şiddete dayalı ve baskıcı doğasını öne çıkararak diktatörün geçmişte uyguladığı işkence, etnik temizlik, katliamlar ve muhaliflerin idam edilmesi gibi insan hakları ihlallerini birer gerekçe olarak kullanmaya çalıştı. Irak'ta dikta rejimine son verilmesi, sadece Amerikan çıkarlarına uyan değil, tüm dünyanın da iyiliği için olduğu ilan edilmiştir (146).

Irak'a gelince, işgalin ülkeye özgürlük ve demokrasi götürmekle ilgili olmadığı, yönetimin bu ülkeyi tüm Ortadoğu'yu dönüştürme ya da resmi söylemde ifadesini bulan; **Ortadoğu haritasını yeniden çizme** yolunda bir araç olarak kullanmak istemesi ve bu amaçla dev askeri üsler kurup ülkenin iç işlerine müdahalede bulunması ile açık biçimde görünmüştür. Avrasya'nın yanı sıra Ortadoğu'daki enerji kaynaklarının ve nakil güzergâhlarının denetim altına alınması da rakiplerini hizaya getirmede ABD'nin elindeki en önemli koz olmuş ve öteki büyük güçlerin rekabeti karşısında 'olağan' bir hegemon güç haline getirmiştir(147).

ABD'nin Irak'ta niçin önceki kontrol altında tutma stratejisinden, rejimi devirme stratejisine yöneldiği halen tartışılan bir soru olarak durmaktadır. Bu noktada üç ana sebep üzerinde duruluyor. Bunlardan birincisi, önceki ABD stratejilerinin başarısızlığı ve bir diğeri de 11 Eylül trajedisidir. Son olarak Taliban uygulamaya koyduğu ortaçağ rejiminin ortadan kaldırılmasında elde edilen süratli başarının zafer sarhoşluğunun iyimser beklentiler doğurması da üçüncü sebep olarak üzerinde durulmaktadır. Bunların hepsi bir araya gelerek dördüncü etmeni harekete geçirmiş ve George W.BUSH ve Yeni Muhafazakâr kanadın yükselmesine neden olmuştur (148).

Sonunda ABD ne BMGK'ni, ne de dünya kamuoyunu tam olarak ikna edemediği halde Irak işgalini gerçekleştirmiştir. Irak'a yönelik saldırı büyük oranda gayri kanuni, ahlak dışı ve aşırı derecede mantıksız bir seçim savaşı olarak tarihi kayıtlarda yerini almıştır(149). Bush'un dış politikası ve Irak Savaşı hegemonyanın zora dayalı olarak yeniden üretilmesi

146) KURTBAĞ, a.g.e., sf. 430

147) KURTBAĞ a.g.e., sf. 437

148) CABBAR, Faleh A. Irak'ta Şii Hareketi ve Direniş, Agora Kitaplığı, Haziran 2004,sf.3

149) FALK, Richard Ord. Prof.Dr. 11 Eylül ABD Nerede Hata Yaptı, 14 Eylül 2006,

<http://www.turksam.org/tr/a1060.html>

girişimiyle ve yönetim, hegemonyanın ideolojik meşruiyete dayalı yönlerini devre dışı bırakarak hareket etti (150).

C) SAVAŞ SONRASI IRAK

1) İÇ DİNAMİKLERİNE ETKİSİ

Modern Irak her şeyden önce üç faktör üzerinde temellenmiştir. a) Irak, totaliter bir rejim tarafından şekillendirilmiş, komuta ekonomisi, tek parti, tek ideoloji ve devletin, hem kamu alanlarını hem de özel alanları hegemonik biçimde kontrol etmesi ile yıllarca yönetilmiştir. b) Irak'ın en büyük gelir kaynağı petrol olan Irak, bir rantiyeye devletidir. Irak'ın merkezi otoriteciliğinin siyasal iktisadı bütünüyle petrol gelirleri üzerine oturmuştur. Petrol gelirleri aynı zamanda Irak'ın devlet himayesindeki ve buna bağlı olarak akılcı olmayan bürokrasisini de şekillendirmiştir. c) Irak farklı etnik gruplar ve farklı kültürlerin bulunduğu topraklar da kurulmuş bir ülkedir. Ülkedeki toplumsal gruplar modern, geleneksel ve melez yapılanmalarla bir araya gelmiş toplumsal örgütlenme örnekleridir (151).

Son 20 yılına üç savaş ve bir ambargo sığdırmış olan Irak'ta, 2003 yılı Mart ayında başlayıp kısa sürede biten Savaş neticesinde Baas rejimi yıkılmış, Saddam Hüseyin ve Baas sonrası yeni bir dönem başlamıştır. Irak'ın işgali ABD için ilk bakışta bir 'rejim değişikliği' olmakla birlikte daha sonra gelişen olaylar nedeniyle her bakımdan masraflı bir işgal ve zorlu bir devlet inşası sürecine dönüşmüştür. Bağdat'ın düşmesiyle Irak'ın eski güç yapıları hızla dağılmış, ülke hızla bir kaosa sürüklenmiş, Hükümet tarafından sağlanan tüm hizmetler bir anda yok olmuştur (152). Savaşın hemen ertesinde Irak'ta bütün devlet yapısı çökmüş ve muazzam bir iktidar boşluğu doğmuştur. İşgal sonrası güvenliği ve istikrarı sağlamak ve yeni siyasi yapılanmayı sürdürmek ise; en karmaşık ve zor kısım haline gelmiştir(153).

Coğrafi ve siyasi sınırları muallâk, tampon bir dondurulmuş çatışma alanı şeklinde kodlanan Irak'ın kaderi, 2003 sonrasında da hep başka büyük hesapların küçük kurbanı olmak şeklinde işlemiştir (154). ABD işgalinin ardından Irak, öngörülen siyasi yapıya kavuşturulamamış, ekonomik ve güvenlik sorunları ağırlaşmış, sosyal yapısı çözülmüş ve

150) KURTBAĞ, a.g.e. sf. 459

151) CABBAR, a.g.e. sf. 15

152) CABBAR, a.g.e. sf. 17

153) ÇETİNSAYA, a.g.e. sf. 20

154) ÖZHAN, Taha, ABD Irak'a Çekilerek Yerleşiyor, 25 Eylül 2010,

<http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx>

genel olarak ülke, kaos yaşamaya başlamıştır. Irak'taki gelişmeler, ABD'nin küresel pozisyonunu, bölgesel dengeleri ve bölge ülkelerinin içyapılarını etkilemektedir (155). Irak'ın geleceği siyasi gelişmeler, ekonomik çöküntü ve şiddet bağlamında umut verici gözükmemektedir. Siyasi otorite güçsüz, parçalanmış ve çok başlı bir görünümündedir. Ekonomi, sağlık, eğitim, adalet ve altyapı çökmüştür. Merkezi otorite en basit fonksiyonları yerine getiremez konumdadır. İç savaşı durdurması beklenen güvenlik bürokrasisi, etnik ve mezhepsel olarak bölünmüştür. Ülkede her gün yüzden fazla insan hayatını kaybetmektedir. Savaşın başından bu yana yaklaşık beş milyon Iraklı yaşadığı toprakları terk ederek ülke içi ve dışında farklı bölgelere göç etmiştir (156).

Bu sonuçları ile ABD'nin '**göz kamaştırıcı**' zaferi uzun ömürlü olamamış, Zafer ilanından sadece birkaç ay sonra Irak'ta baş gösteren direniş ve iç çatışma kâh artarak kâh yavaşlayarak bugüne kadar devam etmiştir. Öyle ki çatışma ortamı adeta hem Iraklılar hem de dünya için sıradanlaştı. Zira Irak'ta kısa süre içinde başlayan 'asimetrik' eylemler ve direniş zamanla çoklu karakter geliştirerek iç savaşa dönüştü ve 'askeri alanda devrimin' sınırlarını ve zayıflıklarını ortaya çıkardı. Düşman, konvansiyonel kurallarla savaşmayı kabul ettiğinde işe yarayan 'askeri alanda devrim', çatışmanın karakteri değiştiğinde işlevsiz hale geldi. Üstün hava gücü ve ileri teknoloji ürünü silahlar, Irak'ta ortaya çıkan asimetrik çatışma ortamında ABD ordusunu açmaza sürükledi. Açık alanlarda konvansiyonel düşmana karşı rakip tanımayan ordu, zorla veya gönüllük temelinde halkın desteğini alan ve şehirlerde direnen rakiplere karşı etkinliğini kaybetti (157).

Irak'ın ABD güçleri tarafından ele geçirilmesi ile başlayan süreçte ortaya çıkan **şiddet ortamını besleyen iç dinamikleri** şu şekilde sıralayabiliriz(158).

• **Irak'ın, Pentagon'un tercihi ve ısrarı doğrultusunda az sayıda kuvvetle işgal edilmesi:** Dönemin ABD Savunma Bakanı Donald RUMSFELD ve danışmanları, Ahmed ÇELEBİ gibi Iraklı muhaliflerin de telkinleriyle içerde bir isyan beklemekte ve '**akıllı bombalar**' ile yüksek teknolojik bir savaş yürütmek niyetindeydiler. Bu nedenle ABD ilk anda Irak'ta 150 bin askere sahipti. Hâlbuki gerek ABD Genelkurmayının hesaplarına,

155) TEPAV, Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak'ın Geleceği ve Türkiye, Ortadoğu çalışmaları II, Temmuz, 2007, sf.8

156)TEPAV a.g.e. sf. 9

157)TEPAV a.g.e. sf. 39

158) ÇETİNSAYA,a.g.e.sf. 25

gerekse bağımsız analistlere göre, Irak'ta savaşı yürütmek ve savaş sonrası asayişini sağlamak için en az 300 bin, ideal olarak 400–500 bin civarında askere ihtiyaç olduğu tahmin edilmişti.

• **Savaş sonrası için planlama olmaması:** Senaryoya göre, çiçeklerle karşılanacağı varsayılan ABD Kuvvetleri, kısa süre içinde iktidarı Ahmed ÇELEBİ gibi sürgündeki Iraklı politikacılara bırakmış, bu politikacılar yeni Irak'ı ABD'nin bölgeye ilişkin idealleri çerçevesinde yeniden inşa etmişlerdi.

• **Geçici koalisyon yönetiminin yaptığı hatalar:** ABD Bağdat'a girdikten bir ay sonra Geçici Koalisyon Otoritesini kurmuş ve başına Amerikan Kuvvetlerinin yüksek sivil temsilcisi Paul BREMER'i getirmişti. BREMER de Irak'ın en kısa zamanda Baas Partisinden arındırılmasını emretmiş, 'Baassızlaştırma' politikası sonucunda 50 binden fazla kişi işten çıkarılmıştır. Ordu dağıtılmış, 400 bin civarında ordu mensubu, 300 bin polis ve 50 bin güvenlik görevlisi kendilerini bir anda sokakta bulmuştur(159). Öğretmen ve doktorlar dâhil olmak üzere kamu çalışanları işten çıkarılmış, uzun yıllar devam eden ambargo sürecinden etkilenmiş olan devlet kurumları savaşın bitişinden sonra yapılan yağmalar sonucu işlemez duruma gelmişlerdi.

• **Eski rejime bağlı grupların silah gücünü koruması:** Saddam Hüseyin rejiminin destekçisi olan Sünni aşiretler ve Baas partisine bağlı paramiliter organizasyonlar hiçbir zarar görmeden, ellerindeki silah gücünü korudular. Nitekim bu gruplar her geçen gün büyüyen organize bir direniş hareketi başlatmıştır.

• **Sivillere yönelik uygulamalar:** Kanunsuzluk, özellikle siyasal şiddet ve sokaklardaki çatışmalar Iraklıların günlük hayatına kara bir gölge düşürmüştü ve geçiş döneminin geleceğini en baştan tehlikeye atmıştı(160). ABD Kuvvetleri ülkedeki güvenlik boşluğunu doldurmada yetersiz kalmıştır.

• **ABD harekâtını vatanın işgali olarak gören Sünni ve Şii gruplar işgal güçlerine karşı örgütlenmiş ve askeri bir güç haline gelmiştir.**

• **İdeolojik sebeplerle Şii hâkimiyetini istemeyen Sünni gruplar örgütlenmiş ve saldırılara başlamıştır.**

159) KAREEM, Mohammed 2003 Sonrası Dönemde Irak'taki Siyasal Gelişmeler ve Türk Dış Siyaseti, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, sf. 62

160) CABBAR, a.g.e. sf. 18

• *Şii gruplar eski rejim mensuplarından kaç almak için ölüm timleri kurmuş ve suikast girişimlerinde bulunmuştur.*

• *ABD'ye karşı cihat ilan etmiş Zarkavi gibi el-Kaide bağlantılı gruplar Irak'a yerleşerek koalisyon güçleri ile savaşmaya başlamıştır.*

• **Güvenlik boşluğunu fırsat bilen organize suç çetelerinin ortaya çıkması:** Irak'ta 2003 sonrası süreçte, Koalisyon güçlerinin ve yeni Irak hükümetinin dolduramadığı güvenlik boşluğunu yerel güçler ile etnik-sekter cemaatler doldurmuştur. Bu durum Irak'ın istikrarı bakımından halledilmesi güç sorunlar yaratmıştır. Güvenlik boşluğu, etnik-sekter temelde örgütlenen milislere ihtiyaç duyulmasına yol açmış, varlıklarını pekiştirmiş ve meşruiyet sağlamıştır.

İşgal sonrası Irak'ı anlayabilmek için şiddet sarmalını besleyen bu dinamiklerin yanında, ülkenin sosyal yapısını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Irak Devletinin nüfusu birçok farklı grubun bir araya gelmesi sonucu oluşmuştur. Bu nedenle çeşitli gruplar ülke içinde dengelerin yeniden inşası sürecinde siyasal, sosyal ve ekonomik alanda oluşacak yeni dengelerin lehlerine kurulması için mücadele vermektedirler.

2009 DEİK verilerine göre 28.946 milyon civarında olan Irak nüfusunun %75-80'i Arap, %15'i Kürt, %5'i Türkmen'dir. Dini yapı itibariyle %60-65'i Şii Müslüman, %32-37'si Sünni Müslüman'dır (161). (Bu noktada şunu belirtmek gerekir ki işgal sonrası Irak'ta, özellikle 'tartışmalı bölgeler' olarak ifade edilen yerlerde, yaşayan nüfusun tespiti doğrultusunda nüfus sayımı yapılması istenmekte ve fakat farklı etnik grupların beklentileri nedeniyle sayım gerçekleştirilememektedir. Özellikle Kerkük, Musul gibi vilayetlerde işgal sonrasında yoğunlaşan Kürt nüfusu ve Kürtlerin Yeni Irak Anayasası doğrultusundaki talepleri nedeniyle taraflar bu bölgelerin geleceğinin belirlenmesinde referandum veya nüfus yoğunluğu gibi kriterlerin kullanılması konusunda anlaşamamaktadırlar. Şii ve Sünni Gruplar 2003'ten sonra Kerkük'e 650.000 civarında Kürt nüfusun yerleştiğini iddia etmekte ve bölgenin merkezi yönetime bağlı kalması konusunda direnmektedirler.)

2003 işgalinin ardından ülkedeki yapısal anlamda fay hatlarının kırıldığını söylemek mümkündür. Zira işgal öncesinde Irak'tan bahsederken etnik okumalar Araplar veya Kürtlerden öteye götürülemezken, bugün Şii-Türkmen, Sünni-Türkmen, Şii- Arap, Sünni-

Arap, Sünni Üçgeni, Şii Hilali gibi unsurlar kullanılır olmuştur(162). Savaşın başından beri meydana gelen siyasal gelişmelere ve seçmenlerin oy verme davranışlarına bakıldığında, yeni Irak'ta üst bir kimliğin bulunmadığını söylemek mümkündür, herkes kavmini, mezhebini, aşiretini korumak amacındadır(163). Bu doğrultuda Irak'ta siyasi bir güç olarak 'İslamcılığın' etkili olacağı ve Irak nüfusunu oluşturan farklı etnik ve mezhepsel kimlikleri bir arada tutacak ortak bir idealin yokluğunun ve ortak paydaların zayıflığının ciddi bir sorun olacağı ileri sürülebilir. Etnik, mezhepsel ve aşiret ağalarının, inşa halindeki devlet bürokrasisinden daha etkin, fonksiyonel ve güçlü olmaları devletin gücünü sınırlamakta, devlette parçalanmaya, zayıflığa ve işlevsizliğe yol açmaktadır. Irak'ta zaten zayıf olan siyasi mutabakat devlet aygıtının yok olduğu ortamda inşa edilememekte ve ülkede 'Iraklılık' bilinci oluşturulamamaktadır(164). Bununla birlikte özellikle 2010 seçimlerinin yarattığı izlenimler doğrultusunda İslamcılığın ve federalist görüşlerin hakimiyetinin daha milliyetçi ve merkezîyetçi görüşler karşısında zayıflamaya başladığı izlenimi doğmaktadır. Zira Irak halkının birlikte yaşama yönünde takındığı tavır, önümüzdeki dönemde işgal sonrası süreçten farklı olarak daha 'bütünleşmiş bir Irak' tablosunu ortaya çıkarabilir.

Bu aşamada Irak'ta var olan farklı etnik unsurların ve bu unsurların taleplerinin bilinmesi gerekmektedir. Zira işgal sonrası Irak'ta atılan ve atılacak her adımda bu farklı kimliklerin sergiledikleri tutum ve davranışlar büyük önem taşımaktadır. Her biri farklı taleplere ve gelecek algısına sahip olan bu unsurların tek bir Irak çatısı altında yaşaması, dışarıdan yapılan her türlü müdahalenin etkisini bir kenara bırakırsak, yine kendi çabaları neticesinde oluşabilecek bir durumdur. Irak sahip olduğu öneme ve üzerinde oynanan oyunlara rağmen küçük bir devlettir ve Irak'ın Kürt, Şii, Sünni ve Yezidi diye bölünmesi bu devletin değerini azaltacaktır (165).

Saddam Hüseyin ve Baas İdeolojisinin hâkim olduğu uzun yıllar boyunca Irak'ta üstün tutulan Sünni Arap kimliği, ABD işgalinin ardından sistemin dışarısında bırakılıp, Baassızlaştırma hareketleri sonucunda zayıflatılmıştır. ABD'nin işgal sonrası uyguladığı politikalar neticesinde, Sünni gruplar başta var olan kazanımlarını savunmak için işgale karşı birleşerek direnirken, sonraları süreci en az kayıpla kapatmayı hedeflemişlerdir. Birlik

162) ÖZHAN, Taha Amerika Irak'ta Ne Arıyor, 17 Haziran 2007, <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx>

163) KAYNAK, Mahir Amerika 11 Eylül Afganistan ve Irak, İlk Yayınları, Ekim 2003, sf 103

164) JTEPAV, Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak'ın Geleceği ve Türkiye, Ortadoğu çalışmaları II, Temmuz, 2007, sf 73

165) JORSAM, Iraklı Grupların Temel Siyasi Sorunlara Bakışı ve Türkiye ile İlişkiler, Iraklı Sünni Arap Siyasiler ile Görüşme Notları, Rapör No:54, Mayıs 2011, sf 9

güçlerinin bastırılıp, bölücü ve ayrılıkçı unsurların güçlendirilmesi yönünde izlenen politikalar ve Sünnilerin dışarıda tutulduğu sistem yaratma ideali, işgalden sonra geçen 8 yıl içerisinde Irak'ın siyasal istikrarının sağlanamamış olmasında oldukça etkilidir.

Irak'ın diğer bir etnik kimliği olan Türkmenler yıllarca Saddam'ın yönetiminde evlerinden sürülüp asimilasyon politikasına tabii tutulmuşlardır. 1991'den sonra Irak'ın kuzeyindeki yapılanma içinde oluşturulan uçuşa yasak bölge ile Kürtler koruma altına alınırken, Türkmenlerin büyük bir kısmı 36'ncı paralelin güneyinde kalmış ve Saddam'ın inisiyatifine terk edilmiştir (166). Dolayısıyla, Türkmenler birbirlerinden ayrı coğrafyalarda yaşar hale gelmişlerdir. Türkmenlerin işgal öncesinde de sonrasında da yaşadıkları en önemli problemlerden biri tam nüfusları hakkında kesin bilginin olmaması nedeniyle kendilerini dünyaya anlatamamalarıdır. Savaş sonrası Irak'ta yaşanan dönüşüm sürecinde Türkmenler için asıl sorun yaşadıkları bölgelerin Kürt gruplar tarafından ele geçirilmesi ve bunun neticesinde Türkmenlerin göçe zorlanma ihtimalidir. Irak İslam Yüksek Konseyi Kerkük Temsilcisi Necat Hüseyin Hasan, Kürtlerle paylaştıkları coğrafyada yaşadıkları en önemli sıkıntılardan biri olan Kerkük konusunda endişelerini dile getirirken Saddam yönetimini uyguladığı göç politikaları nedeniyle suçlamakta, aslında bir Türkmen şehri olan Kerkük'te 15 yıl önce uygulanan politikalar nedeniyle Kürt nüfusun arttırıldığını iddia etmektedir (167). Türkmenlerin siyasi hareketlerindeki dağınıklık her halde göze çarpmaktadır. Bu çerçevede en büyük siyasi Türkmen örgütlenmesi olan Irak Türkmen Cephesi'nde son dönemde yaşanan değişim bu dağınıklığın aşılmasında yeni bir umut yaratmıştır. Ve ayrıca son dönemde Türkiye'nin genelde Bağdat'taki merkezi yönetimle, özelde de Kuzey Irak'la ilişkilerini ciddi biçimde iyileştirmesi ve derinleştirmesi, Türkmenlerin hem sosyal açıdan hem de siyasal katılım ve temsil açısından gelişimine katkı yapmaktadır (168).

Bünyesinde önemli bir Şii nüfus olan Irak Devleti, Saddam Hüseyin döneminde bu çoğunluğu yıllarca sistem dışında bırakma politikaları izlemiştir. Ortadoğu da önemli bir grubu oluşturan Şiilerin bu şekilde sindirilmeye tabi tutulmuş olmaları, işgal sonrasında oluşan yeni sürecin Şii gruplar tarafından iktidardan daha fazla pay almanın tarihsel fırsatı olarak görülmesine neden olmuştur. Zira politik ve ekonomik alanda sınırlandırılmış olmaları Şiilerin, yeni dönemde mümkün olduğunca avantajlı konuma gelme arzularını

166) ÖNGÖR, a.g.e. sf. 145

167) ORSAM, a.g.r. sf. 28

168) ÇUBUKÇU Mete, ÖZHAN Taha, İşgal Altında İstikrar Arayışları 2010 Irak Seçimleri, SETA Analiz, Sayı 20, Nisan 2010, sf. 20

kışkırtmaktadır. ABD işgal sonrasında Sünni grupların dışarıda bırakılması politikalarına yönelince başlarda ortaya çıkan bu açığı Şii Araplar ile kapatacağı imajını verse de, beklenen olmamıştır. ABD, Irak'ın bütünlüğünden yana tavır alan en önemli Şii grup olan Mukteda es SADR ile çatışma içine girmiştir(169). İlerleyen bu süreçte bir yandan SADR Hareketi hız kazanırken diğer yandan da ayrı bir Şii devletinden yana tavır aldığı için işaretlerini veren El Hekim gibi İran yanlısı Şii gruplar güçlenmiştir. Ancak bir grup ayrılıkçı Şii bu süreçte ABD'nin desteği ile merkezkaç güçlerden Kürtler ile koalisyon oluşturma yoluna girmiştir.

Kendilerini 'milli bir kütle' olarak tanımlayan SADR Hareketi bugün Irak siyasetinde önemli bir yere sahiptir. SADR Hareketinin büyük babası; Mukteda SADR'ın da babası olan Muhammed Bakır SADR'dır. SADR Hareketi Meclis Sözcüsü ve Milletvekili Hasan A. Cubburi, SADR Hareketini şu şekilde tanımlamaktadır: ***“SADR, birlik ve beraberliğe inanmakta, düşmana karşı bir duruş sergilemektedir. Kendi milletini kendisi yönlendirir ve dış etkilere kapalıdır. Bütün devletlere saygısı vardır ve kimsenin içişlerine karışmamayı savunmaktadır. Buna karşılık herhangi bir devletin de Irak üzerindeki vesayetini kabul etmez”*** (170). Yeni dönem Irak siyasi yaşamında 40 milletvekili ve çeşitli bakanlıklarla yer alan SADR Hareketinin temel noktası; Kerkük'te federal bir bölge oluşmasını engellemeye çalışmaktır.

ABD işgalini kendileri için önemli bir kazanım olarak gören Kürt gruplar; egemenlik haklarının kendi ellerinde olduğunu ifade eden, özerk, mümkünse bağımsız bir yönetime kavuşmak için mücadele etmektedirler(171). Kürt grupların aşırı isteklerinin ABD'nin de desteğiyle Irak'ta çatışma noktaları yarattığını söylemek mümkündür. Kürt gruplar Irak siyasetinde yaşanan sıkıntılı konulara bakıldığında hemen her konuda yer almaktadırlar(172). Iraklı Kürt gruplar denilince akla ilk etapta KDP (Kürdistan Demokrat Partisi) ve KYB (Kürdistan Yurtseverler Birliği) gelmektedir. Bu iki parti dışında Kürtler arasındaki en önemli siyasi partiler Kürdistan İslami Birliği, Kürdistan İslami Cemaati ve Kürdistan İslami Hareketi gibi şeriatçı partiler ile sosyal demokrat eğilimleri olan Gorran Hareketi'dir. Iraklı Kürtler siyasal sürecin içinde aktif rol oynayarak hem geçmişte elde ettikleri kazanımları sürdürme hem de kazanımlarını geri alacak yasaların çıkmasını engellemeye çalışmaktadırlar. Kürtlerin 1991'den beri elde ettikleri ve korumak istedikleri kazanımları Kuzey Irak'ta ayrı

169) LAÇİNER, Sedat Irak: Vietnam'dan da Beter, 12 Temmuz 2007, <http://www.usakgundem.com/yazar/749>

170) ORSAM, a.g.r. No:54, sf. 21

171) ÖNGÖR, a.g.e. sf. 139

172) DUMAN, Bilgay Yeni Başkan Obama ve Irak, Orsam, 20 Ocak 2009, www.orsam.org.tr

bir otorite ve peşmergelerden oluşan silahlı kuvvetlerinin varlığıdır. Kürtler; 1991'den önce inşa etmeye başladıkları ancak olgunlaşmamış kurumlarını savaş sonrasında teşkilatlandırmayı başarmıştır. Iraklı Kürtlerin yasalarla sağlamlaştırmak istedikleri kazanımlarının başında; geçmişte **“güvenli bölge”** denilen Irak'ın kuzeyindeki üç vilayetten oluşan fiili yapı gelmektedir ki; bu yapı, 2005'te kabul edilen Irak Anayasası ile resmileştirilmiştir. Irak'ın federal bir yapıya sahip olduğunun anayasayla kabul edilmesi Iraklı Kürt hareketi açısından büyük bir zaferdir. Geçmişte silahlı mücadele sayesinde elde etmiş oldukları hakları yasal olarak onaylatamayan Kürtler, Irak Devletinin yeni yapılanmasında kendi bölgesini ayrı bir resmi bölge olarak kabul ettirebilmiştir(173). Kürtlerin kazanımlarını artırma çabasının en önemli boyutları ise coğrafi genişleme ve petrol hakları oluşturmaktadır. Kürtler, Irak'ta etnik ve/veya mezhebe dayalı bir federatif düzen kurulmasını istemekte, Irak'ın mevcut idari yapılanmasının Saddam Hüseyin döneminde zorla değiştirildiğini ileri sürmektedirler. İşgal sonrası Irak'ın şekillenmesinde gerek direniş gerek siyasi mücadeleleri ile ön plana çıkan Kürt gruplar Irak'ın geleceği konusunda kendi beklentilerinin karşılanması noktasında ABD desteğinin devamına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle de Irak'ta var olan diğer tüm etnik grupların aksine Amerikan Kuvvetlerinin Irak'tan çekilmesine olumlu bakmamakta ve inşa halindeki devlet bürokrasisi oturmadan özellikle **“tartışmalı bölgeler”** olarak ifade ettikleri yerlerde sorun çıkacağını düşündüklerinden ABD'nin Iraktaki varlığına ihtiyaç duymaktadırlar.

Irak'ın geleceği açısından tarafların üzerinde uzlaşamadıkları ve sadece Irak'ı değil tüm komşu ülkeler dâhil uluslararası konjonktürü meşgul eden en önemli konulardan biri Kerkük vilayetinin geleceğidir. Her etnik grubun üzerinde söyleyecek sözünün olduğu bu bölgede temel olarak Kürt gruplar federal bir yapı öngörürken, diğer gruplar merkezi yönetime bağlı ve petrol rezervlerinin tüm Irak'a ait olduğu bir sistem istemektedir. Iraklı Kürtlere göre, Kuzey Irak'taki federal bölgenin sınırları Kerkük vilayetinin tamamını, Diyala vilayetinin doğusunda bulunan Hanekin'e uzanan bölgeyi, Musul vilayetinin kuzey batısındaki Sincar bölgesini ve Selahaddin vilayetinin kuzeyindeki bazı yerleşim birimlerini kapsayacak şekilde değiştirilmelidir. Etnik ve dini açıdan heterojen bir yapıya sahip olan Kerkük sahip olduğu petrol rezervleri açısından Irak'ın en önemli birkaç kentinden birisidir. Bu nedenle Kerkük, Iraklı Kürtlerin bağımsızlık amaçlarına ulaşabilmeleri için hayati önem

173) ORSAM, a.g.r. No:54, sf. 32

taşımaktadır. 2005 yılında referandum neticesinde kabul edilen anayasa ile federal bir devlet olduğunu ilan eden Irak Devleti, yine Anayasası neticesinde doğan anlaşmazlıklardan dolayı Kerkük konusuna çözüm getirememekte ve her grup Kerkük meselesinde kendi mücadelesine çeşitli şekillerde devam etmektedir. Araplar ve Türkmenlerin Kerkük'ün nüfus yapısının Kürtler tarafından değiştirildiğine dair iddiaları, canlılığını korumaktadır. Bölgesel Kürt yönetimi, anayasaya konmuş olan, Kerkük'te sürecin tamamlanmasına ilişkin yol haritasını gösteren maddesinin uygulanması istemektedir. Bu maddeye göre, Kerkük'te önce normalleşme, sonra nüfus sayımı, ardından da referandum yapılması gerekmektedir. Lakin normalleşme gibi oldukça soyut ve izafi bir kavram üzerinden hareketle ne nüfus sayımına geçmek ne de referandum yapmak Irak siyasi atmosferi ve şartları açısından mümkün görünmektedir (174). Bu nedenle hem bölge için hem de Irak için ciddi bir mesele olan Kerkük sorununun anayasada bulunan bir madde ile çözülmesini beklemek yanlış olacaktır.

2005 yılı Irak için önemli bir yıl olmuştur. İşgal sonrası ülkede baş gösteren direniş ve çatışma ortamında zayıflayan devlet bürokrasisinin güçlendirilmesi yolunda iki seçim ve bir referandum gerçekleştirilerek sürece şekil verilmeye çalışılmıştır. Şunu başta ifade etmek gerekir ki bütün aksaklık, eksiklik ve olumsuzluklara (özellikle Şii ve Kürt seçim bölgelerinde usulsüzlüklerle ilgili şikâyetlere) rağmen bu seçimlerin yapılabilmiş olması bile Irak'ın geleceği açısından önemlidir.

15 Ekim 2005 yılında Sünni nüfusun %75 i tarafından boykot edilen referandum sonucunda Irak Devleti Anayasası kabul edilmiştir(175). Bu Anayasa çerçevesinde Irak Cumhuriyeti 'bağımsız ve egemen bir devlet ve yönetim tarzı demokratik, federal, parlamenter bir cumhuriyet' olarak ilan edilmiştir(176). Yeni Irak Anayasası Arap dünyası açısından 'çağdaş' ve 'demokratik' bir metin olduğu şeklinde lanse edilse de, Irak'ta siyasi istikrarı sağlama bakımından yeterli olduğu söylenemez. Anayasa ile belirlenen sistem "**geniş bir âdem-i merkeziyet ve gevşek bir federasyon**" modelidir (177). Buna göre, bir ya da birkaç eyalet bir araya gelerek bölgeler kurabilecek; bu bölgeler yüksek derecede bir otonomiye sahip olacaklardır. Merkeze sadece savunma, dış politika, maliye ve gümrük politikası

174) ÇUBUKÇ ve ÖZHAN a.g.e. sf. 23

175) KAREM, a.g.e. sf. 69

176) ÇINAR, a.g.e sf. 53

177) ÇETİNSAYA VE ÖZHAN, sf. 49

alanında bir takım yetkiler bırakılmıştır. Genel sağlık, genel eğitim, altyapı yatırımları, çevre ve gümrüklerin idaresi ile ilgili yetkiler ise merkez ile bölgeler arasında paylaşılacaktır. Bölgeler merkezin özel yetkileri içerisinde sayılmayan bütün alanlara kendileri hükmedecek; kendi anayasaları, yargı ve bütçe yetkileri olacaktır. Âdem-i merkeziyetin ve federalizmin sınırları teorik olarak bu kadar geniş tutulurken, bu sistemin ayrıntıları ve nasıl uygulanacağı anayasada belirsiz bırakılmıştır. Bu yeni anayasal yapı Irak'ın bütünlüğü açısından bir ikilem teşkil etmektedir. Kısa vadede Irak'ın bir bütün olarak kalmasının şartı olarak görülen bu âdem-i merkeziyetçi ve federal yapı, orta ve uzun vadede Irak'ın parçalanmasına yol açabilir. Bu ikilem ancak farklı etnik-sekter grupların güç paylaşımını ve uzlaşma yollarını benimsemeleri ile aşılabilir. Güç paylaşımı ve uzlaşma ortamı sağlanamadığı takdirde Irak'taki farklı kesimler arasında pek çok çatışma alanları ortaya çıkabilir(178). Zira beş yıl önce bir referandumla kabul edilen bu anayasanın çatışmaları besleyen bir siyasi şekillen-dirmenin temelleri taşıdığı görülmektedir. Özellikle etnik ve mezhep ayrımlarının oldukça rahat bir şekilde zikredildiği Irak Anayasası, ülkenin tüm siyasi ve güvenlik anlam dünyasını parçalı bir şekilde okumanın meşruiyetini sağlamaktadır. Anayasa ile tescil edilen bu ayrımlar bir yönüyle çoğulculuğa ya da her grubun haklarına azami hassasiyetin gösterildiğine işaret etse de, uygulamada ciddi kırılmalara zemin tesis etmektedir(179). Bugün Irak'ta yaşanan siyasi istikrarsızlıkta bu güç paylaşımı ve uzlaşma ortamının sağlanamamış olması ve Anayasa çerçevesinde doğan belirsizliklerin aşılamaması büyük öneme sahiptir.

Anayasanın yarattığı bir diğer sorun 140. Madde ve tarafların madde ile ilgili görüş ayrılıklarıdır. Madde, sorunlu bölgelerin kaderini ya da geleceğini bir şekilde tayin etmeyi amaçlayan, özellikle Kerkük başta olmak üzere 'tartışmalı bölgeler' olarak ifade edilen Musul, Diyala ve Selahaddin gibi bölgeleri ilgilendiren bir maddedir ve bu bölgelerin geleceğinin referandum ile belirlenmesi öngörmektedir. Yapılacak referandum ile bu hassas bölgedeki sorunların çözüme kavuşacağı ön tezi ile oluşturulmuş bu maddenin uygulanması önündeki en önemli sorun, bu bölgelerde nüfus sayımı yapılamamasıdır. Bölgede yaşayan halkların hangilerinin yerli hangilerinin göçmen statüsünde oldukları noktasında farklı etnik gruplar arasında anlaşma sağlanmış değildir ve kısa vadede hiçbir tarafın geri adım atmayacağı düşünülürse, Anayasada yer alan bu maddenin çözüm için sonuç doğurmayacağı ileri sürülebilir. Zira Sünni siyasetçilere göre ne 'tartışmalı bölge' diye bir kavram ne de 140. Madde kabul edilebilir niteliktedir. Onlar bu maddenin kabulünü, Basra'nın İran'ın, Anbar'ın

178) ÇETİNSAYA VE ÖZHAN, a.g.e., sf 57

179) ÇUBUKÇU VE ÖZHAN, a.g.e. sf. 16

da Ürdün'ün bir parçası olduğunu kabul etmek anlamına geldiğini düşünmekte ve bu maddeyi 'her an patlamaya hazır tam bir mayın tarlası' olarak görmektedir (180). Şii düşünürlere göre ise '140. madde çerçevesinde Kerkük şehri küçük bir Irak'tır. Kerkük'ün tüm Iraklıların şehri olması gerekmektedir ve şu anda Bağdat'a bağlı olan bu şehrin gelecekte de Bağdat'a bağlı olması en doğru olandır (181).' Kürt grupların Kerkük konusunda taviz vermeden politikalar yürütmek hedefinde olduğunu da göz önünde tutarsak bölgede var olan sıkıntıların devam edeceği görülmektedir.

2005 yılında yürürlüğe giren Anayasanın yanında devlet aygıtının organizasyonunun sağlanması noktasında iki defa daha halk sandık başına gitti ve genel seçimler gerçekleştirildi. Seçimlerin ilki 30 Ocak'ta yapılmıştır. Bu seçimlere daha sonra referandumda da oy kullanmayacak olan Sünni halk katılmamıştır. Bu boykot kararı neticesinde özellikle Musul, Diyala gibi birçok Sünni Arap bölgesinde il meclislerinde hâkimiyet Kürt grupların eline geçmiştir. Seçimlere halkın %58'i katılmış ve oluşturulan hükümette KYB (Kürdistan Yurtseverler Birliği) Başkanı Celal Talabani Cumhurbaşkanı, Milli İslah Hareketi Başkanı İbrahim el Caferi ise Başbakan olmuştur (182). 50 yılın ardından ilk kez çok partili bir meclisi olan Irak'ta ilk Kürt devlet başkanı ve Şii bir Başbakan seçilmesi dolayısıyla seçim Şii ve Kürtlerin zaferi sayılmıştır. Ancak söylemek gerekir ki; Irak'ta asıl iktidar mücadelesi 15 Aralık'ta verilmiştir. Zira 30 Ocak seçimleri neticesinde oluşan meclis ve hükümet aslında geçici idi ve temel olarak anayasa metnini hazırlamaya odaklanmıştı. 15 Aralık seçimleri neticesinde parlamentoda yer alan sandalyelerin 83 ünü Birleşik Irak İttifakı, 53 ünü Kürt Listesi, 30 unu El-SADR Grubu alırken Irak Türkmen Cephesi 1 milletvekili çıkartabilmiştir(183). Altı ay süren müzakerelerin ardından yeni kurulacak hükümetin başına Şii lider Nuri el-Maliki getirilmiştir. Maliki 40 bakandan oluşan yeni Irak Hükümetini 20 Mayıs 2006 tarihinde kurmuştur(184).

Hükümetin kuruluşunun üzerinden geçen dört senenin ardından 7 Mart 2010'da genel seçim yapılmış ve tarihe geçecek nitelikte bir hükümet kurma sürecine girilmiştir. Bu seçimlerde Amerikalılar açıkça el- Irakiye listesine destek vererek Başbakanlık yolunda Irakiye listesinin laik lideri İyad Allavi'yi desteklemişlerdir. Eski Başbakan İyad Allavi

180) ORSAM, a.g.r. sf. 9

181) ORSAM, a.g.r. sf. 21

182) KAREEM, a.g.e. sf. 68

183) ORSAM, 2005 Seçimlerinde Partilere Göre Irak Parlamentosundaki Milletvekili Dağılımı, Seçime ilişkin Temel Bilgi ve Belgeler, 19 Eylül 2007

184) Iraq Turkey Business Directory, www.iraq-turkey.com/ulkebilgileri.htm, 30 Ağustos 2011

liderliğindeki Irakiye İttifakı'nın 91 sandalye ile kazandığı seçimin sonuçlarına göre, şu anki Başbakan Nuri El Maliki'nin Hukuk Devleti İttifakı 89, Irak Milli İttifakı 70 ve Kürdistan İttifakı Listesi 43 sandalye ile Irak Parlamentosu'ndaki yerini almıştır(185). Irak'ta 7 Mart 2010'da yapılan seçimden sonra hükümet 21 Aralık 2010'da kurulabilmiştir. Seçimi birinci bitiren El Irakiye aylar boyunca hükümeti kurmanın kendisinin hakkı olduğunu söylerken, gerek İran'ın baskıları gerekse Şii grupların yeniden bir araya gelmesi nedeniyle hükümeti kurma hakkı Nuri Maliki'ye verilmiştir. Halen siyasi sistemi kontrol eden asıl aktörler Şii Araplar ve Kürtlerdir. Fakat önceki dönemden farklı olarak hükümete daha çok ve gerçekçi bir Sünni katılımı sağlanmıştır(186). Genel seçimlerin galibi olan ancak Maliki'nin, SADR Grubu ve Irak İslam Yüksek Konseyi'nin başını çektiği Irak Ulusal Listesi ile birleşerek hükümet kurma görevini elde etmesinin ardından Başbakan olma şansını yitiren Irakiye Listesi Başkanı İyad Allavi, kendisi için oluşturulan ve başbakanın bazı yetkilerini paylaşması düşünülen Stratejik Politikaları Belirleme Ulusal Konseyi Başkanlığını kabul etmemiş ve hükümetin ortaklık hükümeti vasfından uzak kaldığını açıklamıştır(187). 2010 Mart seçimleri ile Irak'ta oy verme eğilimleri doğrultusunda halkın daha milliyetçi ve merkezîyetçi bir çizgide ilerleme taraftarı olduğu gözlenmiştir.

Hükümetin kurulma sürecinde yaşanan uzun ve sancılı dönemin ardından yeni bir döneme girilmiştir. Halen tüm Bakanlık koltuklarının doldurulmuş olamaması da dikkate alındığında bu sürecin belirsiz olduğu ve Irak'ın geleceği açısından neler getireceğinin zamanla görüneceği anlaşılır. Kısacası Irak Devleti 2003 işgalinin ardından devlet bürokrasisini tesis edebilmiş değildir ve önünde aşması gereken birçok engel bulunmaktadır. Bu süreçte şunu unutmamak gerekir ki; Irak'ta önce siyasi istikrarı, ardından da siyasi olgunlaşmayı getirmek için Şiiler ve Kürtler yeterli değildir. Irak'ta bütünleştirici merkezi güçler, Sünniler üzerine kurulmak zorundadır. Şiiler, Kürtler, Sünniler, Türkmenler ve diğer gruplar ne kadar uyumlu bir karışım oluşturulabilirse o kadar başarılı olunur. Bu da **'kuyumcu terazisi'** hassaslığında bir denge kurmayı ve yaşatmayı gerektirmektedir(188). Bu nedenle ***ABD'nin, Irak'ta istikrarı sağlayabilmek için Kürtlerin taleplerini bir noktadan sonra dizginlemek, Sünnileri siyasi sisteme çekmek, İran'ı dikkate almak ve Türkiye ile uyuma önem vermek zorunda olduğunu söylemek yanlış olmaz.***

185) ÇUBUKÇU ÖZHAN , a.ge. sf. 3

186) ERKMEN, Serhat Yrd. Doç. Dr. Yeni Irak Hükümeti Irak'a Neler Getirecek?, Orsam, Ortadoğu Analiz, Ocak 2011 Cilt:3 Sayı:25, sf 9

187) Duman, Bilgay, Irak'ta Artan Protesto Gösterileri ve Siyasi İstikrara Etkisi, Orsam, www.orsam.org.tr

188) Laçiner, Sedat, Irak'ta Direniş ve Demokrasi, <http://www.usakgundem.com/yazar/192>

2) IRAK'IN GELECEĞİNE DAİR SENARYOLAR

ABD Güçlerinin Irak'ı ele geçirmesi ile başlayan sancılı dönem içerisinde, Yeni Irak'ın nasıl şekilleneceğine yönelik birçok görüş ve teori ortaya atılmıştır. Sadece Irak'ı değil komşularını ve uluslararası ilişkileri de yakından ilgilendiren bu meseleye dair her tarafın kendi tereddütleri ve talepleri olduğunu görmekteyiz. Bu çerçevede, bir taraftan, toprak bütünlüğünün korunmasına önem verilmesi, buna ilave olarak federalizmin yerleştirilmeye çalışılması ve eğer mümkün olmazsa konfederalizmin denenebileceği öne sürülürken, diğer taraftan da Irak Devletinin ikiye hatta üçe bölünebileceği görüşler ortaya atılmıştır. Savaş başlamadan önce yapılan tahminler arasından, ABD'nin de etkisi ile federalist modelin uygulamaya konulan seçenek olduğunu görmekteyiz.

Federalizm fikrinin revaçta olmasının bir kaç nedeni vardır. Öncelikle ABD'nin siyasi kültürü, federalizm fikrine uygundur. ABD'nin yönetimi federalizmdi ve yeni devletin kuruluşunda bu tecrübeden faydalanılabildi. Üstelik bu model 1990'lı yıllarda Balkanlarda uygulanmış ve eski Yugoslavya'nın dağılma savaşlarından sonra göreceli bir istikrar sağlamıştı. Federalizm fikrini destekleyen bir diğer neden de, 1991 sonrası 'Çekiç Güç' kalkını altında siyasi kazanımlarını artıran ve işgal sürecinde ABD'nin Irak'ta dayandığı önemli bir unsur haline gelen Kürtlerin kazanımlarının korunmasının ancak federal modelle mümkün olması gelmektedir(189). Daha savaş başlamadan önce, savaştan sonra Kürtlerin bağımsız bir devlet kurarak Irak'tan kopması halinde, %60 civarında olan Şii oranının %80'lere varacağı ve Irak bir Şii devleti haline gelebileceği için ABD'nin bağımsız bir Kürt devletine karşı çıkacağı ve Kürtleri federasyon formülü çerçevesinde merkeze çekmeye çalışacağı öngörülmüyordu (190). Bazı federalizm denemelerinin başarılı sonuçları olduğu söylene de, bugün federalist modelin Irak örneğinde oldukça sancılı bir süreçten geçerek uygulamaya koyulduğu göz önünde tutulmalıdır. Zira bir siyasal sistem olarak federalizmin herhangi bir toplumda yerleşmesi ve işlevsel olması ancak siyasi uzlaşma kültürünün, güçlü federal kurumların ve merkeze bağlılığı destekleyen ödüllendirme mekanizmalarının bulunmasına bağlıdır. Irak'ta, federalizmin temel belgesi niteliğinde olan Anayasa uzun tartışmalar, pazarlıklar ve baskılardan sonra yoğun kaygılar, muğlaklıklar, dayatma ve rezervlerle kabul edilebilmiştir. Daha işin başında söz konusu rezervlerin anayasal sistemi kilitleyebileceği endişeleri kendini belli etmiş, bu nedenle petrol kaynaklarının paylaşımı,

189) TEPAV, Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak'ın Geleceği ve Türkiye, Ortadoğu çalışmaları II, Temmuz, 2007, sf 76

190) ÇETİNSAYA VE ÖZHAN a.g.e. sf. 21

federalizmin nitelikleri, Kerkük'ün statüsü gibi bir dizi sorunun çözümü ileri tarihlere bırakılmıştır. Nitekim Anayasa'nın kabulünün üzerinden uzun zaman geçmesine rağmen söz konusu ihtilafli konuların çözümünde herhangi bir ilerleme kaydedilememiş, aksine anlaşmazlıklar daha da derinleşmiştir.

Önündeki ciddi engellere rağmen federalizmin öngörülen nitelikte olmasa da işlemesi Irak'ın geleceğine dair modellerden birisi olarak önemli bir yere sahiptir. Federalizmin işlemesi ve kalıcı olması için başta ABD olmak üzere işgalci güçler, federalizmden fayda elde eden Kürtler ve federalizm konusunda istekli olan Şiiiler çeşitli baskılar ve yöntemler kullanacaklardır. Çünkü federalizmin çökmesi ve Irak'ın parçalanması bölge dengeleri üzerinde olumsuz gelişmelere/çatışmalara neden olabilir. Bunu arzu etmeyen bölge güçleri federal Irak'ın yaşaması için gerekli desteği verebileceklerdir (191).

Her şeye rağmen federalizmin Irak'ta sorunlu bir süreç doğurma ihtimalide daima göz önünde bulundurulmalıdır. Zira bu çerçevede tarafların üzerinde anlaşması gereken önemli meseleler bulunmaktadır. Petrol kaynaklarının işletilmesi, gelirlerinin paylaşılması, Bağdat'ın yönetimi ile Kerkük ve diğer bölgelerde yaşanan sorunlar hayati öneme sahiptir ve ayrıca federalizmin coğrafi olarak değil de, etnik ve mezhepsel olarak biçimlenme eğiliminde olması önemlidir. Bunların aşılmasında tek çözüm tarafların ortak tutum takınmaları olduğundan ve Irak'ta da **'egemenliği paylaşma kültürü'** niteliğinde bir düşünce yerleşmediğinden federalist modelin tehlikeli bir hal alma ihtimali ortadadır.

Irak'ın kuzey bölgesinin yanında güneyinde oluşturulacak federal bir bölge konusunun da ciddi sıkıntılar yaratabileceği ve Şii gruplar arasında çatışmaya kadar varabilecek durumlara yol açabileceği düşünülmektedir. Zira Irak'ın güneyinde etkili olan Şii gruplardan bazıları 9 vilayeti kapsayan bir Şii bölgesi isterken, bazı gruplar 3 vilayeti kapsayan küçük bir Şii bölgesi istemekte, bazı gruplar da sadece Basra vilayetinin özerk bir statüsünün olması gerektiğini ifade etmektedir. Öte yandan SADR Grubu ve bazı Şii partiler ise Irak'ın güneyinde oluşturulacak herhangi bir federal bölgeye karşı çıkmaktadır.

Gelişmeler ışığında Irak'ın önce fiili, daha sonra da gelişmelere bağlı olarak uluslararası hukuk çerçevesinde farklı biçimlerde bölünmesi ihtimali de bir olasılıktır. Bölünme, zayıf bir ihtimalle iki, büyük ihtimalle de üç devletli parçalara bölünme şeklinde iki farklı biçimde olabilir. Şüphesiz ki bölünme derhal değil, fakat alternatif süreçlerin

191) TEPAV, a.g.e. sf 77

(federal/konfederal) denenmesi ve başarısız olmaları durumunda gerçekleşebilir(192). Irak zayıf ihtimal de olsa ikiye bölünebilir. İkiye bölünmenin dayandığı noktalar birbirinden farklı iki alternatifini akla getirmektedir: Bunlar, etnik temelli bölünme ve mezhep temelli bölünmedir. Irak, etnik temelde Kürt-Arap devleti olarak ikiye bölünebileceği gibi, Sünni Kürt- Arap ve Şii Arap devleti şeklinde de bölünebilir. Irak, daha büyük bir olasılıkla Arap ve Kürt etnik kimliğine dayalı iki devlet olarak da bölünebilir. Nitekim bu bölünme savaşın başında güçlü bir ihtimal olarak görünmekteydi. Ne var ki gittikçe derinleşen mezhepler arası çatışmalar ve İran başta olmak üzere süren dış müdahaleler bu alternatifini iyice gündemden düşürmüştür.

Üç devlete bölünmeyle sonuçlanacak süreç ise çatışmalı olabilir ve uzun yıllar alabilir. Çünkü yeni devletlerin çözümleri gereken ciddi sorunları olacaktır. Söz konusu sorunlar en azından yeni siyasi sınırların nerelerden geçeceği, hangi coğrafi bölgeleri kapsayacağı, doğal kaynakların paylaşılması, nüfus mübadelesi, iç ve dış göç, Sünni Arap, Kürt ve Şii Arapların kendi içlerindeki siyasal liderlik mücadelesi, komşu ülkelerin tutumu, Türkmenlerin durumu, işgalci ABD ve İngiltere'nin stratejileri gibi her birinin çözümü çok zor ve çok taraflı anlaşmazlık potansiyeli olan çeşitli konuları içerecektir (193).

Irak'ın geleceğinin şekillenmesinde önemli bir role sahip bölge ülkelerinin alacağı tavır, Irak'ın bir an önce istikrara kavuşması önündeki engellerin kaldırılmasına yardım etmek şeklinde olmalıdır. Bu da ülkelerin Irak üzerinden yürüttükleri siyasette daha bölgesel düşüncelerini gerektirmektedir. Zira Bölge ülkeleri, Irak'taki lokal siyaseti aşabilen bir tavır sergileyebildikleri ölçüde Irak'ın geleceğine olumlu katkı sunabilirler. Aksi her yaklaşım, Irak içerisinde meşruluğu sürekli sorgulanacak olan aktörler inşa etmekten, vekâlet savaşlarının kızışmasını sağlamaktan öteye geçmeyecektir. İşgalden sonraki yedi yıl, gelecek vizyonu olmayan bu siyasetin maliyetini görmek açısından kâfidir(194).

Federalizmin kabul edildiği Irak'ta yaşanacak gelişmelerin hangi öngörüyle doğru çıkaracağını zaman içerisinde göreceğiz. Şunu biliyoruz ki 2005 yılında çözüm olarak sunulan anayasa sorunları halledemedi ve gelecek öngörüsünde bulunamadı. Bu da Irak halkının bir

192) TEPAV a.g.e., sf 82

193) TEPAV, a.g.e. sf. 84

194) ÇUBUKÇU Mete ve ÖZHAN Taha, İşgal Altında İstikrar Arayışları 2010 Irak Seçimleri, SETA Analiz, Sayı 20, Nisan 2010, sf 35

müddet daha belirsizlik içinde çeşitli mücadelelerin ortasında kalacağını ve özellikle etnik gruplar arasındaki mücadelelerin devam edeceğini gösteriyor.

D) SAVAŞ SONRASI ABD

1) AMERİKAN ASKERLERİNİN İRAK'TAN ÇEKİLMESİ

Amerika 2003 yılında işgal ettiği Irak'ta adeta kendi vazgeçilmezliğini inşa etmiş durumdadır. Zira var olduğu veya olmadığı senaryolarda Irak'a ve bölgesine benzer maliyetler üretmektedir. Biliyoruz ki, Irak'ta çok açık bir güvenlik sorunu var ve bu yükü birileri sırtlamaya devam etmek zorundadır. Büyük bir olasılıkla ABD sırtındaki yükü Iraklıların sırtına yıkarak hafifletmek isteyecektir (195). Böylelikle ABD, işgalle ortaya çıkan sorunları zayıf Irak hükümetinin ve bölge güçlerinin sorumluluğuna bırakmak yoluna gidecektir. Bu ise Irak merkezli çatışma ve gerilimlerin uzun yıllar sürebileceğinin işaretidir. Irak, Saddam döneminden, savaşlardan, ambargodan ve işgalden kaynaklanan yaraları uzun yıllar boyunca iyileştirmekle meşgul olacaktır (196).

Irak için verilmesi gereken çok ciddi kararlar ve atılması gereken çok önemli adımlar var. Bunların gerçekleştirileceği ümidi ile Irak'ın geleceğine baktığımızda 2003 yılında çeşitli 'bahanelerle' ülkeyi işgal eden ABD güçlerinin bu süreçte yer almaması gerektiğini rahatça söyleyebiliriz. Ancak Irak'ta yaşanan hezimet, daha önceki işgal deneyimleri ardından ülkelerin yaşadıkları deneyimleri ve Ortadoğu bölgesinin hassas karakteri ile birlikte ABD'nin dünya hegemonyası kurma yolundaki kararlılığını da göz önüne alırsak, bu bölgeden arkasını dönüp çıkmak kolay olmayacaktır. Yeni Irak'ta siyasi uzlaşma ve istikrar gerçekleştiği takdirde bile, gerek el-Kaide gerekse yerel silahlı gruplar dikkate alındığında, güvenlik sorununu aşmak oldukça zor olacaktır. Bu bakımdan, Amerikan askerlerinin Irak'ta ne kadar daha kalacağı, oluşturulmaya çalışılan yeni Irak ordusunun niteliği ve niceliği, BM ya da NATO barış gücü gibi formüllerin neticesi ve komşu ülkelerin politikaları Irak'ın geleceği bakımından önemli olacaktır. Zira ABD askerlerinin çekilme işlemini başarı ile sonuçlandırması için en başta farklı etnik grupların rızalarının alınması gerekmekte. Örneğin Sadr Grubu lideri Mukteda el- SADR hükümet kurma sürecinde takındığı olumlu tavırdan vazgeçebilir ve sahneyi silahlı güçlere bırakabilir. Bunun önlenmesi için ABD sadece Şii grupların olurlarını değil aynı zamanda da İran'ın olumlu cevabını almak zorundadır. Bununla

195) LAÇİNER, Sedat ABD-İrak Antlaşması ve Olası Etkileri, 18 Eylül 2008, <http://www.usak.org.tr/makale>

196) ÇETİNSAYA-ÖZHAN, a.g.e., sf. 16

birlikte askerlerini Irak'tan çekerek Basra Körfezinde İran etkisinin artması tehlikesinin varlığı da ABD'nin İran ile anlaşmasını gerektirmektedir. Basra Körfezinde üstünlük sağlayarak İran'ı bölge siyasetinde dengelemeye yönelik ABD'nin İran ile anlaşması, sadece Irak'ın değil bölgesel güvenliğin temelini oluşturacaktır, ancak iki taraf arasında bu denli çekişmeli bir konuda uzlaşma sağlanması zor bir ihtimal gibi gözükmektedir. Çünkü hem İran'ın hem de ABD'nin bölge üzerindeki planlarının çakışması nedeniyle aralarındaki mücadele her geçen gün artmaktadır. İran'ın Basra Körfezinde ABD ve Batılı güçlerin etkisini azaltmak ve aynı zamanda Irakla arasındaki kuzey sınırının güvenliği için harcamalarını her geçen gün arttırdığı bilinmektedir (197). Bu durum, İran'ın güç kazanmasını istemeyen ABD'nin Irak'tan çekilme sürecini yavaşlatmasında ve güçlerini tamamen çekmekten ziyade belli sayıda askeri birliği stratejik bölgelerde bırakmak istemesinde etkilidir. Yine geleceklere için önemli gördükleri konularda şimdiye kadar ABD desteği ile hareket eden Kürt grupların bu çekilme sürecinden şu aşamada memnun olmayacaklarını bilmekteyiz. Bu yüzden bu gruplarında bu süreçte sakin kalacaklarının garantisi alınmak zorundadır. Aynı şekilde bölgedeki diğer ülkelerin de bu süreçte nasıl tavır alacakları oldukça önemli. Elbette Amerika'nın Irak'tan çekilmesi belli değişimleri ve neticeleri beraberinde getirecektir. Lakin ortaya çıkacak durumun, daha az sorunlu bir bölgesel tablo ve iç barışı yakalamış bir Irak olmayacağı ortadadır. Ne yazık ki, Irak'ın işgaliyle birlikte ortaya çıkan bölgesel çıkar tablosu, ortak bir barışa hizmet etmekten ziyade çatışmaları besleyen Amerikan planlarına hizmet etmektedir. Önümüzdeki süreçte vereceği kararlar doğrultusunda, Amerika; ister Irak işgalini kendisi için bir askeri yenilgiye dönüştürsün, isterse de Irak işgalini arzuladığı bir istikamete soksun, bölge halkları arasında ekilen kin ve nefret tohumları ortadan kalkmayacaktır. Dolayısıyla asıl olan Amerika'nın Irak işgalini bitirmesinden ziyade bölgesel güçlerin Ortadoğu'da düzen tesis edecek ortak çıkarlar etrafında bir ittifak kurmalarıdır. Türkiye, İran, Suudi Arabistan, Suriye ve diğer bölge ülkelerinin üzerinde durması gereken nokta, Amerika'nın varlığı veya yokluğunu tartışmak yerine, bölgesel barış ve huzuru sağlayacak adımları atmak olmalıdır (198). Zira bu konu sadece Irak'ta değil bölgede dengelerin sağlanmasında en temel meselelerden biridir.

Tüm bunların yanında olayın ABD tarafından nasıl görüldüğüne de bakmak gerekir. ABD için Irak konusunda iki farklı çizginin olduğunu söylemek mümkündür. Çizginin bir tarafında *şahinler* olarak adlandırılan muhafazakâr kesimin ve Yahudi lobisi başta olmak

197)BHALLA, Reva U.S. Negotiates Number of Remaining Troops in Iraq, Stratfor, 8 Eylül 2011

198) ÇUBUKÇU – ÖZHAN , a.g.m., sf 5

üzere çeşitli büyük lobilerin Irak'a ve diğer Ortadoğu ülkelerine yapılan ve yapılacak müdahalelerin vazgeçilemez olduğu görüşüne dayanan ve baskıları, çizginin diğer tarafında ise; Bush yönetiminin ardından göreve gelen Barack OBAMA'nın seçim öncesi verdiği vaatler ve bozulan *ekonomik dengelerin* yerli yerine oturtulması gerekliliği durmaktadır.

Neo-conlar olarak da bilinen şahinler; Amerika'nın asıl gücünü oluşturan gücün askeri güç olduğu ve bu gücün gösterilmesi gerektiği inancı ile Afganistan ve özellikle Irak Savaşlarının devam etmesini istemektedirler (199). Bu görüşün ABD siyasetine yoğun olarak hâkim olduğu dönemlerde Amerika'nın dünya sahnesine çıkıp güç gösterisine başladığını görüyoruz. Ancak yapılan askeri harcaer nederi ile zora giren ABD ekonomisi ve özellikle bankacılık sisteminin içine düştüğü krizin ardından, yaşanan süreçte çekilme yolunda adımlar atılmaya başlanmıştır.

Amerikan ordusunun Irak'ta kalışına ilişkin BM kararının 31 Aralık 2008'de sona ermesi, bölgeden çekilmeye hazır olmayan Bush yönetimi için sorun teşkil ettiğinden, Irak hükümeti ile yapılan uzun pazarlıkların sonucunda, özellikle Şii lider Mukteda el-SADR'ın devam eden muhalefetine rağmen, bir anlaşma metni üzerinde uzlaşmaya varılarak bu engel aşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede daha önce kabinede oybirliği ile kabul edilen Anlaşma (SOFA- Status of Forces Agreement -Kuvvetlerin Statüsü Anlaşması) 27 Kasım 2008'de Irak parlamentosundan da onay alarak yürürlüğe konmuştur. Irak'la imzalanan bu Anlaşma; en temelde Irak'taki Amerikan askerlerinin hukuken güvenliğini sağlayan, bununla birlikte ABD'nin hem Irak'taki fiillerini hem de geri çekilme sürecini metne bağlayan anlaşma niteliğindedir (200). Kabul edilen anlaşmaya göre; ABD ordusunun 31 Aralık 2008'den sonra 3 yıl daha Irak'ta kalabilmesi, 2009 ortasına kadar kentlerin sokaklarından, 2011 yılı sonunda da ülkenin tümünden çekilmesi öngörülmektedir(201). BUSH yönetiminin Irak'tan çekilme yönünde sergilediği tavrı fırsata çeviren OBAMA, seçim süresi boyunca 16 ayda Irak'tan tamamen çekilmeyi vaat etmiş ve duruma göre 35-50 bin arasında ABD askerinin de Irak'ta kalabileceğini belirterek güven toplamaya çalışmıştır (202). Bununla birlikte görevi devraldıktan sonra OBAMA kendisinden önce imzalanan SOFA anlaşmasının sunduğu takvime bağlı kalmayı yeğleyerek ABD askerlerini 16 ay gibi kısa bir sürede çekme riskinin sorumluluğundan kurtulma yoluna gitmiştir.

199) KÖNİ, a.g.e., sf. 13

200) ÇUBUKÇU-ÖZHAN a.g.m., sf 22

201) ÇETİNSAYA – ÖZHAN, a.g.e., sf. 39

202) DUMAN, a.g.m., www.orsam.org.tr

ABD'nin Ortadoğu'da giriştiği kara harekâtı neticesinde uğradığı maddi kayıplar ciddi rakamlardır. Bu konuda yapılan önemli araştırmalardan biri olan Joseph STIGLITZ, 'Üç Trilyon Dolarlık Savaş' adıyla Türkçeye çevrilen eserinde, ABD'nin yedi yıllık Irak İşgali sırasında yaptığı askeri harcamalar, sosyal sigorta, hastane bakımı, ödenekler, silah ve cephane masrafları gibi askeri giderlerin, 2008 yılı sonlarında Amerikan ekonomisinin çökmesine sebep olduğunu ileri sürmekte (203). Irak özelinde 2010 sonunda harcadığı öne sürülen 750 milyar dolar ve beş bine yakın asker kaybı ve en önemlisi de kendi içerisinde ve uluslararası arenada yaşadığı imaj zedelemesi yöneticilerinin göz önünde bulundurması gereken meselelerdir ve tüm bu kayıplara rağmen zafere giden yol açılmamıştır. Son 20 yıldır değişik formlarla Bölgeye yönelik devam eden işgal süreci, ABD'nin 2010 yılının Eylül ayında askerlerinin büyük bir bölümünü çekmesi ile yeni bir döneme girmiş olmakla birlikte, ABD'nin Irak'ta 3000- 4000 civarında askerden oluşan bir birlik bırakmak yönündeki eğilimi devam etmektedir. Sürecin neler getireceği zaman içinde görülecektir, ancak unutmamak gerekir ki, EISENHOWER yönetimi Kore'den 1953'te çekilmesine rağmen, 35 yıl sonra, 1987 seçimleriyle Kore istikrara kavuşabilmiştir. Kore'de halen 30 bin ABD askeri bulunmaktadır. Benzer rakamları ve benzer sonuçları ABD'nin müdahale ettiği onlarca örnek için vermek mümkündür (204).

2)YAPILAN HATALAR ÇERÇEVESİNDE DEĞİŞEN ORTADOĞU STRATEJİSİ

11 Eylül'ün yarattığı öfke psikolojisi ile hareket eden ve Afganistan'a karşı başlattığı mücadelenin devamı için Irak'ta yeni bir operasyona girişen ABD, bu savaşta 'yumuşak gücü'nü yani silaha başvurmadan demokratik sistemi ve teknolojik üstünlükleri ile diğer ülkeleri ikna etme gücünü önemli ölçüde yitirmiştir(205). Zira dayandığı uluslararası hukuk ve örgütler sistemine en büyük zarar kendisinden gelmektedir.

Savaş sonrası için gerekli olan planların müdahale öncesinde tam anlamı ile hazırlanmamış olması nedeniyle, ABD'nin Irak'ta bugüne uyguladığı politikalar büyük ölçüde reaktif kalmış ve genel olarak Iraktaki gelişmelere reaksiyon olarak gelişmiştir. Bu nedenle ABD Irak'ta bir türlü inisiyatifi ele geçirememiş olması nedeniyle, gelişmelere

203) KÖNİ, a.g.e., sf. 147

204) ÖZHAN, a.g.m. <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx>

205) LAÇİNER a.g.m. , <http://www.usakgundem.com/yazar/749>

giderek artan oranda kısa dönemli karşılıklar vermek zorunda kalmıştır (206). Kısacası ABD için evdeki hesap çarşıya uymamış ve yanlış hesap Bağdat'tan dönmektedir (207).

Vietnam'da olduğu gibi bir kez daha savaşı kazanıp barışı kaybetmiş olan ABD; Irak'ta çeşitli hatalar yapmış ve öngöremediği unsurların ortaya çıkması nedeniyle sıkıntılar yaşamıştır. Irak Savaşını el- Kaide dosyası ile karıştırarak yanlış adımlar atmaya başlayan ABD'nin yaptığı hatalardan ilki yeterli ve doğru istihbaratın olmamasıdır. Irak savaşının dayanakları olarak öne sürülen birçok sebebin sağlam kanıtlarına ulaşılmadan tüm dünyayı aldatırcasına yürütülen operasyonlar neticesinde, Irak'ta bugüne kadar devam eden ve bir türlü aşılamayan güvenlik sorunu tetiklenmiştir.

Bush yönetiminin yaptığı bir diğer önemli hata hedefi doğrultusunda iyi bir ittifak sistemi kuramaması olmuştur. Birkaç Anglo-Sakson ülke ile para ve kısa vadeli çıkarları için **'satın alınmış'** birkaç sözde müttefik ABD'ye Irak'ta neredeyse hiçbir fayda sağlamamıştır. Amerika'nın ihtiyacı olan ülkeler küresel düzeyde Almanya, Fransa, Rusya ve Çin ve bu ülkelerin en azından nötr kalması yeterli olacak ve bölgesel düzeyde ise en önemli katkıyı sağlayabilecek olan ülke Türkiye iken, Amerika her iki düzeyde de başarısız olmuş, tek taraflı ve pervasız tavırları düşmanlarından çok dostlarını korkutmuştur. Öyle ki; savaş öncesinde ABD'nin Irak Savaşı ile aslında kendisini hedeflediğini düşünmeyen Ortadoğu ülkesi yok gibiydi (208). Müttefik bulma arayışında yaşanan sıkıntı, Massachusetts Institute of Technology'de dilbilim profesörü olan Amerikalı muhalif düşünür Naom Chomsky'nin The Guardian'da (15.3.2006) yazdığı bir makalesinde dediği gibi, **'ABD'nin küresel hâkimiyetinin erozyona uğradığı'** bir sürece girilmesine neden olmuştur(209).

ABD'nin yaptığı bir diğer hata da işgalin ardından Irak ordusunun tamamen feshedilmesi ve geçmişte Baas'la ilişkisi olan hiç kimse ile çalışılmayacağını Amerika'nın ülkedeki ilk sivil temsilcisi Paul BREMER tarafından ilan edilmesi olmuştur. Bu karar neticesinde hem ülkede önü alnamayan direniş hareketleri baş göstermiş, hem de ABD yönetimi ülkenin nasıl kontrol altında tutulacağını bilen **'profesyonellerden'** yoksun kalmıştır. Bugün Irak'ta ABD'nin uğraşmak zorunda kaldığı en önemli iki konunun güvenilebilecek bir Irak Ulusal Ordusu ile çalışır bir devlet mekanizması ve bürokrasisi kurmak olduğunu dikkate

206) TEPAV, a.g.r. Temmuz 2007, sf 33

207) ÖZCAN, Mustafa, Yolun Sonu Görünüyor, www.rahle.org/modules.php

208) LAÇINER a.g.m., <http://www.usakundem.com/yazar/749>

209) ÖZCAN a.g.m., www.rahle.org/modules.php

alırsak, bu hataların ABD'ye maliyetinin ne kadar ağır olduğunu görebiliriz. (210). Yıllardır idaresi altında olduğu merkezîyetçi bir yönetime alışan Irak halkının Amerika'nın işgali sonrasında ortaya çıkan güvenlik boşluğu karşısında ülke çapında yaygın yağmalamaya girişmesi de eklenince, Irak'ta büyük bir güvenlik boşluğu oluşmuştur. Bunda Koalisyon güçlerinin denetimi sağlamak için sayıca yeterli olmaması, Irak'taki Geçici Koalisyon İdaresinin kanunları uygulayacak gücünün ve halk nezdinde meşruiyetinin bulunmaması, Irak ordusunun lağvedilmesi sonucunda ortaya çıkan eli silahlı milislerin varlığı, etnik ve mezhebi bölünmüşlük gibi nedenler de ilaveten etkili olmuştur. Irak'ın işgali ile tetiklenen gelişmeler ABD'nin bölgesel çıkarlarını derinden etkilemektedir. İşgale gerekçe olarak ileri sürülen argümanların temelden yoksun olması, sorunu yönetmede yaşanan beceriksizlik ve artan şiddetle bir araya gelince, ABD'nin küresel ve bölgesel politikalarını gerçekleştirme maliyetini arttırmış, stratejilerini olumsuz yönde etkilemiştir.

ABD'nin bölgesel çıkar ve politikalarını etkileyen unsurları beş ana başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar kısaca, ABD'nin küresel aktör olarak güven kaybı, gelişmelerin bölgesel dengeleri değiştirmesi, ABD'nin özgüven kaybı, ABD'nin askeri gücünün sınırlarının ortaya çıkması ve son olarak enerji arzı ve güvenliğinde yeni risklerin belirmesidir (211). Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra oluşturmaya çalıştığı çok taraflı işbirliği girişimleri ve bölgesel işbirliği modelleriyle *'hayırhah hegemon'* konumuna oynayan ABD'nin Irak'ı işgal etmek için ileri sürdüğü gerekçelerin zayıflığı ve inanılabilirliğinin olmaması küresel boyutta bir *'güvenilirlik'* krizi doğurmuş, itibarını erozyona uğratmıştır. Bu durum sadece ABD'nin temsil ettiği görüşlerin ve siyasi yönelimlerin bölgedeki itibarını zayıflatmamış, aynı zamanda, küresel düzlemde oluşturmaya çalıştığı sistemin temellerini de sarsmıştır. Transatlantik ilişkiler zedelenmiş, ABD'nin geleneksel müttefikleriyle ciddi fikir ayrılıkları belirmiştir. Tüm dünyada ABD politikalarına karşıtlık temelinde başlayan süreç, gelinen noktada küresel düzlemde Amerikan karşıtlığına dönüşmüştür. Soğuk Savaş sonrasında en büyük gücüne sahip olan ve konvansiyonel anlamda kendisine rakip görmeyen ABD ordusu ve kamuoyu, kısa sürede zafere ulaşamaması sonucunda özgüvenini kaybetmeye başlamıştır. Nitekim Irak'taki gelişmeler sıklıkla Vietnam yenilgisi ile karşılaştırılmaya başlanmıştır (212). Kendi toprakları içerisinde özgür ve güvende olduğu düşüncesi ile özgürlük ve demokrasi gibi problemleri olmadığı görüşüne sahip Amerikan halkı 11 Eylül ile

210) TEPAV, a.g.r., sf 32

211) TEPAV a.g.e., sf. 36

212) TEPAV a.g.e., sf. 42

inandığı değerleri yitirirken, Irak Savaşı neticesinde de askeri gücüne olan güvenini sorgulamaya başlamıştır. Yine bu Savaş neticesinde anlaşılmıştır ki, artık bu bölgede uygulamayı planladığı politikalarında ABD'nin güç uygulama araçlarının işe yaramadığının kabul edilmesi gereklidir. Zira Irak Savaşı'nın miras bıraktığı sorunlar, ABD'nin bilgisi ve gücüyle bölgeye tam anlamıyla hâkim olamadığının en önemli göstergesidir(213). Bu doğrultuda da ABD'nin bölgesel ölçekte hedeflerini değiştirmese bile uygulayacağı stratejilerini değiştirmeye yönelebileceğini söylemek mümkündür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ABD'NİN IRAK İŞGALİNİN ULUSLARARASI KONJONKTÜRE ETKİLERİ

A)İŞGALİN ORTADOĞU ÜLKELERİNE ETKİLERİ

Ortadoğu'da sınırlar ne kadar yapay gerekçelerle çizilmiş olursa olsun, günümüzde bu sınırları değiştirmek atomu parçalamaktan dahi daha zordur. Sınırların yapaylığı sınırları değiştirme girişimlerini kısa sürede diğer ülkelere de yaymakta ve korkunç bir direniş ortaya çıkmaktadır (214). Amerika'nın 2003 yılında işgal etmeyi tercih ettiği Irak, Ortadoğu'nun mikro-kozmosudur. Ortadoğu'da ne var ise Irak'ta mevcuttur. Bugüne kadar Ortadoğu'da var olan (etnik, dini, mezhebi, siyasi, sosyolojik ve ekonomi politik) konulara ve sorunlara dair dışarıdan veya içeriden yapılan müdahaleler ne kadar başarılı olmuşsa, Irak'ta da o kadar başarılı olmuştur, olacaktır. Irak en steril senaryoda bile Ortadoğu'nun kaderinden kopamayacak kadar farklı dinamiklerle bu bölgenin hikâyesine bağlıdır (215). Bu nedenle ABD'nin ülkede yürüttüğü savaşın tek başına ele alınamayacağı ve bölgeden ve bölgenin geleceğinden ayrı değerlendirilemeyeceğini söylemek gerekir.

ABD tarafından bölgede yürütülen saldırıların görünüşteki hedefleri her zaman ülkelerin rejimleri olmakla birlikte Irak işgali ve 2011 yılının ilk ayları ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika da meydana gelen halk ayaklanmaları göstermiştir ki; ABD artık bu perdenin arkasına saklanamayacak kadar ortada durmaktadır. Çünkü bu rejimlerin hiçbiri ABD için tehdit oluşturmamakta, hatta bazıları, örneğin Mısır ve Suudi Arabistan, ABD'ye nerede ise bağlı devletler konumundadırlar. Bu noktada şunu ileri sürmek yanlış olmaz; “ **bu bölgelerde asıl hedef, bazı rejimlerin kontrol etmek istemediği, bazılarının da kontrol edemediği bölgenin sömürgecilik karşıtı kitleleridir.**” ABD hâkimiyeti için her zaman asıl tehdidi

213) DİNÇER, Bahadır Ortadoğu'da ABD: Jonglörün Elinden Düşen Toplar, USAK Stratejik Gündem, 19.02.2011

214) LAÇİNER, a.g.m. <http://www.usakgundem.com/yazar/749>

215) ÖZHAN, a.g.m. <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx>

oluşturan bu ülkelerin yöneticileri değil, sömürgecilik karşıtı Ortadoğu halkları olmuştur ve ABD kendince geliştirdiği stratejilerle bu halkları susturma yoluna girmiştir(216).

Bir ülkenin lider kadrosunu değiştirme ve yönetim sistemini revize etme gayesi etrafında büyük bir kalabalığı bir araya getiren kitlesel gösteriler, 2011in ilk aylarında Arap dünyasındaki isyanların merkezinde bulunuyordu (217). Hep birlikte ele alındığında diktatörlükleri ve kralları korkutan devrimci demokratik protestoların yarattığı kasırga Ortadoğu’da Amerika’nın kurduğu tahakküm yapısının tümüne sirayet ettiği gibi ABD’nin Asya’daki Müslüman halklarla olan ilişkilerini de etkisi altına almıştır. (218). Birçok ülkede gerçekleştirilen bu kitle hareketlerinin organize edilmesinde ve liderlerin devrilmesi noktasında gerekli her türlü yardımın temin edilmesinde, ülke dışından bazı güç odaklarının yardımlarının ve müdahalelerinin olduğu öne sürülmektedir. Öne sürülenlerin birçoğu önemli iddialar olması hasebiyle değerlendirilmeyi bekleyen sorular olarak durmaktadır. Ama bu iddiaların yanında bu hareketlerin arkasında yatan farklı nedenlerin olabileceğini de gözden kaçırmamak gerekir. Devrim için gerçekleştirilen ayaklanmalar; 2003 yılında Amerika öncülüğündeki Irak işgaline, 2006 yılında Lübnan’a karşı İsrail ve ABD ortak savaşına ve Hizbullah’ın buna karşı gösterdiği başarılı silahlı direnişe, İsrailin sürekli olarak Doğu Kudüs’e ve Batı Şeria’ya doğru yayılmasına ve Mısır’ında desteğiyle 2007 yılından beri Gazze’deki Filistinlilerin abluka altında tutulmasına yönelik olarak Mısırlıların gösterdikleri tepkilere de dayandırılabilir(219). Buna ilave olarak, her ne kadar halkın mobilize olarak sonuç elde etmesi, sadece Batılı sosyal hareketlere ait bir özellikmiş gibi anlatılsa gelse de, son dönemde bunun Batı’ya özgü bir durum olmadığı **‘Arap Baharı’** ile ortaya çıkmıştır. Ortadoğu’da görülen halk ayaklanmaları, sosyal hareketlerin oluşması için gereken birçok şartın bu bölgede olgunlaştığını göstermektedir. Dış aktörlerin esiri olan Ortadoğu’da, olayların olgunlaşmasında ilk defa güçlü biçimde iç dinamikler ön plana çıkmıştır Her şeyden önce içinde yaşadığı siyasi, ekonomik ve sosyal çevreyi iyileştirmek adına geçerli ve sağlam nedenlere sahip insanların mobilize olmasını mümkün kılan gerekli motivasyon sağlanmıştır. Sistem düzeyinde kendilerine fırsatlar sunulduğunda ve gerekli şartlar sağlandığında Arapların da diğer bütün rasyonel milletler gibi kolektif eylemler içine girebildikleri

216) RUPE, a.g.e.,sf. 84

217) BROGUN Kerry ve HAZELBAKER Cassidy Mısır Ayaklanması ve Çin, Turquie Diplomatique, Mart 2011

218) P.B.X Herbert, Tarihsel Perspektiften Ortadoğu Devrimleri: Mısır, Filistinliler ve ABD, Turquie Diplomatique, Mart 2011

219) P.B. X a.g.m.

görülmüştür(220). Süreç içerisinde bazı liderlerin koltuklarından olduğu, bazılarının koltuk sevdası uğruna ülkeyi terk edip makamını terk edemediğine, bazılarının da halkına zulmü günün her saatine yayıp yıldırmaya çalıştığına tanık oluyoruz ve büyük olasılıkla da olmaya devam edeceğiz. Devrim ayaklanmaları çerçevesinde yeni bir Ortadoğu'nun oluşabileceği ve bu gelişmelerin uluslararası ilişkilerdeki önemli yeri dolayısıyla dünyadaki dengeleri değiştirebileceği söylenebilir. Bölgedeki bu gelişmelerin Irak siyasi yaşamında yarattığı değişime bakmak gerekirse, çeşitli şekillerde Irak'ta siyasi talepler nedeniyle başlayan gösterilerin farklı bir zemine oturduğu söylenmelidir.

17 Şubat'ta ilk kez Irak'ın en güvenli ve istikrarlı bölgesi olarak ifade edilen Kürt Bölgesel Yönetimi'nin idaresi altındaki Süleymaniye'de başlayan protesto gösterisi, Irak'ın diğer vilayetlerine de yayılmıştır. Süleymaniye'de yapılan gösteriler Kürt Bölgesel Yönetimini hedef alırken, Irak'ın diğer vilayetlerindeki gösteriler yerel yönetimler ve merkezi hükümete yönelik protestolar şeklinde gelişmiştir (221). Ancak Irak'ta meydana gelen bu protestolar geniş çaplı bir siyasal değişme talebi zeminine oturmamaktadır. Bu gösterilerin daha özelden yolsuzlukların önlenmesi, alt yapı sorunlarının giderilmesi ve ekonomik durumun düzeltilmesi taleplerine ulaşmayı amaçladığı söylenebilir. Zira sahip olduğu petrol rezervlerine rağmen ülkenin en temel hizmetlerinin bile sağlanamaması ve yolsuzluk olaylarının önüne geçilemez hale gelmesi Iraklıların günlük yaşamlarının normalleşmemesinin önündeki en büyük engellerdir. Yapılan araştırmalarda 178 ülke içinde Irak'ın 175. Ülke olarak önemli bir yolsuzluk sorununa sahip olduğu ve Bağdat başta olmak üzere ülkenin birçok yerine günde en az altı saat elektrik verilemediği düşünülürse, işgal ardından hala siyasi istikrara kavuşmamış olsa da Irak'ta halkın bölgenin diğer ülkelerinden farklı mücadeleleri olduğu göz ardı edilmemelidir (222).

Irak savaşının etkileri özelinde Bölgeye bakarsak Amerika'nın bir takım kazanımları olduğunu söyleyebiliriz. Bu kazanımların başında Ortadoğu politikasına tek küresel güç olarak el koyması gelmektedir. Zira artık İran, Suriye, Türkiye ve Suudi Arabistan zaten bağımlı veya sorunlu olan bölgesel politikalarını Amerikasız bir denklem içerisinde kurgulama ihtimalinden ciddi şekilde uzaklaştılar ve işgal ile Kürt sorunu bir Kürdistan sorunu, ezilen Iraklı Şii'ler ise bölgesel Şii kuşağı sorunu olma potansiyeline kavuştular (223).

220) DİNÇER, a.g.m. USAK Stratejik Gündem, 19.02.2011

221) DUMAN, Bilgay Irak'ta Artan Protesto Gösterileri ve Siyasi İstikrara Etkisi, Orsam, www.orsam.org.tr

222) ORSAM, a.g.r., sf. 17

223) ÖZHAN, Taha Amerika Irak'ta Ne Arıyor, 17 Haziran 2007, <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx>

İşgal öncesinde Kuzey Irakta kurulacak bağımsız bir Kürt devleti, Kürt nüfusa sahip olan bölge ülkelerinde, Suriye, İran ve Türkiye’de istikrarsızlığa yol açabileceği için bölgede etnik siyaseti güçlendireceği yönünde kaygılar ön plana çıkıyordu ve bu ön varsayımlar gerçekleşmese de halen ülkelerin tedirgin olduğu konular arasında yer almaktadır.

Irak’ı Arap milliyetçiliğinin bir parçası olarak gören bazı Arap ülkeleri ise işgalin ardından, hem Arap toprağı olarak gördükleri Irak’ta bir Kürt devletinin kurulmasına, hem de Irak’ın Şiileşmesine ve dolaylı olarak İran’ın nüfuz alanına girmesine engel olmaya yöneldiler ve bölge ve Irak politikalarını bu doğrultuda şekillendirmeye çalıştılar (224).

Bölgede önemli bir unsur olan Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri işgal öncesinden itibaren en çok Bölgede İran’ın nüfuzunun artmasından tereddüt etmişlerdir. Zira kendileri önemli miktarda Şii nüfusa sahip oldukları için İran’ın nüfuzunun daha da artmasını istemişlerdir. Ortadoğu’da oluşacak bir ‘*Şii kuşağı*’ bölgedeki dengeleri derinden etkileyecektir (225). Bu muhtemel gelişmeden en fazla endişe duyan ve bunu uluslararası platformlarda ifade etmekten kaçınmayan ülke olan Suudi Arabistan için Irak’ta bir iç savaş çıkması veya Irak’ın parçalanması en kötü senaryolardan birisidir (226). Bu senaryonun gerçekleşmemesi için çeşitli girişimlerde bulunan Suudi Arabistan’ın böyle bir durumda Şiilere karşı Sünnileri desteklemesi beklenmektedir.

Irak işgalinde en çok akılları karıştıran sorulardan biri İran’ın nasıl bir tavır alacağı oldu. Komşuları Afganistan ve Irak’taki Amerikan askeri varlığı arasında kalan ve kendisini kuşatılmışlık içinde hissedilen İran, işgalin başından itibaren özellikle ön alıcı müdahaleyi öngören Bush Doktrini ve ABD’nin Ortadoğu’da hegemonyasını sağlama alma çabası karşısında, Amerika’nın hedefinin sadece nükleer programı ile sınırlı olmayıp rejim değişikliği ve bölgenin haritasının yeniden çizilmesini de içerdiğini düşündü(227). Bunu ‘dünya emperyalizmi Arap- İran ve Şii-Sünni çatışması çıkartmak peşinde’ diyen İran Devlet Başkanı Ahmedinejat’ın sözlerinde de açık şekilde görmekteyiz (228). İşgal sürecinin başından itibaren en çok kazanç elde etmesi beklenen ülke İran’dı. Bu işgalle birlikte Irak’ta Saddam Hüseyin, Afganistan’da Taliban rejiminden kurtulan İran’ın bölgedeki stratejik

224) ÇETİNSAYA ve ÖZHAN a.g.e., sf. 21

225) ÇETİNSAY ve ÖZHAN a.g.e., sf. 22

226) ÇETİNSAYA ve ÖZHAN a.g.e., sf. 61

227) KURTBAĞ, a.g.e., sf. 465

228) İran İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı: <http://www2.irna.ir/tr/news/view/menu-444/1104149769101315.htm> ,14.04.2011

ağırlığının arttığını söylemek mümkündür (229). Zira Şiiilerin Irak'ta en önemli güç haline gelmesi, İran'ın bölgede nüfuzunu arttırmasını sağlamış, Saddam'ın devrilmesi ile Basra Körfezi'nde İran'ı dengeleyecek başka bölgesel güç kalmamıştır. İşgal sonrasında İran, Şii'ler aracılığı ile Irak'ta siyasi, askeri ve psikolojik nüfuzunu arttırmıştır. İran'ın etkinliği Irak'la sınırlı kalmamış, diğer bölge ülkelerinde de pekişmiştir. Her ne kadar İran, Irak'taki bütün Şii grupları istediği gibi kontrol edemiyorsa da, istediği takdirde Irak'ı istikrarsızlaştırabilecek güce ve ABD'yi güç durumda bırakabilecek imkânlarla sahiptir(230). İran için endişelenmesi gereken sorun iç savaşın Irak sınırını aşır kendi içerisinde yaşayan Kürt ve Arap nüfus tarafından eyleme dönüşmesi ve Kuzey Irak başta olmak üzere Irak siyasi hayatında Kürt nüfusun ağırlığının artması gibi gözükmektedir.

Özgürlük ve demokrasi inşası gibi tezlerin bölge insanı üzerinde inandırıcılığını kaybettiği bir süreci beraberinde getiren Irak Savaşı'nın ardından, Ortadoğu 2011 yılı ile birlikte gelen yeni demokrasi hareketlenmelerine sahne olmaktadır. Yıllardır bölgede dış güçlerin desteği ile halklarına zulmeden diktatörlere karşı yürütülen bu demokrasi savaşının Ortadoğu'nun yeniden şekillenmesinde nasıl etki edeceğini; halkların, bölge ülkelerinin, uluslararası örgütlerin ve ABD'nin vereceği tepkilerin ardından göreceğiz.

B)İŞGALİN ULUSLARARASI ÖRGÜTLERE ETKİLERİ

Uluslararası hukuk ve örgütler sisteminin tesis edilmesine büyük önem verdiğini dünya sahnesine çıkmaya başladığı günden itibaren ifade eden ve bu doğrultuda adımlar atma yoluna giren ABD, özellikle 11 Eylül'de kendi topraklarına yönelik olarak gerçekleştirilen saldırıların ardından takındığı tavır ve geliştirdiği politikalarla, kurulmaya çalışılan ulus üstü ağlarının zedelenmesine neden olmuştur. 11 Eylül terörist saldırılarının hemen ertesinde, ABD, BM ve NATO gibi kuruluşlar dâhil hiçbir uluslar arası örgüt ve devleti önemsemeyerek birkaç müttefiki ile birlikte çeşitli uygulamalara yönelerek, müdahalelerde bulunmuş, icra ettiği özellikle Irak Harekâtı sonrasında, Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra gerekli unsurlarca bilinmesine rağmen yüksek sesle pek ifade edilmeyen ABD hegemonyasının ve tek yanlı politikalarının uluslararası siyaset sahnesinde bütün çıplaklığı ile yaşanmasına neden

229) ÇETİNSAYA ve ÖZHAN a.g.e., sf. 59

230) TEPAV,a.g.e., sf. 47

olmuştur. Irak'a karşı icra edilen son Harekât, meşrulaştırma çabasının neredeyse hiç olmadığı bir Harekât olarak anılacaktır (231).

1) BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Uluslararası ekonomik, toplumsal ve kültürel işbirliğini sağlamak ve dünya barışı ve güvenliğini korumak amaçlarına yönelik olarak 24 Ekim 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Örgütü (BM- United Nations), kısa sürede neredeyse tüm dünya ülkelerinin üyeliğini elde etmiştir. Uluslararası düzeyde çok taraflı uzlaşmaların sağlanmasında önemli rolü olan Örgüt, 11 Eylül sonrasında yaşanan süreç ile meşruiyet krizi yaşamış, özellikle ABD'nin uyguladığı dış politika ve güvenlik uygulamaları bu krizin yaşanmasında etkili olmuştur.

Tüm dünyanın alarma geçtiği saldırıların ardından BM, saldırıları kınayarak terörizmin uluslararası güvenliği tehdit eden bir olgu olduğunu kabul edip, onunla mücadele yollarını aramıştır. Sadece sayısal olarak baktığımızda 11 Eylül öncesi BM Güvenlik Konseyi tarafından terörle mücadeleye yönelik alınmış kararlar sayısı toplamda 12 iken, 11 Eylül'den günümüze BM Güvenlik Konseyi tarafından terörle mücadeleye yönelik 31 farklı kararın çıktığını görüyoruz (232). Örgüt Saldırıların hemen ardından aldığı kararlarla ilk defa bir terör saldırısına karşı meşru müdafaa hakkını kabul etmiştir. Bu kararlar doğrultusunda, 2001'de Afganistan'a yönelik müdahale meşru müdafaa olarak yorumlanmıştır. ABD güçlerinin Irak'ı işgal etmesinin meşru müdafaa kapsamında değerlendirilemeyeceği yönündeki BM tutumuna rağmen, gayri meşru olarak nitelendirilen işgalin gerçekleşmesi önlenememiştir. ABD tarafından, Örgütü devre dışı bırakarak yürütülecek operasyonlar karşısında sahip olduğu misyonu yerine getiremeyen ve Kurucu Antlaşması çerçevesinde silahlı müdahale kurallarını hiçe sayan Amerika'ya karşı yaptırım uygulayamayan BM, işgalin ardından kurulan yönetimleri meşru sayarak kendi ile çelişen pozisyona girmiştir. İşgali gayri meşru olarak nitelendirdikten sonra, işgalcilerin desteğiyle kurulan yeni yönetimi meşru saymak ve BM yetkililerinin işgal topraklarında silahsızlandırma çalışmalarına geri dönmesine onay vermek

231) ÖNGÖR ,a.g.e. , sf. 88

232) SÖKÜCÜ, Doğuhan, Küreselleşen Terörizmin Uluslararası Siyasete Etkileri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, sf 72

BM'nin ve yalnızca yaklaşan bir tehdit karşısında meşru müdafaa hakkını tanıyan uluslararası hukuk kurallarının ABD karşısındaki etkisizliğini gün ışığına çıkarmıştır (233).

11 Eylüldeki saldırıların ve Irak Savaşı'nın ardından geçen yıllar Amerikan şahinlerinin 21. Yüzyılda kurmayı planladıkları Yeni Amerikan Yüzyılı projeleri ile BM'nin bugünkü rolü ve yapısı arasında açık bir uyumsuzluk olduğunu göstermiştir. Irak işgali ile ortaya çıkan tabloya baktığımızda, var olan uluslararası hukuk kurallarının ve bugünkü yapısıyla Birleşmiş Milletlerin, ABD'nin beklentilerini karşılamadığını ya da ABD'nin beklentilerine paralel şekilde kararlar alındığında uygulanma olanağı bulunduğunu görmekteyiz. Irak Savaşı, BM Antlaşmasının kuvvet kullanma ve silahlı zorlama yollarının gerektirdiği mekanizmalar çalıştırılmadan ve dünya kamuoyunun yoğun muhalefetine rağmen gerçekleştirilmiş ve sonucunda ABD'nin istediği zaman uluslararası hukukla çelişen ciddi adımlar atabileceğini göstermiştir(234).

12 Eylül'de BUSH, BM'de yaptığı konuşmada Irak'a müdahaleye destek vermemesi durumunda *'BM'nin günümüzün problemleri konusundaki anlamını yitireceğini'* açıklayarak, ABD'nin tedricen Irak'a karşı BM merkezli bir operasyon gerçekleştirme arzusundan, BM 'siz ve ABD liderliğinde oluşacak bir *'arzu edenler koalisyonu'* ile harekete geçmeye kaydığının işaretini vermiştir(235). ABD, BM bünyesinde istediği desteği göremeyince anlamını yitirdiğini düşündüğü Örgütü hiçe sayarak operasyonlarına başlamış ve Başkan Bush'un Irak Savaşı sırasında açıkça ifade ettiği gibi ABD için artık *'BM'nin geleceği de düşünülecektir'* çünkü yarım asır öncesinin şartlarında kurulan BM, ABD'ye göre günümüz güç dünyasının güç dengelerini yansıtmamaktadır(236).

Terörle mücadelede meşruiyet anlayışının zaafa uğraması ve uluslararası kamuoyunun desteğini almaya ihtiyaç hissedilmemesi şeklinde gerçekleşen Irak'ın işgali, ABD ile yakın müttefiklerinin dahi arasını açarak; BM onayını almadan Irak'a saldıran ABD ve beraberindeki ülkelerin bu adımıyla terörle mücadelede haklılığın ve uluslararası kamuoyu desteğinin temelini teşkil eden meşruiyet zemini tümüyle yok olmuştur.

233) RUPE, a.g.e., sf. 86

234) BODUR, Kadriye Irak'ın işgali ve Uluslararası Hukuk, Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi, Haziran 2004, Cilt: 4 Sayı:2

235) TEPAV, a.g.e., sf. 28

236)AKGÜN, Birol Birleşmiş Milletler 'şemsiye'sini Arıyor, 21 Mart 2003, <http://arsiv.zaman.com.tr>

Neticede, 9 Mart 2003 tarihli New York Times'in başyazısında da vurgulandığı gibi, Irak Savaşı'nın ilk kurbanı BM'dir(237). Her ne sebeple olursa olsun, mevcut uluslararası hukuk düzenine aykırı olarak yürütülen Irak harekâtı, 'hegemon gücün kendini uluslararası hukukun ve uluslararası toplumun üzerinde gördüğü' eleştirilerine yol açmıştır. Dolayısıyla, karar verdiği dış politika hamlelerini yaparken, uluslararası platformda geniş bir mutabakat zeminine ihtiyaç duymayan, BM'de karar alınsın veya alınmasın, eylemlerini gerekirse tek başına gerçekleştireceğini açıkça ifade eden, bu yönde ilerlemek için siyasi, ekonomik ve askeri kapasiteye sahip olan ve uluslararası sistemin kurumları tarafından denetlenmeyi asla kabul etmeyen bir hegemon gücün varlığı, küresel ve bölgesel tehditlerle mücadelede çok taraflı işbirliğinin, ancak bu gücün onay verdiği çerçeve içinde işlev görebilmesi sonucunu doğurmuştur (238). Aslında, ABD ile BM arasında gerginleşen ilişkileri en güzel yansıtan ifade, Amerikan Senatörü Jesse Helms'in '**BM Amerika'nın dünya rolünde yararlı bir araç olabilir ama eğer BM, yeni bir uluslararası düzen içinde kendini merkezi bir ahlaki otorite olarak yapılandırmaya özenirse... O zaman muhalefetle karşılaşır ve daha da önemlisi, sonunda ABD'nin çekilmesine neden olur**' sözleridir (239).

2) AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Kömür Çelik Topluluğu adı altında 6 üyeli bir yapılanmanın, 1957'de Roma Antlaşması ile Avrupa Topluluğuna ve 1991 yılında Maastrich Antlaşması sonucunda Birlik yapılanmasına dönüşmesi neticesinde oluşan AB (Avrupa Birliği- European Unions), 27 üyesi ile Avrupa da birçok bakımdan '**Birlik**' sağlanması hedefine odaklanmıştır. Birçok konuda olduğu gibi terörle mücadele alınanda ortak bir tutum ve ilkeler belirlemiş olan AB, 11 Eylülde gerçekleşen saldırıların ardından bünyesinde çeşitli değişiklikler yapmıştır.

11 Eylül saldırıları öncesi AB terörizmle mücadele stratejisini oluştururken, terörizm tehdidini bir iç sorun olarak algılamakta ve terör sorununu adalet ve içişleri alanı içerisinde yorumlayarak çözümler üretmekteydi. Ancak 11 Eylül Saldırıları uluslararası terörizm tehdidini tüm dünyada olduğu gibi AB açısından da gündemin en üst seviyesine

237)AKGÜN, a.g.m.

238) KHANAT, a.g.e. sf. 16

239) ŞAHİN, a.g.e., sf. 92

taşımıştır(240). Saldırlardan bir gün sonra, Avrupa Birliği Dışışleri Bakanları, NATO Genel Sekreteri, AB Komisyonu Başkanı ve AB'nin Dış Politika temsilcisi, Belçika'nın başkenti Brüksel'de olayı birlikte değerlendirmek üzere bir araya gelerek olağanüstü bir toplantı düzenlemişler ve toplantıda, terörle mücadele için bir dizi tedbirleri içeren 'Eylem Planı' hazırlanmıştır. Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen 'Eylem Planı' çerçevesinde; ortak terörizm tanımı yapılacak ve AB terörist örgütler listesi hazırlanacaktır. Buna göre terörist örgütün tanımı '*en az iki kişiden oluşan, belirli bir yapısı olan ve terörist saldırılar gerçekleştirmek amacıyla birlikte hareket eden insanların oluşturduğu örgütler*' olarak belirlenirken, *terör eylemi* de '*ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal yapısını değiştirmek amacıyla cinayetten, kamu mallarına zarar vermeye kadar çeşitli eylemler gerçekleştirmek*' şeklinde tanımlanmıştır(241).

2001 sonrası AB'nin, gerek üye olmayan ülkelerle gerekse uluslararası örgütlerle terörizmle mücadele alanında kurduğu işbirliği ilişkileri ivme kazanmıştır. AB, üye ülkeler arasında gerekli koordinasyon ve işbirliğinin tesis edilmesinin ötesinde, küreselleşen terörizm ile mücadele alanında her zamankinden daha fazla, tek vücut olarak hareket edip, uluslararası sistemde bu alandaki gelişmelere Birlik bazında taraf olmaktadır. Bu durum ise; AB'nin söz konusu tehdidi sadece 'iç işleri ve yargı' alanı kapsamında ele almanın ilerisine geçerek, '*ortak dış politika ve güvenlik politikası*' çerçevesinde de değerlendirmeye başlamasının bir sonucudur (242).

AB bütünleşmesi sürecinde destekçi bir misyon benimsemiş olan ABD'nin, Birlik ile ilişkileri 11 Eylül saldırılarının ardından farklı bir döneme girmiştir. Her ne kadar ABD, AB bütünleşmesine destek olsa da artık Avrupa kendi ortak dış ve güvenlik politikasını geliştirme çabası içine girdiği ve 1990'ların sonuna doğru bu çabalar daha da ivme kazandığı için tek kutupluluk ve Amerikan hiper gücüne yönelik tepkilerin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Özellikle Fransa'nın, tek kutupluluğun tehlikelerine dikkat çekerek ABD'nin dengelenmesi gerektiği ve AB'nin bunu yapabileceği şeklinde, açıkça Washington'u rahatsız eden bir politika izlemeye yönelmesi, Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi sahipleri için tehdit niteliğindedir. Sonuçta tek taraflı-tek kutuplu yapının devam mı edeceği yoksa çok taraflı-

240) SÖKÜCÜ, Doğanhan Küreselleşen Terörizmin Uluslararası Siyasete Etkileri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, sf 85

241) KAYACI, Âdem Uluslararası Terörizm ve 11 Eylül 2001 de ABD'de Yapılan Terör Saldırıları Sonrası Yaşanan Gelişmeler, Komiser Yardımcısı Arşiv ve Dok.Dairesi Başkanlığı, www.mercek.net

242) SÖKÜCÜ,a.g.e. , sf. 103

çok kutuplu bir dünya düzenine mi geçileceği noktasında Atlantik'in iki yakasında yaşanan ayrışma, Irak Savaşı ile iyice belirginleşmiştir(243). ABD ile Avrupalılar arasındaki bu ayrışmanın kökeninde, hem 11 Eylül'ü farklı yorumlamaları hem de dünya politikasının geleceğine ilişkin farklı vizyonlara sahip olmaları yatmaktaydı. Öncelikle, Avrupalılar 11 Eylül sonrası ABD'nin acısını paylaşıp ona destek verseler de Washington'un İslam dünyasına karşı politikalarının bedelini Avrupa'nın ödemesinden kaygılıydılar. Daha temel olarak ise Avrupalılar, dünya düzeninin şekillendirilmesi noktasında, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD ile ayrı düşmeye başlamışlardı(244). ABD'nin tek düze istihbarat ve militarist yaklaşıma dayalı reaksiyonel terörle mücadele politikası AB'yi kaygılandırmış ve Atlantik'in iki yakası arasında uyumsuzluk yaratma riskleri taşıyan Irak Savaşı bunu gün yüzüne çıkarmıştır.

Savaşı gerçekleştirmek noktasında BM ve NATO gibi destekçisi olduğu sistemleri ve örgütleri tercih etmeyen Amerika, yürüteceği operasyonu kurmayı planladığı ittifaklarla başarmak niyetindeydi. Ancak ittifak kurma sürecinde görüldü ki Amerikan dostları Irak'a müdahale noktasında kaygılıydılar. Birçok ülkenin endişelerini doğrularcasına, ABD aradığı desteği İngiltere'den gördü ve koalisyonu kurarak '*tercih savaşı*'na başladı.

AB ile ABD arasındaki ilişkilerin seyrinde önemli etkisi olan bu uygulamalar AB ye sadece siyasi sonuçları itibariyle yansımada. Irak krizi AB'nin enerji politikalarına da olumsuz etki yaptı. Avrupa'nın petrol ihtiyacının 1/3'ünün, doğalgaz ihtiyacının ise %40'ının Rusya tarafından sağlandığı bir dönemde, Rusya'ya olan enerji bağımlılığı giderek arttırdı. Biliyoruz ki AB dünya üzerinde enerji tüketiminin en fazla olduğu bölgelerden biri olduğu halde enerji kaynakları açısından yeterli imkânlar sahip değildir. Enerji ithalatında kaynak çeşitliliği oluşturulmasının şart olduğu düşünüldüğünde, Irak'ın önemli potansiyelinin kullanılmaması önemlidir. Koalisyon güçlerinin Irak'ı işgal etmeleriyle birlikte ülkedeki petrol alanları ve rafineriler onların kontrolüne geçtiği için, bugüne kadar da Birleşik Krallık dışındaki önemli Avrupa ülkeleri bu sahalara sokulmamışlardır(245).

243) KURTBAĞ, a.g.e. , sf. 418

244) KURTBAĞ a.g.e., sf. 419

245) TEPAV, a.g.e. Irak'ın Geleceği ve Türkiye, Ortadoğu çalışmaları II, Temmuz, 2007, sf 56

3)NATO

Kuruluşu ile Sovyetler Birliği tehlikesine karşı Avrupa'yı ve üyesi olan devletleri korumayı kendisine misyon edinen, 2011 yılı itibariyle 28 üyesi bulunan Örgüt, 4 Nisan 1949 yılında imzalanan Kuzey Atlantik Anlaşması çerçevesinde oluşturulmuştur. Asıl görevi savunmaya yönelik ittifaklar oluşturmak olan NATO'nun genişleyen görev alanı nedeniyle uluslararası alanda meşruiyetini sorgulayan sorular sorulmaya başlanmıştır. Zira NATO'nun savunmaya yönelik karakterinin *'barışa zorlama'* ve *'insancıl müdahale doktrini'* sloganlarıyla yavaş yavaş saldırgan bir karaktere dönüştüğü yönünde ciddi iddialar söz konusudur (246).

NATO, 2011 yılı ile birlikte, Mart ayında direnişçilere destek vermek ve Libya halkını Kaddafi diktasından kurtarmak gerekçeleri ile Libya'da bulunmaktadır. Ayrıca şuan, İspanya ve Yunanistan'ın tanımadığı Kosova'da görevini sürdürüyor. Afrika burnunda deniz haydutlarını onlara pek dokunmadan takip ediyor. Irak güçlerini yetiştiriyor. Kendi koruma bölgesi dışında, daha önce kendi yeşerttiği Taliban'a karşı Afganistan'da mücadeleyi sürdürüyor (247).

11 Eylül saldırılarının tüm dünyada yarattığı değişim dalgası çerçevesinde, NATO'nun terörizm politikası dönüşüme uğrayarak *'saldırı'* durumunda müdahaleyi düzenleyen Anlaşma'nın (Kuzey Atlantik Anlaşması) 5. Maddesi ilk defa uygulamaya konmuştur. 5.maddenin kapsamı özetle şu hükümleri içermektedir: *' NATO müttefikleri, Avrupa'da ya da Kuzey Amerika'da bir ya da daha fazla müttefike yapılacak olan bir silahlı saldırıyı, kendilerine, bütün müttefiklere yapılmış bir saldırı olarak değerlendirecekler ve bu çerçevede, Kuzey Atlantik bölgesinin güvenliğini tesis etmek ve korumak üzere saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara askeri güç de dâhil olmak üzere tek başlarına ya da diğerleriyle birlikte hareket ederek yardımcı olacaklardır...'* (248) Ancak bu madde çerçevesinde NATO'nun Atlantik bölgesinde müttefik ülkelere kolektif bir koruma uygulaması gerekirken, ittifakın operasyonları, üyeleriyle pek ilgisi olmayan Atlantik dışına

246) KÖNİ, a.g.e. , sf. 196

247) KÖNİ, a.g.e., Sf. 193

248) KAYACI, Âdem, Uluslararası Terörizm ve 11 Eylül 2001 de ABD'de Yapılan Terör Saldırıları Sonrası Yaşanan Gelişmeler, Komiser Yardımcısı Arşiv ve Dok.Dairesi Başkanlığı, www.mercek.net

yayılmaya başlamıştır (249). 11 Eylül saldırıları sonrasında terörizme karşı savunmayla ilgili askeri konsept değişikliğe uğrayacaktır. NATO'nun terörle mücadeleyi içeren yeni Stratejik Konsepti'nden sonra, NATO kapsamında yapılan '*Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar Toplantıları*' sonrasında yayınlanan ortak bildirimlerin hemen hemen tamamında terör konusundaki hükümlere yer verilmiştir. Yeni stratejisinde NATO, kendisine tehdit oluşturan askeri ve askeri olmayan tehditleri sıralayarak bu doğrultuda ekonomik ve siyasal istikrarsızlıklar, etnik çatışmalar ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması gibi konuları birinci dereceden tehdit sınıfına sokmuştur. NATO için dört muhtemel askeri faaliyet kategorisi belirlenmiştir. Bunlar; anti-terörizm, sonuç yönetimi, kontr-terörizm ve askeri işbirliği kategorileridir(250).

Saldırıların ardından oluşturulan bu konsept çerçevesinde ve tüm dünyada hâkim olan terörizmle mücadele olgusu neticesinde, NATO'nun Atlantik dışı alanlarda mücadelelere katılmasının meşru kılınması çabaları, 2001 yılında Afganistan'a karşı yürüteceği operasyonlarda ABD'nin NATO bünyesinde hareket etmeyerek tek taraflı davranması ile terörizmle mücadele açısından kolektif işbirliğini öngören Örgüt bünyesinde sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur.

Afganistan işgalini kendisine yardım eden devletlerle birlikte yürütme yoluna giden ABD, Irak'tan askeri güçlerini çekme yolunda tavır değişikliği yaşadığı dönemde NATO ülkelerinden yardım istemiştir. 2001 yılının Aralık ayında BM'in izniyle Afganistan hükümetine yardım için kurulan İSAF'ın (İnternational Security Assistance Force- Uluslararası Güvenlik Destek Gücü) 2006 yılında etki alanı Afganistan'ı kapsayacak şekilde genişletilmiş ve İSAF uluslararası bir güç olmaktan çok NATO gücü haline gelmişti(251). Bu durum Afganistan-Pakistan ekseninde geliştirdiği askeri operasyonlar ve barış girişimleri için harcamaları zaten tavana dayanmış olan NATO ülkelerini sıkıntıya sokmuştur.

Tüm bunların yanında NATO üyelerinin bir kısmının enerji yolları üzerinde de denetim kurulması istekleri, bu çerçevede askeri bir savunma örgütü olmaktan ziyade, NATO'yu evrensel güvenlik sağlama yetkisinde bir örgüt olarak görmek istedikleri

249) KÖNİ, a.g.e. , sf 193

250) KHANAT, a.g.e. , sf. 18

251) KÖNİ, a.g.e. sf. 194

tartışılmaktadır. Yine 1999 yılında BM Balkanlardaki Sırp Kosova çatışmalarında barışı koruma görevini yerine getiremeyince uluslararası hukuk kurallarını ihlal ederek Kosova'ya müdahale eden NATO'nun, BM'nin yerini alıp almayacağı merak edilmektedir.

C) İŞGALİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Dünyanın sahne olduğu en büyük savaşılarından ilki olan I.D.S.sonrasında iyice zayıflayan ve savaşla ilgili hesapları gerçekleşmeyen Osmanlı İmparatorluğu'nun ardından, Anadolu topraklarında yaşanan zorlu mücadelelerin sonucunda 29 Ekim 1923 yılında resmen kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti, sahip olduğu coğrafya ve bölgesindeki ülkeler ve halklarla arasında bulunan bağlar nedeniyle bu toprakların kilit ülkesidir. Sahip olduğu jeostratejik ve jeopolitik önemi nedeniyle Türkiye'nin olmadığı bir bölge senaryosu düşünülememektedir. Kafkasların bir parçası, İran ile ortak sınırlara sahip, Arap dünyasının başlangıcı ve Avrupa'nın bir uzantısı olduğunu bir veri olarak aldığımızda, Türkiye kaçınılmaz bir şekilde diğer ülkelerin planları içinde yer almak durumundadır (252).

1) TÜRKİYE-IRAK İLİŞKİLERİ

Türkiye ve Irak, iki komşu ülke olmanın ötesinde, Ortadoğu'nun iki önemli bölgesel gücü olma özelliğine sahiptirler. Aralarındaki kültürel, dini, tarihi ve dilsel bağlar; komşuluktan siyasi ittifaka, ticari ortaklıktan iktisadi entegrasyona uzanabilecek bir imkânlar skalasına işaret edebilecek mahiyettedir(253). Genelde Osmanlı mirası algısının, özelde 'Arap İsyanı'nın ve Musul Meselesi'nin izlerine rağmen bu iki ülke, Irak 1932'de bağımsızlığını elde eder etmez ilişkilerini hızla geliştirmeye başlamışlardır. Yeni Ortadoğu'da ulusal ve bölgesel çıkarları örtüşen, benzer tehdit algılamalarına sahip olan Türkiye ve Irak, 1937'de (İran ve Afganistan'la birlikte) Sadabat Paktı'nı imzalayarak 1955'te Bağdat Paktı'nın kurulmasına öncülük etmişlerdir(254).

1930'lu yıllardan itibaren Türkiye'nin özellikle Bağdat eksenli olarak yürüteceği Ortadoğu politikası Soğuk Savaş dönemi ve ardından yaşanan gelişmeler neticesinde

252) FRIEDMAN, George, (çvr: Aslan Yaman) Türkiye'nin Seçimleri ve Gergin Amerika İlişkileri, Stratfor, 14 Haziran 2011

253) ÇUBUKÇU ve ÖZHAN a.g.e., sf. 7

254) ÇETİNSAYA ve ÖZHAN a.g.e., sf. 63

değişikliğe uğramıştır. Soğuk Savaş döneminde, bir bölgesel güç olarak Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle ve Irak'la ilişkisi dünyanın iki süper gücü kabul edilen SSCB ve ABD'nin bölgedeki siyasetleri ekseninde, ABD yörüngesinde biçimlenmiştir(255). Soğuk Savaşın bitişi ile birlikte, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi sonucu başlayan Körfez Krizi ve onu takip eden savaşın Ortadoğu bölgesindeki dengeleri değiştirmesi, Türkiye'nin dış politikasında bölgesel ve uluslararası manada değişimleri beraberinde getirmiştir.

Türkiye'nin Körfez Savaşında ABD'nin yanında yer alarak Irak'a karşı konumlanması Irakla ve bölgedeki diğer ülkelerle arasının açılmasına neden olmuştur. Irak'a müdahale ederek yıllardır İran'a karşı Irak'ı destekleme politikasını da geride bırakan Türkiye'nin Körfez Savaşı ile girilen süreçte uyguladığı yanlış politikaların etkisinin hala devam ettiğini söylemek gerekir. O dönemde binlerce peşmergenin Irak'ın kuzeyinden Türkiye'ye geçmesini engellemek için bu bölgede bir koruma bölgesinin oluşturulması yönündeki tavrı ve bölgenin zaman içinde otonom hale gelmesi neticesinde doğan sıkıntılar, Türkiye'nin Irak'a yönelik günümüz politikalarının temelini oluşturmaktadır (256). Irak'ın kuzeyinde 33. Paralele kadar oluşturulan Kürt bölgesinde doğacak otorite boşluğu PKK operasyonlarına derinlik kazandırmış ve terörün büyümesine ve terör örgütünün Türkiye'nin güneydoğusuna yönelik yıllardır yürüttüğü saldırılara neden olmuştur. Bu eylemlerin yüzlerce militanın katıldığı saldırılara dönüşmesi neticesinde ise Türkiye, Eylül 2007'de Kuzey Irak'a 8 gün sürecek bir sınır ötesi kara harekâtı gerçekleştirmek zorunda kalmış ve bölgeye yönelik hava harekâtı çeşitli aralıklarla şiddetlendirilerek devam ettirilmiştir.

2003 yılında ABD işgaline sahne olan Irak'a Türkiye'nin Amerikan müttefiki sıfatı ile dahil olmamış olması ve ABD güçlerinin ülkeden geçişine ilişkin onayın parlamentodan çıkmamış olması, oluşturulmaya çalışılan Yeni Irak Devleti ile Türkiye arasındaki ilişkiler açısından önemli bir yere sahiptir. 350 kilometrelik Irak kara sınırına sahip olan Türkiye için Irak'ın bütünlüğü ve istikrarı oldukça önemlidir. Bu nedenle savaşın başından beri Türkiye'nin beklentisi Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması ve Kerkük ve petrol gelirleri konusunda merkezi yönetime bağlı bir yapı oluşturulması olmuştur. Zira Ankara bir taraftan terörist yuvasına dönüşmesini istemediği Kuzey Irak'ta otorite boşluğu istemezken diğer taraftan da Kuzey Irak'ta federatif yapıya dâhil bile olsa güçlü bir yönetim istememektedir

255) ÇUBUKÇU ve ÖZHAN a.g.e. sf. 8

256) KÖNİ a.g.e., sf. 18

(257). İşgal sonrası süreçte genel olarak, Kuzey Irak'ta federe bir Kürt bölgesinin kurulması, Türkmenlerin yeni Irak'taki konumları, Sünni Arapların siyasi sürece katılımı ve Şii Arap ağırlıklı bir Irak meclisi gibi başlıklar, iki ülke arasındaki ilişkilerde ağırlıklı yeri olan konuların başında gelmektedir (258).

Irak'ı halen riskli bir bölge olarak gören diğer aktörlerin aksine Türkiye, yoğun dini, dilsel, etnik ve tarihi bağlara sahip olduğu komşusu konusunda hem ikili hem de çok yönlü ilişkiler anlamında daha aktif bir tavır sergilemekte, iki ülke arasında bir '*yeni ortaklık modelleri*' geliştirmektedir(259). Özellikle de Türkiye'nin son dönemde artan Ortadoğu'daki itibarı ile bölge siyasetindeki etkin tavrı Irak ile daha yakın ilişkiler kurulmasına sahne olmaktadır.

Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin Soğuk Savaş sonrası döneme kadar genel olarak SSCB'nin etkisini azaltmak temelinde şekillendiği söylenebilir. İki ülke Sovyetlerin varlığı karşısında ortak düşman anlayışı ile hareket etmişler ve bu düşmana karşı çeşitli düzeylerde ilişkiler geliştirmişlerdir. 1990ların başı itibariyle SSCB'nin dağılması ve ortaya çıkan yeni düzenle birlikte ortak düşmanın ortadan kalkması Türkiye ve Amerika arasındaki ilişkilerin zeminini sarsacak olsa da dönemin şartlarında taraflar arasında yeni bir ilişki zemini oluşturulmamıştır. 2000li yıllara kadar iki ülke arasındaki ittifaka dokunulmadan mevcut yapı devam ettirilmeye çalışılmış, 2001de yaşanan olayların tüm dünyadaki mevcut ilişkiler üzerinde yarattığı olumsuz etki bu iki ülke arasındaki ilişkilerin geleceği açısından da belirleyici olarak yeni dünya düzeni kurma idealinin sahipleri ile Türkiye arasındaki ilişkilerin tanımlanması ihtiyacı tüm gerçekliği ile gün yüzüne çıkmıştır.

11 Eylül ile birlikte tüm dünyada yaşanan değişim daha çok Batılı ulusların İslam'ı karşılımlarına almaları şeklinde bir süreci beraberinde getirince, Türkiye'nin Müslüman ve Batı'ya yakın bir ülke olma imajını devam ettirip ettirmeyeceği merak konusu haline gelmektedir. Zira 11 Eylül terörist saldırıları sonrasında Batı toplumlarında özelde 'Radikal Siyasal İslam', genelde ise Müslüman toplumlara yönelik yapılan değerlendirmelerin sosyal ve ekonomik alandaki olumsuzlukları ve ayrıca ABD'nin gerek önleyici meşru müdafaa

257) ARAS, a.g.e., sf. 166

258 ÇETİNSAYA ve ÖZHAN, a.g.e. , sf.22

259) ÇUBUKÇU ve ÖZHAN, a.g.e., sf. 8

gerekse yeni Büyük Ortadoğu Projesi ile giriştiği eylemler ve karşı tepkileri Türkiye ve Türk Siyasal hayatını önemli ölçüde etkilemektedir(260). Bu çerçevede İslam dünyasında devam etmekte olan iki ana savaşın arkasında yer alan ABD ile ilişkilerini nasıl bir zemine oturtması gerektiği, bölgesinde etkin rol üstlenme hedefine odaklanan Türkiye'nin önündeki en önemli bir soru olarak durmaktadır.

Amerika için asıl soru, bölgede tam anlamı ile nasıl hâkimiyet kuracağı ve bunu nasıl devam ettireceğidir. ABD'nin hâkimiyet kurma yönünde attığı adımlar göstermiştir ki; Ortadoğu merkezli açılımların başarısı, bölgeye yakın müttefiklerle işbirliğine bağlıdır. Bölgedeki en uygun müttefikin Türkiye olduğu konusunda var olan ortak kanı, ABD'li yetkililer tarafından çeşitli şekillerde dile getirilmekle birlikte, Irak Savaşı ile gelişen süreç göstermiştir ki; Türkiye ABD için '**güvenilir müttefik**' değildir. Birleşik Devletlerin Kuzey Irak topraklarına Türkiye'nin Güneyinden bir tümen göndermek istemesine izin verilmemesi ile başlayan gelişmeler iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirmiştir. Amerika cephesinde Türkiye'ye karşı oluşan dezenformasyon, özellikle Neo-con'lar ve Yahudi lobisi etkisinde, gerek '**komşularla sıfır sorun**' gerekse '**Mavi Marmara**' sonrasında İsrail'le kopma noktasına gelen ilişkiler öne sürülerek, Türkiye'nin artık karşı cephede yer aldığı görüşünü arttırmıştır. (261). Buna ilave olarak ABD'nin İran'a karşı yaptırımlar öngören düzenlemenin BMGK'den geçmesi yönünde gösterdiği tüm çabalara rağmen geçirememesinde olumsuz oy vermesi sebebiyle etkisi bulunan Türkiye'nin Amerika nezdinde meşruiyet kaybettiği sıkça dile getirilmektedir.

ABD ile arasındaki ilişkilerde Türkiye'nin karşısında yer alan problemlerin başında İsrail ile ilişkiler ve Kuzey Irak'ta var olan PKK terör örgütüne karşı ortak bir tutum takınılamamış olmasının geldiği söylenebilir.

ABD ve İsrail stratejik ortak ve çok özel ilişkilere sahip iki ülkedir ve bu bağ devam etmektedir. ABD ile İsrail arasındaki ilişkilerin yakınlığının en önemli nedenini, ülke ideolojisinin temellerindeki Judeo-Cristian etkinin yanında kuşkusuz ABD'de yer alan Yahudi lobisi ve güçlü Yahudi sermayesi oluşturmaktadır. Ortadoğu gibi dengelerin her an değişebileceği bir bölgede İsrail'i koruma görevini en başından beri devam ettiren ABD ile

260) ÖNGÖR, a.g.e. , sf. 93

261) KÖNİ, a.g.e., sf. 9

'Mavi Marmara' sonrasında İsrail'le ilişkileri durma noktasına gelen Türkiye arasındaki ilişkilerin geleceği bu konudan ayrı düşünülemez.

İsrail'in bölge ile ilgili yürüttüğü siyasetin daha çok şiddet eksenli olması Türkiye başta olmak üzere bölge ülkelerinin ciddi rahatsızlık duyduğu konulardan biri ve İsrail'in 2011 yılı itibarıyla üzerinde durması gereken ulusal ve uluslararası sorunlar mevcut ve bunları nasıl değerlendirip, ne gibi adımlar atacağı tüm bölge için oldukça önemlidir. Yerel düzeyde yüksek vergiler, kamu hizmetlerinin yetersizliği gibi sorunlar nedeniyle halkın kitlesel tepki gösterileri gerçekleştirdiği diğer yandan hükümet içinde fikir ayrılıkları nedeniyle çözümler yaşandığı gözlemlendiğinden İsrail'in ulusal düzeyde istikrarı sağlayıp sağlayamayacağı merak edilmektedir(262). Uluslararası düzeyde ise; İsrail'in Filistinlilere uyguladığı baskının olası karşı tepkilerini, Mısır da yaşanan rejim değişikliğinin kendisi üzerinde yaratacağı etkiyi, Suriye de yaşanan sancılı sürecin kendisine güçlü bir düşman daha kazandırıp kazandırmayacağını ve İsrail Kürt halklara yakın siyaset izlerken, bölgede Kürt nüfusun etkinliğine karşı çıkan İran'ın karşı politikalarını analiz etmesi gerekmektedir.

Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkileri etkileyen en önemli anlaşmazlık 31 Mayıs 2010 tarihinde İsrail'in İnsani Yardım Filosuna yaptığı saldırı neticesinde ortaya çıkmıştır. Dokuz kişinin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanacak açık denizdeki bu müdahalenin ardından taraflar arasında gerilen ilişkiler, 1 Eylül 2011 tarihinde BM Genel Sekreterliğine resmen sunulmadan bir gün önce yayınlanan, Mavi Marmara Baskını ile ilgili Palmer Komisyonu Raporu neticesinde yeni bir döneme girmiştir. Türkiye'yi memnun etmeyen ve yok hükmünde gördüğünü açıkladığı bu raporun ardından, Türkiye İsrail'e karşı bir dizi tedbir kararı almıştır. İsrail'in Gazze'ye uyguladığı ablukayı tanımadığını ilan eden Türkiye, İsrail ile askeri ilişkileri askıya alarak diplomatik ilişkileri ikinci kâtiplik seviyesine indirmiş, Doğu Akdeniz'de seyrüsefer serbestisi için gerekli görülen her türlü önlemi alacağını belirtmiştir(263). Türk Hükümetinin kendisi gibi seçimle iş başına gelen Hamas'la ilişkileri, Lübnan'ı desteklemesi, 2006 yılında İsrail'in Lübnan saldırısına karşı çıkışı, İsviçre'nin Davos şehrinde 2009 yılında Türk Dış Politika retoriğine damgasını vuran **'One Minute'** olayı ve Davos'ta yaşananlar ile Başbakan Erdoğan'ın İsrail'in savaşlardaki ve Gazze

262) BHALLA, Reva Why Turkey and Israil Are Concerned About Syrian Instability, Stratfor, 11 Ağustos 2011

263) Türkiye İsrail İlişkileri Hakkında Basın Açıklaması, 28 Eylül 2011, www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-palmer-komisyonu-raporu-hakkinda-gerceklestirdigi-basin-toplantisi.tr.mfa

operasyonları sırasındaki tutumuna yönelik sert eleştirileri neticesinde zaten sorunlu olan ilişkiler, 2010 yılında gerçekleşen saldırı ile farklı bir zemine taşınmıştır(264).

Mavi Marmara gemisine yönelik saldırıya karşı sert ve kararlı bir dille yapılan eleştiriler ve BM Raporunun ardından gelinen nokta İsrail'i olduğu kadar Amerika'yı da rahatsız etmektedir. Zira uzun süredir '*eksen kayması*' yaşadığı iddiaları temelinde bir takım ilişkiler farklılaşmakta, Müslüman ülkelere örnek gösterilen laik Türkiye'nin değiştiği ve müttefiklik ve stratejik ortaklık noktasında sıkıntılar yaşandığı gözlenmekteydi. '*Komşularla sıfır sorun*' politikası ile Ortadoğu'ya yönelik ilgisini arttıran ve bölge sorunlarına çözüm üretilmesinde olumlu etkide bulunma gayesini hedefleyen Türkiye ile bölgede etkin güç olmak isteyen ABD arasında bir çıkar çatışmasının gerçekleşmesi muhtemeldir. Bu çatışmanın hangi gerekçelere dayandırılacağı ve İsrail ile Türkiye'nin bozulan ilişkilerinin 'bahanesi' ile mi gerçekleşeceği ise önümüzdeki süreç sonunda netleşecektir. Şurası bir gerçektir ki; Türkiye'nin, İsrail'in Filistin ve Gazze'ye yönelik saldırgan tutumu karşısında takındığı tavır, gerektiğinde bu iki ülke arasındaki ilişkilere müdahil olmak, gerektiğinde ise İsrail'e karşı sert cevaplar vermek şeklinde tezahür eden tutumu, Ortadoğu'da Türkiye'ye yönelik daha sıcak bir bakışın yerleşmesinde ve giderek kalıcı bir güven oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Soğuk Savaş dönemindeki, Amerikancı, sosyalist-milliyetçi, Baasçı ideolojilerin bölgedeki geçerliliklerinin kaybolmuş olması da Türkiye'nin bu tür ideolojik önyargularla sınırlandırılmaksızın bağımsız bir figür olarak algılanmasını kolaylaştırmış olsa da bölge halkları arasındaki kültürel bağlara yapılan vurgu Türkiye'nin sempatisini arttırmaktadır (265).

Türkiye ile ABD arasında Irak işgali ile netleşen problem ise Kuzey Irak'ta var olan PKK terör örgütüne karşı ortak bir tutum benimsenememiş olmasıdır. Özellikle Türk halkının merak ettiği konu, terör örgütü olarak ilan edildiği halde neden Irak'ta mevzilenen bu yasal olmayan gücün yok edilmesi noktasında tek bir operasyonun gerçekleştirilmediği, Afganistan ve Pakistan'da insansız uçaklarla terörist birliklerini bombalayan ABD'nin niye burada ortak strateji belirlemede bu kadar isteksiz olduğudur (266). ABD Ulusal İstihbarat Konseyi'nin eski başkan yardımcısı Türkiye uzmanı Graham Fuller'e göre de '*Washington'un Kuzey*

264) KÖNİ, a.g.e.sf. 27

265) ÇUBUKÇU ve ÖZHAN a.g.e, sf. 8

266) KÖNİ , a.g.e. , sf. 12

Irak'ta bulunan PKK'yı ortadan kaldırma konusunda isteksizliği Türkiye'de Amerika'nın Türkiye'yi bölme ve parçalama konusunda var olan paranoyanın yayılmasına neden olmaktadır '267). Kısacası şunu söylemek mümkün: ABD'de yer alan Türkiye'nin güvenilir bir müttefik olmadığı ve olmayacağı yönündeki tartışmalar, Türkiye'de de ABD üzerinden çeşitli şekillerde yürütülmektedir. Zira NATO müttefiki ABD'nin Irak İşgali, ardından yeni devlet yapılanması içinde Kürt gruplara bel bağlama yönündeki tavırları ve Araplar ile arasındaki mücadeleyi dengeleyebilmek için İsrail'in Kürtleri yanına çekme politikaları, Kuzey Irak'ta istikrarsızlık yanında otorite boşluğu yaratmakta ve Türkiye'nin net bir tavır sergilemesinin önünü tıkamaktadır. Türkiye'nin güneydoğusunda yaşanan gerilimlerin yarattığı olumsuz hava ve Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler ABD'nin bölgedeki varlığının olmayan meşruiyetini her geçen gün daha da zayıflatmaktadır. Ve görülen o ki bu durum, ABD ve Batı ile ilişkilerini ne zeminde tutması gerektiği yönünde belirsizlikleri olan ve AB'ye girme konusunda istekli olup olmama konusundaki kararsızlığı gittikçe artan Türk Halkının, komşularla iyi ilişkiler ve bölgede yeni ittifak sistemleri kurulması yönündeki *'yumuşak güç'* (soft power) politikalarına yönelik desteğini artırmaktadır.

SONUÇ

ABD, iki büyük dünya savaşını da anakarasında yaşamamış olmasına rağmen, çeşitli şekillerde bu savaşlara müdahil olarak savaşların ardından inşa edilen dünya düzeninin oluşturulmasında etkin şekilde yer almıştır. Soğuk Savaşın başlaması ile birlikte SSCB'yi çevrelemek ve onunla mücadele edebilecek gücü olduğunu göstermek amacıyla politikalar izlemiş, Soğuk Savaşın bitişi ile yeni bir düzen inşa etme yolunda gerekli adımların atılmamış olması nedeniyle dünya üzerinde var olan ilişki kalıpları devam ettirilmeye çalışılmış, ABD için ortadan kalkan *'kızıl'* düşmanın yerini *'radikal İslam'*a bırakmıştır. 90'lı yıllar boyunca tam olarak adı koyulmasa da ABD'nin hedef tahtasına yerleşmiş bulunan *'Doğu'* ve dar anlamda *'Müslüman Ülkeler'*, 11 Eylül 2001 yılında gerçekleşen saldırıların ardından girişilecek mücadelelerin merkezinde yer almıştır. Tüm dünya için önemli bir tarihi olay olan bu saldırılar, ABD başta olmak üzere birçok ülkede, başta güvenlik algısı gibi belli başlı politikaların değişikliğe uğramasına neden olmuş bu çerçevede ABD'nin *'ön alıcı müdahale'*,

'Bush doktrini', 'küresel terörle mücadele' gibi çeşitli formasyonlarla şekillendirerek son on yılda dünyada, özellikle Ortadoğu'da yaşanan mücadelelerin temel gerekçelerini üretmiştir.

2001 yılında Afganistan'a, 2003 yılında Irak'a karşı yürütülen operasyonlar Ortadoğu'ya yönelik 11 Eylül öncesinde ve sonrasında ABD'nin sahip olduğu arzuların gerçekleştirilebilmesi amaçları doğrultusunda girişilen eylemler olmuştur. Çeşitli gerekçelerle başlayan bu savaşların on yılı aşkın süre zarfında amaçlarına ulaşmadıklarını görmekteyiz. 2011 yılının Mayıs ayında, 11 Eylül ile birlikte baş düşman ilan edilen ve Afganistan'a karşı savaşın gerekçeleri arasında yer alan, Usame bin Ladin'in öldürülmesinin ardından Afganistan- Pakistan hattında operasyonların tüm şiddetiyle devam etmesi farklı planların var olduğu izlenimini doğrulamakta. Yine Irak'ta **'Saddamsız bir dünya daha güvenli'** sloganları ile başlayan savaşın, Saddam'ın asılmasının ardından geçen süre zarfında güvenlik getirmeyip ve fakat istikrarsızlık ve güvensizlik getirmesi bölge ile ilgili daha büyük planların var olduğuna işaret etmektedir.

ABD'nin fırsat hedefi olarak gördüğü Irak işgali, Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi sahipleri tarafından hataları ve belirsizlikleri ile devam ettirilmektedir. Şurası bir gerçektir ki; savaş ABD'ye beklediği prestiji kazandırmadığı gibi Irak başta olmak üzere bölgeye güvenlik ve istikrar getirmemiştir. 8 yıldır devam eden Irak'ta devlet inşası süreci, ABD'nin varlığı ve müdahaleleri nedeniyle uzun yıllar daha nihayete erdirilemeyecek gibi görünüyor. Bu sürecin uzaması ABD'nin bölgeye müdahalesinin daha kolay olması fırsatı yaratırken, diğer taraftan da ABD'ye katlanmak isteyeceğinin üzerinde maliyetler yüklemektedir.

Irak'ta yaşanan savaşın mağdurları arasında yer alan BM ve NATO, yaşadıkları meşruiyet krizi ile yeni bir sürece girerken, bölge ülkeleri de; ABD'nin savaşın ardından oluşturmaya çalıştığı yeni Ortadoğu'da kendileri için nelerin öngörüldüğünü beklemektedirler. 2010 yılında çeşitli halk ayaklanmaları ile başlayan ve yayılarak devam eden 'Arap Baharı'nın söz konusu ülkelere neleri getireceği merak edilmektedir.

Bu süreçte bölgede Arap hakimiyetini istemeyen İsrail ile Türkiye arasında yaşanan gerilimlerin Türkiye'ye bölge hakimiyeti mi yoksa ABD'nin doğrudan düşmanlığını mı getireceği çeşitli güçlerin bölge ile ilgili hesaplarının çatışması sonucunda belirlenecektir. Irak merkezi yönetimi ile iyi ilişkiler kurmaya çalışan ve bölge ülkelerinin yaşadığı sorunların çözümüne yönelik desteğini vermeye hazır olduğunu her fırsatta ifade eden Türkiye'nin,

komşuları ile geliştireceği iyi ilişkilerin ABD'nin arzuladığından farklı bir Ortadoğu yaratma ihtimalinin neleri beraberinde getireceği, Türkiye, Ortadoğu ve uluslararası konjonktür açısından yeni ilişki kalıplarını ve farklı bir düzeni beraberinde getirme potansiyeline sahiptir.

Bölgenin geleceği ile ilgili ihtimallerin ötesinde Irak özelinde gerçek şu ki, federal sistemi benimseyen Irak'ın federal sistemin gerektirdiği uzlaşılı kültürüne sahip olmaması, ülkede bugün yaşanan gelişmelerin gelecek süreçte de devam edeceğini göstermekte. Ortadoğu'nun mikro kozmosunda yaşanacak her yeni gelişmede kaçınılmaz olarak diğer ülkelerin üzerinde etki yapacak ve değişimleri beraberinde getirecektir.

Son söz olarak, 2003 yılında gerçekleşen Irak Savaşı için söylenebilecek olan, Irak'ta ve dünyanın değişik yerlerinde farklı gerekçelerle yapılmakta olan ve yapılacak savaşların niteliğini anlamak için her şeyden önce, kesin bir sonuca ulaşmalarının olanaksız olduğunu anlamak gerektiğidir. Zira tarafların birkaç yılda bir yeniden saflaşmalarına karşın, savaş yine aynı savaştır(268). Aynı mücadeleler asırlardır devam etmekte, fırsatını bulan taraf, kendini diğerlerine kabul ettirmek noktasında güç gösterisine girişmekte ve nihayetinde kısır döngü sürekli tekrarlanmaktadır.

268) ORWELL, George Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, Can Yayınları, Şubat 2011, 30. Basım, sf 217

KAYNAKÇA

Kitaplar

1. DAVUTOĞLU, Ahmet *Küresel Bunalım*, Küre Yayınları, Eylül 2010
2. KÖNİ, Hasan Prof. Dr. Dev Türkiye Cüce Türkiye, Hayy Kitap, İstanbul, Ekim 2010
3. BREZINSKI, Zbigniew *Büyük Satranç Tahtası*, İnkılâp Kitabevi, 2005
4. CABBAR, Faleh A. *Irak'ta Şii Hareketi ve Direniş*, Agora Kitaplığı, Haziran 2004
5. RUPE, *Irak İşgalinin Perde Arkası*, Yordam Kitap, 2006
6. ARAS, Bülent Derleyen *Irak Savaşı Sonrası Ortadoğu*, Tasam Yayınları, 2004
7. KAYNAK, Mahir *Amerika 11 Eylül Afganistan ve Irak*, İlk Yayınları, Ekim 2003
8. KONGAR, Emre *Küresel Terör ve Türkiye*, Remzi Kitapevi, Şubat 2009
9. TURHAN, Fatma Sel *Küresel Güçler*, Küre Yayınları, Ağustos 2005
10. SÖNMEZOĞLU, *Faruk Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Der Yayınları, 2005

Akademik Tezler

11. ÇINAR, Şafak *Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşına Etkisi Bağlamına Kuramsal Bir Yaklaşım*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
12. ŞAHİN, Şule *11 Eylül 2001 Sonrasında ABD'nin Ortadoğu Politikası*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
13. POLAT, İrfan *11 Eylül Terör Saldırıları ve ABD'nin Afganistan Müdahalesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
14. ERKMEN, Serhat Ahmet, *Amerikan Hegemonyasının Yeniden İnşasında Bölgesel Faktörlerin Rolü: ABD'nin Kuzey Irak Politikası Örneği*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
15. DABANLI, İhsan Tuncer *11 Eylül Sonrası Ortamda (2001-2003) ABD Milli Güvenlik Stratejilerinin Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Stratejilerine Etkileri*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi
16. KURTBAĞ, Ömer *Eleştirel Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Çerçevesinde Amerikan Dış Politikasının Analizi Hegemonya Söylemi ve Amerikan Muhafazakâr Sağı*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi
17. SÖKÜCÜ, Doğuhan *Küreselleşen Terörizmin Uluslararası Siyasete Etkileri*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
18. KHANAT, Arman *11 Eylül 2001 Saldırıları Sonrası ABD'nin Terörle Mücadele Politikası ve İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi*, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Polislik Çalışmaları Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
19. ÖNGÖR, Önder *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD'nin Ortadoğu Coğrafyasında Uyguladığı Güvenlik Politikaları ve Bu Politikaların Türkiye Üzerine Yansımaları*, Gebze Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Strateji Bilimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

20. KAREEM, Mohammed 2003 *Sonrası Dönemde Irak'taki Siyasal Gelişmeler ve Türk Dış Siyaseti*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Makaleler ve Raporlar

21. ÖZER, Ahmet Doç. Dr. 11 Eylül, *Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2007, Cilt:4 Sayı:2
22. TEPAV, *Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak'ın Geleceği ve Türkiye*, Ortadoğu çalışmaları II, Temmuz, 2007
23. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, *Irak Ülke Bülteni*, Nisan 2010
24. ÇETİNSAYA Gökhan ve ÖZHAN Taha *İşgalin 6. Yılında Irak*, SETA Yayınları IV, 1. Baskı Ocak 2009
25. ÇUBUKÇU Mete ve ÖZHAN Taha, *İşgal Altında İstikrar Arayışları 2010 Irak Seçimleri*, SETA Analiz, Sayı 20, Nisan 2010
26. ÖZHAN, Taha *ABD Irak'a Çekilerek Yerleşiyor*, 25 Eylül 2010, <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx>
27. Özhan, Taha, Amerika Irak'ta Ne Arıyor, 17 Haziran 2007, <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx>
28. ERKMEN, Serhat Yrd. Doç. Dr. *Yeni Irak Hükümeti Irak'a Neler Getirecek ?* Orsam, Ortadoğu Analiz, Ocak 2011 Cilt:3 Sayı:25
29. DUMAN, Bilgay *Barack Obama'nın Irak Politikası ve Türkiye-İrak İlişkilerine Etkileri*, Orsam, Ortadoğu Analiz, Ocak 2009 Cilt:1 Sayı:1
30. DUMAN, Bilgay *Yeni Başkan Obama ve Irak*, Orsam, 20 Ocak 2009, www.orsam.org.tr
31. DUMAN, Bilgay *Başkan Obama'nın Irak'tan "Sorumlu" Çekilme Planı*, Orsam, www.orsam.org.tr
32. DUMAN, Bilgay *Irak'ta "Öfke Günü" Patlaması*, Orsam, www.orsam.org.tr
33. DUMAN, Bilgay *Irak'ta Artan Protesto Gösterileri ve Siyasi İstikrara Etkisi*, Orsam, www.orsam.org.tr
34. KAREEM, Tonkuş Selen, *Kürt Bölgesel Yönetimi'nin "Tahrir"inden İzlenimler -1*, Orsam, www.orsam.org.tr
35. ORSAM, *İraklı Grupların Temel Siyasi Sorunlara Bakışı ve Türkiye ile İlişkiler*, Rapor No:54, Mayıs 2011
36. ORSAM, *Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler*, Rapor no: 35, Mart 2011
37. ORSAM, *2005 Seçimlerinde Partilere Göre Irak Parlamentosundaki Milletvekili Dağılımı, Seçime İlişkin Temel Bilgi ve Belgeler*, 19 Eylül 2007
38. TIĞLI, İbrahim *Mısır'da Sosyal Hareketler, Kifaye Hareketi ve Müslüman Kardeşler*, Dünya Bülteni Araştırma Masası Yayınları, Şubat 2011
39. ALPAY, Şahin *ABD'nin Terörle Savaşı Kazanılabilir Değildir*, 25 Ağustos 2006, <http://www.turksam.org/tr/a1035.html>
40. FALK, Richard Ord. Prof. Dr. *11 Eylül ABD Nerede Hata Yaptı*, 14 Eylül 2006, <http://www.turksam.org/tr/a1060.html>
41. ERDURMAZ, Serdar Dr. *11 Eylül Sonrası Dünya: Artık Hiçbir Şey Eskisi Gibi Olmayacak*, 14 Eylül 2009, <http://www.turksam.org/tr/a1786.html>
42. BAL, İhsan Doç. Dr. *Küresel Terörle Mücadelede ABD Modeli mi Çıkmaz mı?* 28 Ekim 2008, <http://www.usak.org.tr/makale>

43. ÖZEREN, Süleyman Doç. Dr. *ABD Küresel Terörle Mücadelede Kendi Açılımını Yapabilecek mi?* 11 Şubat 2010, <http://www.usak.org.tr/makale>
44. LAÇİNER, Sedat *Irak: Vietnam'dan da Beter*, 12 Temmuz 2007, <http://www.usakgundem.com/yazar/749>
45. LAÇİNER, Sedat *Bush'un Yeni Irak Stratejisi*, 7 Ocak 2007, <http://www.usakgundem.com/yazar/544>
46. LAÇİNER, Sedat *Irak'ta Direniş ve Demokrasi*, <http://www.usakgundem.com/yazar/192>
47. LAÇİNER, Sedat *ABD-İrak Antlaşması ve Olası Etkileri*, 18 Eylül 2008, <http://www.usak.org.tr/makale>
48. DİNÇER, Bahadır *Ortadoğu'da ABD: Jonglörün Elinden Düşen Toplar*, USAK Stratejik Gündem, 19.02.2011
49. ŞAHİNER, Yıldırım *Irak Savaşının Gerçek Nedenleri*, 7 Ocak 2008, <http://www.stratejikboyut.com/haber/irak-savasinin-gercek-nedenleri--28047.html>
50. KAYACI, Adem *Uluslararası Terörizm ve 11 Eylül 2001 de ABD'de Yapılan Terör Saldırıları Sonrası Yaşanan Gelişmeler*, Komiser Yardımcısı Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı, www.mercek.net
51. ÇİFTÇİ, Kemal Dr. *Soğuk Savaş Sonrası ABD Rızaya Dayalı Hegemonyadan İmparatorluk Düzenine*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:5 sayı:10, 2009, <http://iibf.karaelmas.ed.tr/sbd/makaleler/1303-9245/200905010203219>
52. BODUR, Kadriye *Irak'ın İşgali ve Uluslararası Hukuk*, Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi, Haziran 2004, Cilt: 4 Sayı:2
53. AKGÜN, Birol *Birleşmiş Milletler 'şemsiye'sini Arıyor*, 21 Mart 2003, <http://arsiv.zaman.com.tr>
54. ÖZCAN, Mustafa *Yolun Sonu Görünüyor*, www.rahle.org/modules.php
55. ÖZCAN, Ahmet *Yeni Büyük Oyun, Yeni 'Soğuk Savaş'*, 2 Mart 2007, <http://www.netpano.com/haber/1433>
56. BHALLA, Reva *U.S. Negotiates Number of Remaining Troops in Iraq*, Stratfor, 8 Eylül 2011
57. BHALLA, Reva *Why Turkey and Israil Are Concerned About Syrian Instability*, Stratfor, 11 Ağustos 2011
58. FRIEDMAN, George (çvr: Aslan Yaman) *Türkiye'nin Seçimleri ve Gergin Amerika İlişkileri*, Stratfor, 14 Haziran 2011
59. FRIEDMAN, George *Asya'da Kara Savaşına Asla Kalkışmayın*, Turquie Diplomatique, Mart 2011
60. COLLINS, Steven *Irak'ın İşgalinde Yapılan Gizli Psikolojik Operasyonlar*, Turquie Diplomatique, Mart 2011
61. BROCHUN Kerry ve HAZELBAKER Cassidy *Mısır Ayaklanması ve Çin*, Turquie Diplomatique, Mart 2011
62. GROSMAN, Marc *Batıyı Bir Arada Tutan Komünizm Tehdidinin Yerini Ne Alacak*, Turquie Diplomatique, Mart 2011
63. P.B.X, Herbert *Tarihsel Perspektiften Ortadoğu Devrimleri: Mısır, Filistinliler ve ABD*, Turquie Diplomatique, Mart 2011
64. NAZEMROYA, Mahdi Darius *Libya'da İç Savaş Çıkarma Çabalarının Maksadı*, Turquie Diplomatique, Mart 2011
65. Türkiye İsrail İlişkileri Hakkında Basın Açıklaması, 28 Eylül 2011, www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-palmer-komisyonu-raporu-hakkinda-gerceklestirdigi-basin-toplantisi.tr.mfa
66. Iraq Turkey Business Directory, www.iraq-turkey.com/ulkebilgileri.htm, 30 Ağustos 2011

67. İnan İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı: <http://www2.irna.ir/tr/news/view/menu-444/1104149769101315.htm> ,14.04.2011
68. El Cenabi, http://www.bbc.co.uk/turkce/basinozeti/2011/02/110216_press_review.shtml
69. <http://turkish.trib.ir/haberler/ian/item/244806-ahmedinejed-emperyalizm-bugun-insan-haklari-ve-ozgurluk-kelimeleri-golgesinde-cinayet-isliyor>